

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUKSEN VUOSIKIRJA

2020

JULKAISIJA

KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUKSEN SEURA R.Y.

PÄÄTOIMITTAJA

MINNA RUUSUVIRTA

TOIMITUSKUNTA

RIIE HEIKKILÄ, MIIA HUTTUNEN, OLLI JAKO-
NEN, KAIJA KAITAVUORI, ALEKSI LOHTAJA,
EMILIA PALONEN, PAULI RAUTIAINEN,
JUHANNA VENÄLÄINEN

ULKOASU JA TAITTO

ELISA KRAATARI

SISÄLTÖ

PÄÄKIRJOITUS

Minna Ruusuvirta

- 4 Kohti valoa, kulttuuripolitiikka
Tutkitulle tiedolle on tilausta

ARTIKKELI

Katri Talaskivi

- 6 Ammattitaiteilijuus ja kirjailijana olemisen ehdot muunkielisten kirjailijoiden näkökulmasta

ARTIKKELI

Kaisu Kumpulainen ja Hanna-Mari Husu

- 26 Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta

KATSAUS

Sari Karttunen ja Marjo Mäenpää

- 46 Koronakriisi kärjistää kulttuuritalouden rakenteellista epävakautta ja epätasa-arvoa

KATSAUS

Olli Jakonen, Mervi Luonila, Vappu Renko ja Anna Kanerva

- 50 Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa

LEKTIO

Miia Huttunen

- 60 UNESCO's Cinematic Multiverse and the Best of All Possible Worlds

LEKTIO

Johanna Tuukkanen

- 66 Curatorial Practice Embedded in the City
A Case Study of Curating New Genre Public Art in Festival Context

71 Tietoja vuosikirjasta

72 Kirjoitusohjeet

74 Vuosikirjan 2020 kirjoittajat

PÄÄKIRJOITUS

Minna Ruusuvirta

KOHTIVALOA, KULTTUURIPOLITIikka –*Tutkitulle tiedolle on tilausta*

Kun kirjoitan tätä tekstiä, elämme vuoden pimeintä aikaa ja synkkyys valtaa tilaa ajatuksissa melkein väkisin. Kuluneesta vuodesta suuri osa on eletty koronapandemian varjossa. Pandemia on kyseenalaistanut monet aikaisemmin itsestäänselvyyksinä pitämämme asiat, eikä tulevaisuudesta ole varmuutta. Ja kyllä, maailma on usein epävarma ja monimutkainen ilman globaalia pandemiaakin.

Taiteen ja kulttuurin aloilla kulunut vuosi on tehnyt näkyväksi rakenteellisia ongelmia ja alalla toimivien taloudellisesti heikon aseman. Jo nyt on selvää, että vaikutukset alalle tulevat olemaan mittavia. Samaan aikaan poikkeukselliset ajat ovat nostaneet esiin muun muassa taiteen ja kulttuurin merkitystä ihmisten hyvinvoinnille. Kokonaisuudessaan taide ja kulttuuri yhteiskunnassa laajasti vaikuttavana, rajoja ylittävänä ja asioita yhteen sitovana tekijänä tunnistetaan ja tunnustetaan koko ajan laajemmin.

Tutkimuksen tekeminen ja tutkitun tiedon merkitys korostuvat yhteiskunnassa, jossa asiat kehittyvät ja muuttuvat välillä hyvinkin nopeasti. Monimuotoinen ja muuttuva taiteen ja kulttuurin kenttä ja kulttuuripoliittinen päätöksenteko tarvitsevat tässä ajassa tuekseen monialaista ja ajassa kiinni olevaa kulttuuripolitiikan tutkimusta, joka lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista ilmiöistä, haastaa kyseenalaistamaan olemassa olevia vastauksia ja nostaa esiin epäkohtia. Näihin tarpeisiin vastaavat osaltaan myös tämänkertaisen vuosikirjan artikkelit ja muut tekstit, tuoden valoa muun muassa ulkomaalaissyntyisiin taiteilijoihin, osallistamisen edistämiseen, kulttuuridiplomatiaan sekä julkiseen taiteeseen ja kaupunkikulttuuriin liittyviin kysymyksiin, koronapandemiaa unohtamatta.

Katri Talaskiven artikkeli tarkastelee Suomessa eläviä muunkielisiä kirjailijoita ja heidän kokemukstaan kirjailijuudesta ja ammattitaiteilijuuudesta. Artikkeli nostaa esiin ulkomaalaissyntyisten taiteilijoiden asemaa suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä sekä kentän toiminnassa olevia ulossulkevia mekanismeja.

Kaisu Kumpulaisen ja Hanna-Mari Husun artikkeli tarkastelee, kuinka taide- ja kulttuuritoiminnan kautta pyritään edistämään nuorten laajempaa yhteiskunnallista - kulttuurista, sosiaalista, taloudellista ja poliittista - osallistumista ja osallisuutta. Artikkelin mukaan nuorten osallistamisessa korostuvat kulttuurin kuluttamisen sijaan kulttuurin

tuottaminen ja pyrkimykset toimijuuden vahvistumiseen.

Olli Jakonen, Mervi Luonila, Vappu Renko ja Anna Kanerva ovat tuottaneet katsauksen koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa. Artikkelin nostaa esiin pandemian kulttuuri- ja taidealoille kohdistuneita vaikutuksia, kokoaa yhteen toteutettuja kulttuuripoliittisia toimenpiteitä sekä hahmottelee suuntaviivoja tuleville tutkimuksille.

Sari Karttusen ja Marjo Mäenpään koronapandemian sukupuolisdonnaisia vaikutuksia kulttuurialalla pohtiva katsausartikkeli liittyy kirjoittajien työskentelyyn Euroopan komission avoimen koordinaation työryhmässä ”Gender equality in the cultural and creative sectors”. Artikkelissa tähdennetään, että koronakriisiä ei pidä ajatella väliaikaisena häiriönä, vaan on puututtava sen paljastamiin rakenteellisiin ongelmiin. Tätä varten tarvitaan muun muassa systemaattisempaa tiedonkeruuta kulttuurialan työvoiman demografiasta.

Miia Huttusen väitöstilaisuuden lektio tarkastelee elokuvaa politiikan ja kulttuuridiplomatian välineenä toisen maailmansodan jälkeisessä ajassa. Väitöstutkimuksessaan Huttunen analysoi Unescon vuonna 1959 julkaisemaa elokuvakatalogia, jonka tavoitteena oli edistää kulttuurienvälistä ymmärrystä idän ja lännen välillä. Huttusen työ tuo esiin elokuvien potentiaalin maailman muuttamisessa. Elokuvat tarjoavat hyvän välineen kyseenalaistaa ymmärrys eroista ja erilaisuudesta ongelmana ja vahvistaa ajatusta erilaisuudesta voimavarana.

Johanna Tuukkanen laajentaa lektiiossaan taidekuraattoreiden työstä käytävää keskustelua taideinstituutioista kohti kaupunkitilassa tapahtuvaa toimintaa. Väitöskirjassaan Tuukkanen on tarkastellut julkiseen taiteeseen liittyviä kuratoriaalisia käytänteitä neljän kansainvälisen festivaalin yhteydessä. Festivaaleilla toteutetut julkisen taiteen teokset luovat kaupunkilaisille osallistumisen mahdollisuuksia ja rakentavat kohtaamisille perustuvaa kaupunkikulttuuria. Tuukkasen mukaan kuraattoreiden tietoa ja osaamista voisi hyödyntää paljon enemmän esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa.

Vuodenkierto kääntyy pian kohti valoa. Synkästä yleisvireestä huolimatta kuluva vuosi on tuonut mukanaan positiivisiakin vaikutuksia ja uudenlaisia toiminnan tapoja taiteen ja kulttuurin kentälle. Tukitoimia on saatu aikaan, tietoa on kerätty, tutkimusta tehty.

Vuonna 2021 vietetään tutkitun tiedon teemavuotta. Vuoden tavoitteena on tehdä tutkitusta tiedosta yhä näkyvämpää ja saavutettavampaa. Tämä on hyvä tavoite meille kaikille. Kulttuuripolitiikan vuosikirja tarjoaa kaikille saatavilla olevan matalan kynnyksen kanavan kulttuuripolitiikan alan tutkimusten julkaisuun ja keskustelun avauksiin. Kannustan lämpimästi lähettämään ehdotuksia tulemaan. Tutkitulle tiedolle on tilaa ja tilausta.

Minna Ruusuvirta

Katri Talaskivi

AMMATTITAITEILIJUUS JA KIRJAILIJANA OLEMISEN EHDOT MUUNKIELISTEN KIRJAILIJOIDEN NÄKÖKULMASTA

Professional art and the conditions for being a writer from the perspective of non-dominant language writers in Finland

In this article I describe the results of a questionnaire survey done on non-dominant language writers in Finland, and reflect this on the criteria by which a professional artist has been traditionally defined in Finland. The background data consists of reports and studies on artists' social standing conducted by Arts Promotion Center Finland, Cupore and the Finnish Writers' Union.

There were 31 responses to the study from non-dominant language residents of Finland who identify themselves as writers. Among these writers, the most often mentioned factor to define a professional writer were published works. Published works have also been central when a professional artist / writer has been defined in the Finnish art support system since its beginning in the late 1960's and early 1970's, and indirectly they are important also when professionalism is defined through memberships of trade unions, grants, main income source etc. as in all these evaluation in based on work that has been approved as part of the art world, i. e. published by a publishing house.

According to this reflection, the Finnish way of defining a professional writer to a great extent excludes writers who are unable to publish their work on paper through commercial publishing houses, let alone in Finnish or Swedish. This is the case with most writers with refugee, assylum seeker or voluntary exile background, or writers who come from countries with a different publishing industry from the Finnish model, or whose audiences are spread in all parts of the globe; instead, they publish online for political, financial, or practical reasons.

My article strengthens the argument that the Finnish institutionalist way of defining a professional artist needs to be modified, especially on the level of institutional practises, to meet the reality of a quickly multilingualized society..

Keywords: non-dominant language writers; minority language literature

Johdanto

On noloa ja typerää, että Hassan Blasimin keväällä ilmestynyt Allah99 suljettiin pois kisasta, koska arabiankieliseen nykykirjallisuuteen keskittynyt pieni italialaiskustantamo Al Mutawasit julkaisi sen alkukielellään jo viime vuonna.

Haloo!

Blasim on Suomen kansalainen ja hänen romaaninsa sijoittuu suureksi osaksi tänne. Ei kai kukaan pelkää, että ne tulevat ja vievät meidän palkintomme? (Majander, 2019.)

Lainaus on katkelma *Helsingin Sanomien* kirjallisuustoimittaja Antti Majanderin marraskuussa 2019 julkaistusta, vuosikymmenen viimeisiä Finlandia-palkintoehdokkuuksia kommentoineesta kolumnista. Tämän artikkelin aiheen kannalta Majanderin tekstissä on erityisen kiinnostavaa hänen vahva kannanottonsa arabiaksi kirjoittavan Hassan Blasimin puolesta. Blasimin *Allah99*-teosta ei kelpuutettu Finlandia-palkintoehdokkaaksi, koska se oli ilmestynyt arabiaksi vuonna 2018 Italiassa. (Mahlamäki, 2019.) Vilkas keskustelu Finlandia-palkinnon ehdokkuuksista on sinänsä jokavuotinen ilmiö, jonka teemat vain vaihtelevat (esim. Kantokorpi, 2013, s. 204). Kahtena 2010-luvun vuotena tuo keskustelu velloi kansallisten rajojen äärellä: vuonna 2010 keskustelu palkintoehdokkaan kansalaisuudesta johti palkinnon sääntöjen muuttamiseen niin, ettei sen saajan enää tarvitse olla Suomen kansalainen (Nissilä & Rantonen, 2013, s. 63; Nissilä, 2016, s. 120; Mahlamäki, 2019). Muutoksen jälkeen palkinnon kriteerinä on ollut romaanin ansiokkuus kirjailijan kansalaisuudesta riippumatta. Vielä vuoden 2019 keskustelun jälkeenkään sitä ei silti voi myöntää Suomen kansalaisen kirjoittamalle romaanille, joka on julkaistu ensin toisen maan markkinoille (Mahlamäki, 2019).

Allah99:n tapaus liittyy kiinnostavalla tavalla yhteen ilmiöt, jotka ovat 2000-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana muuttaneet suomalaista kirjallista elämää: siinä yhdistyvät markkinoiden merkitys – kirjallisuuden julkisuusarvoa ja myyntiä edistämään vuonna 1984 perustettu Finlandia-palkinto – ja 1990-luvun lopulta voimakkaasti kasvaneen maahanmuuton kielisidonnaiseen kansalliskirjallisuuteen kohdistama paine.

Tässä artikkelissa tarkastelen kyselyaineiston pohjalta kysymystä, jonka *Allah99*-teosta koskenut keskustelu nosti jälleen esiin: miten muunkielisten, itsensä kirjailijaksi identifioivien henkilöiden kuvaukset kirjailijuudestaan vertautuvat vakiintuneeseen suomalaiseen tapaan määritellä taiteilija. Tietoisena käsitteeseen liittyvistä ulosulkevista konnotaatioista viittaa tässä artikkelissa ”muunkieliset”-käsitteellä kirjailijoihin, joiden ensimmäinen kieli

on jokin muu kuin jokin Suomen virallisista kielistä. Kaikessa ulosulkevuuressaan käsite ”muunkieliset” tiivistää tässä, suomalaisen kirjallisuussosiologisen tutkimuksen kontekstissa, jotakin tärkeää: käsittelehän tutkimuksessani heterogeenista joukkoa ihmisiä, jota ei olisi tarkoituksenmukaista ajatella ryhmänä, ellei sitä katsottaisi juuri suomalaisen kirjallisuusinstituution näkökulmasta.

Kyselyaineiston analyysin avulla etsin vastausta tutkimuskysymykseeni: miten muunkielisten kirjailijoiden käsitys ammattikirjailijuudesta suhteutuu suomalaisen kirjallisuuden kentän vakiintuneeseen, institutionaaliseen tapaan määritellä ammattikirjailijuus. Yhtä vakiintunutta määritelmää ei ole, ja niin taiteen kentän käytännössä kuin taiteilijatutkimuksessakin ammattitaiteilijutta määritellään yhä uudestaan (ks. esim. Karttunen, 2002, s. 85; Rensujeff, 2003, s. 12; Karttunen, 2004, s. 16; Hirvi-Ijäs et al., 2017, s. 35; Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 28). Konkretisoidakseni taideinstituution toimintaa hyödynnän taiteen keskustoimikunnassa, sen seuraajassa Taiteen edistämiskeskuksessa ja kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa tehtyjä taiteilijan asemaa käsitteleviä tutkimuksia ja selvityksiä. Niissä ammattitaiteilijoina osallistuneiden kriteerit ovat vaihdelleet, joskin keskeisimpinä ovat säilyneet järjestöjäsenyydet ja apurahoitus. Näiden lisäksi taiteilijan ammattimaisuutta on arvioitu ennen kaikkea julkaisujen tai esitysten tasokkuuden, tulotietojen ja koulutuksen perusteella. (Ks. esim. Rensujeff, 2003; Karttunen, 2004; Hirvi-Ijäs et al., 2020.) Taidetoimikuntajärjestelmä perustettiin vuonna 1968 ja on toiminut siitä lähtien varsin pienin muutoksin ja apurahapäätöksensä taiteelliseen vertaisarviointiin nojaten (Karhunen, 2013, s. 34). Muunkielisten kirjailijoiden kannalta olennainen muutos tapahtui vuonna 2002, jonka jälkeen taidetoimikuntien apurahat ovat voineet työskentelykielestä riippumatta hakea Suomessa pysyvästi asuvat kirjailijat ja kääntäjät, eivät pelkästään suomeksi, ruotsiksi tai saameksi työskentelevät (Karhunen, 2013, s. 35).

Käsillä olevan aiheen kannalta on erityisen kiinnostavaa, miten taiteilijatutkimuksissa rakentuva kuva ammattitaiteilijasta heijastuu

Unescon subjektiiviseen taiteilijamääritelmään, jonka mukaan ”taiteilija tarkoittaa jokaista, joka pitää taiteellista luomistyötään elämänsä olennaisena osana ja joka tällä tavalla myötävaikuttaa taiteen ja kulttuurin kehittymiseen. Häntä pidetään, tai hän haluaa, että häntä pidetään taiteilijana riippumatta siitä, onko hän työsuhteessa tai jonkin järjestön jäsen.” (Unesco, 1980.)

Tässä artikkelissa tarkoitan kirjallisuusinstituutiolla kustantamoja ja muita kaunokirjallisuutta julkaisevia toimijoita, kirjallisen työskentelyn rahoittajia, kirjailijakuntaa ja sen etuja valvovia järjestöjä, kriitikoita, kirjallisuudentutkijoita ja lukevaa yleisöä, jotka kaikki omalta osaltaan osallistuvat sen määrittelyyn, kuka saa kuulua suomalaiseen kirjallisuuteen. Artikkelin rakenne perustuu yllä mainituissa tutkimuksissa ammattitaiteilijuuteen liitettyihin piirteisiin, ja esiteltyäni teoriataustan sekä aineiston käsittelen kutakin ammattitaiteilijan määrittelyn ulottuvuutta omassa alaluvussaan.

Uudet kansalliset vähemmistöt kulttuurielämässä

2000-luvun alun eurooppalaisia kulttuuripolitiikkoja analysoinut Robins (2006, s. 254–256) toteaa, että tuolloin oli alettu siirtyä kansallisvaltioiden sisäisistä vähemmistö-enemmistö-vastakkainasetteluista kohti moninaisuusdiskurssia, jossa vähemmistökulttuurien toiseuttamisen sijaan pyrittiin huomioimaan ne osana normaaleja kulttuurisia rakenteita. Dorte Skot-Hansen puolestaan tiivistä vuonna 2002 moninaisen pohjoismaisen kulttuuripolitiikan tavoitteet seuraavasti (2002, s. 208):

- Monisärmäisempi ymmärrys taiteellisesta laadusta, jossa taidetta arvioidaan suhteessa kulttuuriseen kontekstiinsa
- Laajempi dialogi globaalien ja kansainvälisten taide- ja kulttuuriyhteisöjen kesken, mihin kuuluu myös Pohjoismaiden esittäminen realistisesti monikulttuurisina yhteiskuntina
- Vähemmistöryhmien tuottaman taiteen sisällyttäminen Pohjoismaiden kulttuuri-perintöön

- Uusien hybridisten kulttuuri- ja taide-muotojen levittämisen tukeminen
- Kulttuuri-instituutioiden välisten ja niihin liittyvien verkostojen ja kulttuurien välisten kokemusten vahvistaminen.

Kulttuuriseen moninaisuuteen nojautuva ajatusmaailma on näkynyt suomalaisissa poliittisissa linjauksissa aina 1990-luvulta alkaen, kun suomalaisen kotouttamispolitiikan yhdeksi keskeiseksi linjaukseksi kirjattiin normaali-palvelujen periaate, mutta pyrittiin takaamaan muualta muuttavien oikeus ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan (Saukkonen, 2010, s. 35; ks. Saukkonen, 2013b, s. 274). Vuosituhannen alun Euroopassa vähemmistöjen näkeminen politiikanteossa ratkaisua vaativana ongelmana alkoi väistyä moninaisuus voimavarana -näkökulman tieltä. (Robins, 2006, s. 256; vrt. Saukkonen, 2010, s. 30–32.) Vuonna 2013 Pasi Saukkonen kuitenkin arvioi, että vaikka Suomea voi lainsäädäntönsä perusteella pitää multikulturalistisena maana, jossa kulttuurinen monimuotoisuus tunnustetaan virallisesti, jossa siihen suhtaudutaan vähintään neutraalisti ja jossa kielten, kulttuurien ja identiteettien säilymistä tuetaan julkisesti, kulttuuripolitiikassa kuilu uusia vähemmistöjä koskevien yhteiskunnallisten linjausten ja niiden käytännön toteutuksen välillä on ollut pohjoiseurooppalaisista maista Ruotsin ohella suurin (Saukkonen, 2013a, 29). Siihen, että taide- ja kulttuuripolitiikka on reagoinut yhteiskunnan muutoksiin hitaasti, on Saukkosen mukaan yhtenä syynä se, että siihen kohdistuvat muutospaineet eivät ole olleet yhtä välittömiä kuin vaikkapa sosiaali- tai koulutuspolitiikassa. Kehityksen hitaus ei ole vain suomalainen ilmiö, vaan nähtävissä myös muissa Pohjoismaissa ja Alankomaissa (emt., s. 33).

Monikulttuurisuutta ja kulttuuripolitiikkaa tutkineiden Pyykkösen ja Saukkosen (2015, s. 396) mukaan Suomeen muuttaneiden ja uusiin vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten edellytykset osallistua suomalaiseen taide- ja kulttuurielämään ovat periaatteessa samat kuin kantäväestöön kuuluvien henkilöiden, eikä järjestelmä muodollisesti syrji ketään kielen,

kansallisuuden tai etnisen taustan perusteella. Tutkijat kuitenkin toteavat, että muualta muutaneet taiteilijat ovat itse erilaisissa puheenvuoroissa kertoneet, etteivät yhdenvertaisuus tai mahdollisuus oman ammatin harjoittamiseen läheskään aina toteudu täydellisesti ja että kieleen ja kansalliseen kulttuuriin kiinteästi kytkeytyvillä taiteenaloilla kuten teatterissa ja kirjallisuudessa kehitys on ollut muita taiteenaloja hitaampaa (emt.).

Saukkonen näkee kuitenkin muitakin jarruja, jotka liittyvät kiinteästi suomalaisen taiteen ja kulttuurin kenttien rakenteeseen: taidemaalman vahvan autonomian korostamisen, jolloin sen sisäisiin ratkaisuihin on vaikea vaikuttaa poliittisin linjauksin, ajatuksen luovuuden yksilöllähtöisyydestä sekä käsityksen laadusta taiteellisen ilmaisun ensisijaisena arvioinnin kriteerinä. Osin näistä syistä Suomenkin kulttuuripolitiikassa on turvaututtu uusien vähemmistöjen toimintaedellytysten takaamisessa erilaisiin erityisjärjestelyihin, kuten erillisapurahoihin, sen sijaan, että heidän integroitumistaan taiteen kansalliselle kentälle olisi edistetty kuten poliittiset tavoitteet edellyttäisivät. (Saukkonen, 2013a, s. 33; Saukkonen, 2010, s. 44.) Myös Ruotsissa on havaittu, että poliittisella ohjauksella on merkitystä siinä, millaisia valintoja kulttuuri-instituutioissa tehdään moninaisuuden edistämiseksi, ja että tavoitteiden asettelun, ohjauksen ja seurannan olisi syytä olla johdonmukaista ja selkeää (Myndigheten för Kulturanalys, 2015, s. 7–8; Kulturanalys Norden, 2017, s. 6, 39).

Suomalaisen kirjallisuuden kehitys nivoutui 1800- ja 1900-luvuilla erottamattomasti ensin kansallisvaltion syntyyn ja sittemmin yhtenäiskulttuurin ylläpitämiseen ja hyvinvointivaltioprojektiin, jossa taiteelle ja kulttuurille lankesi ”eräänlainen liiman tai kitin osa” (Kangas & Pirnes, 2015, s. 24–27; Jokinen, 2013, s. 159–161). Historiansa vuoksi suomalainen kirjallisuuden kenttä on vielä nykyäänkin pitkälti järjestäytynyt kielten perusteella: suomen- ja ruotsinkielisellä kirjallisuudella on pääsääntöisesti omat kustantamonsa, yhdistyksensä ja tukijärjestelmänsä lukuun ottamatta joitakin kaksikielisiä poikkeuksia kuten Taiteen edistä-

miskeskuksen kirjallisuustoimikuntaa, Finlandia-palkintoa sekä joitakin kustantamoja. Myös kirjailijat luokitellaan Suomen kirjallisuushistoriassa yleensä kirjoituskielensä mukaan joko suomen- tai ruotsinkieliseksi, vaikka poikkeuksiakin on (Grönstrand et al., 2019, s. 80–83). Kulttuurialojen kansainvälistyessä ihmisten liikkuvuuden ja maahanmuuton lisääntymisen myötä kirjallisuusinstituutio on kielisidonnaisuutensa vuoksi säilyttänyt monia yhtenäiskulttuurin ajalta periytyviä ominaisuuksia, joista erityisesti suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijaliittojen yksikielisyys synnytti 2010-luvun puolivälissä keskusteluryöpyyn valtakunnallisessa mediassa (Dahlbom, 2016; Tanskanen, 2016; Grönstrand et al., 2019, s. 77; Talaskivi, 2018). Palaan tähän keskusteluun tarkemmin kirjailijaliittojen roolia käsittelevässä alaluvussa.

Koonnin kirjailijoiden yhteiskunnallisesta asemasta ja sen viimeaikaisesta muutoksesta esitti väitöskirjassaan Elina Jokinen (2010; ks. myös Jokinen, 2013, s. 159–176), jonka mukaan merkittävin kirjallisuuden yhteiskunnallista merkitystä koskeva ilmapiirin muutos oli 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä tapahtunut kirjailijuutta koskevissa puhetavoissa, ei niinkään ammattia määrittävissä rakenteissa. Jokisen mukaan puhetapoihin on vaikuttanut etenkin kirjallisen kulttuurin demokratisoituminen, mikä merkitsee kansalliskirjallisuuden joutumista aiempia vuosikymmeniä huomattavasti kriittisemmän julkisen katseen alle. Tämän tarkentuneen katseen myötä kansallisen kirjallisuuden taiteen autonomiaa, romanttista taiteilijakuvaa ja romanttis-nationalistista luonnetta korostava suuri kertomus on saanut rinnalleen kilpailevia näkemyksiä (emt. 2013, s. 163–164). Niistä yksi – ei yksi ja yhtenäinen sekään – on muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijoiden tarina, joka asettaa kansalliskielten roolin ainoina mahdollisina suomalaisen kirjallisuuden kielinä uuteen valoon (vrt. Löytty, 2013; Löytty, 2019; Grönstrand, 2015, s. 55).

Suomalainen kirjallisuudentutkimus on tieteenalana perinteisesti keskittynyt kirjailijoiden tuottamien tekstien tutkimukseen ja osallistunut samalla vahvasti kansallisen kirjallisen kaanonin rakentamiseen. Laajoilla aineistoilla

tehtyä, kirjailijoita ammattikuntana tutkinut kirjallisuussosiologista tutkimusta on tehty vähän lukuun ottamatta etenkin taiteilija-ammattien rakennetta ja toimeentuloa kartoittaneita Taiteen edistämiskeskuksen (ent. taiteen keskustoimikunta) taiteilijan asema -tutkimuksia (ks. esim. Rensujeff, 2003; Arpo, 2004; Karhunen & Rensujeff, 2006; Mertanen, 2010; Rensujeff, 2014) sekä Suomen Kirjailijaliiton teettämiä kirjailijoiden toimeentuloa koskevia raportteja (Grönlund, 2017).

Suomessa, muiden Pohjoismaiden tapaan, se, kuka on taiteilija, on virallisissa yhteyksissä määriteltävy nykyisenkaltaisen taiteen tukijärjestelmän olemassaolon ajan institutionaalisiin perustein. Taiteen edistämiskeskusta edeltäneen, vuonna 1968 perustetun taiteen keskustoimikunnan tuottamissa taiteilijatutkimuksissa on esitetty taiteilijan ammatin määrittelyn välineiksi taidealan ammatillista koulutusta, tulotietoihin perustuvia väestökisteritietoja, taiteilijajärjestöjen jäsenyyksiä tai apuraharekistereitä (ks. esim. Rensujeff, 2003, s. 13; Karttunen, 2004, s. 16). Ammattitaiteilijana voitaisiin näin määrittellen pitää sitä, joka on vertaisarvioinnissa hyväksytty taiteilijajärjestön jäseneksi, on saanut ammattimaiseen taiteelliseen työskentelyyn tarkoitetun apurahan, on hankkinut alan koulutuksen tai jonka taidemaailman portinvartijat ovat hyväksyneet osaksi taide maailmaa siten, että taiteilija saa pääosan tuloistaan taiteellisesta työstä. Kirjailijan ammatti on kuitenkin koulutuksen merkityksen osalta poikkeuksellinen. Toisaalta muutkin kriteerit voivat olla toisarvoisia silloin, kun esimerkiksi arvovaltainen palkintoraati arvottaa taiteilijan teoksen merkittävän palkinnon arvoiseksi.

Ammattitaiteilijan määrittely on tehtävä kussakin tutkimuksessa tutkimusongelman kannalta tarkoituksenmukaisin perustein – Karttusen (2002, s. 49) sanoin ”taiteilija’ on empiirisessä tutkimuksessa aina kontekstuaalinen konstruktio”. Vuoden 2019 *Taiteen ja kulttuurin barometrissä* ammattitaiteilijuutta pohditaan laajan kyselytutkimuksen pohjalta näin:

Taiteilijoiden työtä on ensisijaisesti tekeminen, jonka keskiössä on taiteellinen luominen. Sitä on

kuitenkin myös kaikki työ, jonka avulla mahdollistetaan taiteellinen luominen. Työn rajaaminen on usein suhteessa henkilökohtaisiin kokemuksiin ja osaamisen muotoihin. (Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 6.)

Yksi tapa ammattitaiteilijan, myös kirjailijan, määrittelyyn onkin subjektiivinen määrittely, jota lainauksen pohdinta lähestyy. Kuten aiemmin mainitsin, Unescon suosituksessa taiteilijan asemasta (1980) todetaan taiteilijan olevan joku, joka pitää taiteellista luomistyötään elämänsä olennaisena osana ja joka tällä tavalla myötävaikuttaa taiteen ja kulttuurin kehittymiseen.

Aineisto ja menetelmät

Tämän artikkelin aineisto koostuu muunkielisille kirjailijoille kohdennetun kyselyn vastauksista, joiden pohjalta käsittelem sitä, miten muunkielisten, itsensä kirjailijaksi identifioivien henkilöiden kuvaukset kirjailijuudestaan vertautuvat vakiintuneeseen suomalaiseen tapaan määrittellä taiteilija. Artikkelin on osa väitöskirjakokonaisuutta, jossa tarkastelen laajemmin muunkielisten kirjailijoiden asemaa käyttäen aineistona kyselyaineiston lisäksi kirjailijoiden haastatteluja.

Cuporen julkaisemassa *Avaus. Ulkomaalais-syntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema Suomessa* -raportissa (Lahtinen et al., 2020) todetaan, että ulkomaalaisyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten tarkkaa lukumäärää Suomessa ei tiedetä ja heitä on tutkittu vähän. Sama pätee kirjailijoihin. Käsillä olevaa tutkimusta varten toimitin vuonna 2017 laadullisen, sekä strukturoituja peruskysymyksiä että avoimia kysymyksiä sisältävän, kyselyn tai linkin internetkyselyyn postitse, sähköpostilla tai henkilökohtaisesti 77 kirjailijalle, joiden yhteystiedot hankin kustantajien, Taiteen edistämiskeskuksen hakemusarkiston sekä kirjallisuuden monikielisyttä edistävän Sivuväli-hankkeen kautta sekä myöhemmin lumipallomenetelmän avulla. Kriteerinä vastaajaksi hyväksymiselle oli vastaajan oma määrittely kirjoittamisensa am-

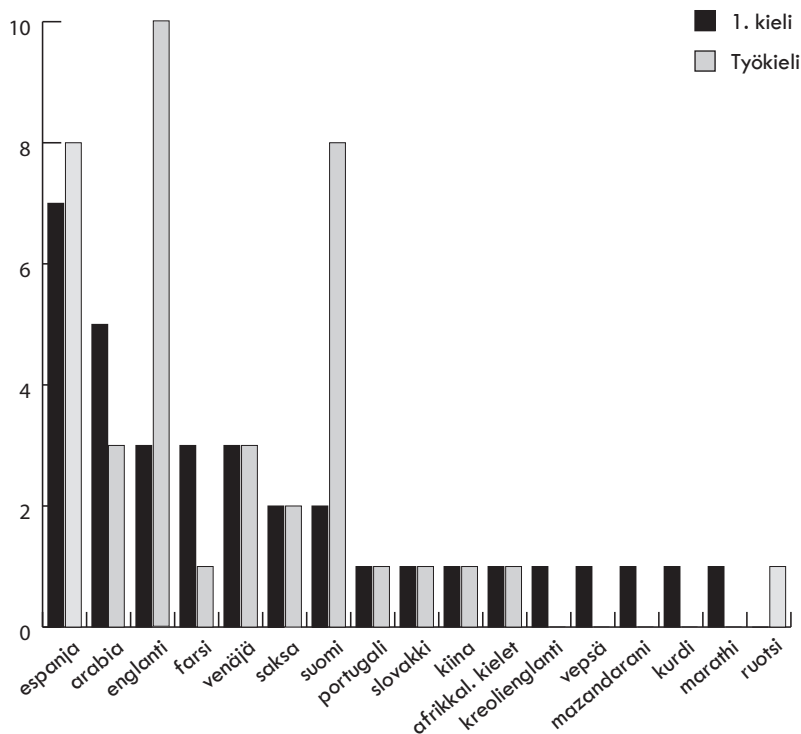
mattimaisuudesta. Kyselyyn vastasi yhteensä 31 itsensä kirjailijaksi identifioivaa henkilöä.

Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi, englanniksi, espanjaksi, venäjäksi tai sähköpostin kautta arabiaksi. Kyselyyn vastanneista 31 henkilöstä 13 on naisia, 18 miehiä. Vastaajista vajaa puolet (n=14, 45 %) kuuluu 35–50-vuotiaiden ikäryhmään. Useimmat vastaajista ovat asuneet Suomessa yli kymmenen vuotta, 65 prosenttia vastanneista kirjailijoista (n=20) on muuttanut Suomeen vuonna 2000 tai myöhemmin, neljäsnes (n=8, 26 %) vuonna 2010 tai myöhemmin. Pisimpään Suomessa ovat asuneet tänne vuonna 1944 muuttanut kirjailija sekä vuonna 1958 Suomeen asettunut runoilija.

Koska tutkimuksen perusjoukko on pieni, osa vastaajista saattaa olla tunnistettavissa. Kyselyyn vastanneista 31 kirjailijasta 27 on kuitenkin antanut luvan nimensä julkaisemiseen tutkimuksen yhteydessä, ja neljän nimensä käytön kieltäneen osallistujan kommentteja en ole analyysiosassa käyttänyt. Tämän vuoksi, ja ennen kaikkea siksi, että vastaajien kielet vastauksen

yhteydessä saattavat olla kiinnostava taustatieto, olen käyttänyt lainausten yhteydessä vastaajan ensimmäisen kielen ja työkielen yhdistäviä pseudonyymejä.

Kyselyyn vastaaminen on ollut vastaajille täysin vapaaehtoista. Tätä tutkimusta tehdessäni olen ollut tietoinen siihen liittyvästä valta-asetelmasta. Kuten jo johdannossa totesin, käsittelen tässä artikkelissa ryhmää, jota ei olisi olemassa, ellei sen jäsenten kokemuksia tarkasteltaisi suomalaisen kirjallisuusinstituution sisältä käsin. Tutkimus olisi toisenlainen, jos sen tekijä ei olisi elänyt ja opiskellut suomalaisen kirjallisuuskäsityksen vaikutuspiirissä. Myös mahdollisten vastauskielten rajallisuus on todennäköisesti sekä karsinut vastaajia että rajoittanut joidenkin osallistuneiden kykyä vastata täsmälleen haluamallaan tavalla. Puutteita aineistossa ovat etenkin venäjänkielisten kirjailijoiden vähäinen määrä suhteessa venäjänkielisen kirjallisuuselämän vilkkauteen Suomessa sekä somalinkielisten kirjailijoiden puuttuminen aineistosta.¹

Kuvio 1. Vastaajien kielijakauma, n=31.

Oheisessa kielidiagrammissa on esitetty vastaajien (n=31) kielijakauma vastaajan ilmoittaman äidinkielen tai ensimmäisen kielen sekä työskentelykielen mukaan (Kuvio 1). Koska osa vastaajista ilmoitti kaksi tai useampia ensimmäistä kieltä tai työskentelykieltä, molempien määrä diagrammissa ylittää vastaajien määrän. Aineistossa herättää huomiota espanjankielisten kirjailijoiden suuri määrä, mikä johtunee osittain vastaajien tavoittamisessa käytetystä lumipallomenetelmästä. Ilmiö on kuitenkin linjassa Turun yliopiston kirjallisuuden monikielisyysprojektissa vuonna 2015 tehdyn selvityksen kanssa. Siinä espanjankielisiä teoksia todettiin julkaistun välillä 1990–2015 Suomessa kaikista uusista vähemmistökieliryhmistä eniten (12 kpl), siis jopa enemmän kuin venäjän- ja englanninkielisiä teoksia (kumpaakin 10 kpl). (Suvitie, 2015.) Sekä Karhusen vuonna 2013 julkaistun *Maahanmuuttajat taiteen tukijärjestelmässä* –tutkimuksen että Lahtisen ja kollegoiden *Avaus. Ulkomaalaisyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema* -raportin mukaan Suomessa suurimpia ammattitaiteilijoiden vieraskielisiä kieliryhmiä ovat venäjän-, englannin- ja espanjankieliset, joten myös näissä tutkimuksissa espanjankielisten osuus oli suurempi kuin heidän osuutensa väestöstä edellyttäisi (Karhunen, 2013, s. 110; Lahtinen et al., 2020, s. 28).

Tutkimuksessani lähestyn tutkimuskysymystä kirjailijoiden kokemuksen kautta. Laadullinen, puolistrukturoitu mutta avoimille vastauksille tilaa jättävä aineistonhankintamenetelmä puolustaa paikkaansa menetelmänä tässä yhteydessä, koska tutkimusaiheesta on vain vähän ennakkotietoa.

Tässä artikkelissa aineiston analyysiä ovat ohjanneet taiteilijan asema -tutkimuksissa käytetyt tavat määrittellä ammattitaiteilija. Vastaus-ten luokittelussa käytetyt teemat olivat

- julkaisujen tasokkuus
- järjestöjäsenyydet
- kirjailijan työstä saadut tulot
- apurahat sekä
- koulutus.

Näiden taiteilijantyön ammattimaisuutta konkretisoivien piirteiden avulla teemoittelin kyselyyn osallistuneiden vastaukset kyselylomakkeen kysymykseen 27:

Millaisena koet asemasi kirjailijana Suomessa? Voit käyttää vastaamisessa apuna esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- *Onko se, millä kielellä kirjoitat tai mitä kieliä puhut, mielestäsi vaikuttanut siihen, miten sinuun ammattisi edustajana Suomessa suhtaudutaan?*
- *Miten äidinkielesi mielestäsi vaikuttaa silloin, kun olet kirjailijana tekemisissä esimerkiksi kollegojen, kustantajien, median, kirjallisen työskentelyn rahoittajien kanssa?*
- *Oletko tarvinnut apua esimerkiksi rahoitushakemusten tekemiseen tai kontaktien luomiseen? Oletko saanut sitä, ja jos niin mistä?*
- *Oletko kokenut, että olet jäänyt vaille joitakin mahdollisuuksia, koska et ole äidin- tai työskentelykieleltäsi suomen- tai ruotsinkielinen? Millaisissa tilanteissa?*

Tämän avoimen kysymyksen vastausten lisäksi olen hyödyntänyt artikkelissa vastaajien antamia julkaisu- ja koulutustaustatietoja.

Julkaiseminen on keskeinen tapa määrittellä kirjailija

Julkaiseminen on aineistossani yleisimmin esiintyvä kirjailijan työhön liitetty kriteeri, ja lähes kaikki vastaajat luettelevat teoksista kysyttäessä vain perinteisiä, paperille painettuja julkaisujaan. Julkaistuihin teoksiinsa ja kustantajansa uskottavuuteen vetoavat yleisimmin kirjailijat, jotka pitävät itseään ammattilaisina, oli julkaisujen kieli sitten mikä tahansa; useimmiten julkaisemista pidetään niin itsestään selvänä osana kirjailijuutta, että se mainitaan vain sivulauseessa jonkin muun asian yhteydessä.

Kustantamoni on hyvin tunnettu ja tunnustettu.

(Saksa / saksa.²)

Ulkomailla asuminen lisää kustantajien huomiota, mutta uran luominen kirjailijana on vaikeaa, kun asuu ulkomailla. Kirjan julkaiseminen edellyttää julkaisutilaisuutta ja siinä läsnä olemista. (Arabia / englantia.)

Julkaistujen teosten vähäisyyteen tai perinteisestä kirjasta poikkeaviin julkaisukanaviin taas viittaavat vastaajat, jotka pohtivat, voivatko kutsua itseään ammattikirjailijaksi tai pitäisikö heitä kutsua sellaisiksi. Moni vastaajista tuo esiin ajatuksiaan kustannusmaailman toimintaperiaatteista:

Kirjoittaminen muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi vaikeuttaa suomalaisen kustantamon kautta julkaisemista, jotka ajattelevat ennen kaikkea taloudellista hyötyä. (Persia / englantia.)

Kustantamoille pääasioita ovat taloudelliset asiat. (Arabia / arabia.)

Aineistoni kirjailijoista, etenkin runoilijoista, suuri osa julkaisee teoksensa internetissä tai kirjallisuuslehdissä, koska lähtömaassa sensuuri, kustannusmaailman kehittymättömyys ja piratismi yleisyys tekevät julkaisemisesta vaikeaa tai mahdotonta. Tyypillisesti tämä koskee aineistoni pakolaistasatuksella tai turvapaikanhakijana Suomeen muuttaneita kirjailijoita, mutta Suomessa asuu myös vapaaehtoisessa maanpaossa eläviä kirjailijoita, joiden kirjallinen koti on jossakin lähtömaan, Suomen, kolmannen ja ehkä neljännenkin asuinmaan välillä: tällainen on esimerkiksi runoilija Mohsen Emadi, joka on Iranista lähdettyään asunut ainakin Suomessa, Espanjassa ja Meksikossa ja kirjoittaa espanjaksi (Emadista lisää ks. Saresma, 2019). Osa aineistoni kirjailijoista julkaisee espanjaksi tai saksaksi, koska heillä on laadukas espanjan- tai saksankielinen kustantaja, vakiintunut asema ja laaja lukijakunta jossakin Suomen rajojen ulkopuolella. Jotkut taas joutuvat oman ja perheensä turvallisuuden vuoksi hakemaan työskentely- ja julkaisumahdollisuuksia muualta kuin synnyinmaastaan.

Suomalaiselle yleisölle etenkin muilla kuin maan virallisilla kielillä työskentelevien, jopa kansallisesti tai kansainvälisesti palkittujen kirjailijoiden työ jää usein tuntemattomaksi, vaikka poikkeuksiakin on. Kulttuurijournalismin etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta tutkinut Camilla Haavisto toteaa, että verrattuna muihin lehtien osastoihin kulttuurisivuilla suomalaisuuden rajojen venyminen ymmärrettiin luonnollisena ilmiönä, eikä uutisointi perustunut tekijöiden etnisyyteen vaan toimijuuteen taiteessa (Haavisto, 2010, s. 153). Kirjailijat, jotka kirjoittavat jollakin muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi, eivät välttämättä näyttyäkään suomalaisten kulttuuritoimitusten kannalta kiinnostavina, koska heidän teoksensa eivät ole niiden yleisön saavutettavissa. Toisaalta suomalainen media ei ole kirjailijalle erityisen tavoiteltava kanava niin kauan kuin se ei tavoita potentiaalisia lukijoita. Tässä artikkelissa hyödynnetyt Helsingin Sanomien kolumnit (Majander, 2019; Mahlamäki, 2019) vaikuttavat olevan osa Haaviston kuvaamaa ilmiötä: myös niissä peräänkuulutetaan kirjallisuusinstituution rajojen joustavuutta ja taiteellisen laadun tunnustamista tekijän taustasta riippumatta. Johdantoluvussa mainitun irakilaisyyntiisen Hassan Blasimin medianäkyvyys on ollut muunkielisten kirjailijoiden joukossa poikkeus. Blasim on asunut Suomessa vuodesta 2004, mutta hänen arabiankielinen kustantamonsa on Italiassa ja hänen työnsä on saanut merkittävää huomiota Suomessa vasta sen jälkeen, kun hänen teostensa englanninkielisiä käännöksiä on palkittu kansainvälisesti. (Ks. esim. Löytty, 2017; Löytty, 2019; Grönstrand et al., 2019, s. 91.) Aineistossani esimerkkejä kotimaassaan asemansa vakiinnuttaneista ja palkituista mutta Suomessa varsin tuntemattomista kirjailijoista ovat saksaksi kirjoittavat runoilijat Manfred Peter Hein sekä Dorothea Grünzweig. Hein on asunut ja työskennellyt Suomessa vuodesta 1958, Grünzweig vuodesta 1989. (Talaskivi 2019.)

Digitalisoituminen on tehnyt omakustanteiden tuottamisesta helppoa, ja internetissä elää oma, laadultaan vaihteleva kirjallinen maailmansa, joka ei välttämättä koskaan tulostu fyy-

sisiksi kirjoiksi (ks. esim. Sevänen, 2013, s. 26). Nina Hakalahti nosti jo vuonna 2007 esiin sen, että ”maahanmuuttajakirjailijoiden” marginaalisuus näkyy usein epätavallisina julkaisukanavina ja että maahanmuuttajan teksti etenee Suomessa harvoin kaupalliselle kustantajalle (Hakalahti, 2007, s. 33–34). Vaikka ulkomaalaistaustaisten kirjailijoiden teokset ovat jonkin verran valtavirtaistuneet vuoden 2007 jälkeen digitaalisten julkaisukanavien, edullisempien omakustanteiden sekä yllirajaisen kustantamisen helpottumisen myötä, Hakalahden havainto pitää aineistoni perusteella pitkälti paikkansa edelleen. Institutionaalinen kirjailijan määrittelmä kuitenkin korostaa portinvartijoiden roolia: jonkun on määriteltävä se, millainen kirjallisuus on riittävän laadukasta, jotta sen kirjoittajaa voidaan kutsua kirjailijaksi. Kyselyvastausten perusteella internetjulkaiseminen on merkittävä julkaisutapa arabiankielisen kirjallisuuden lisäksi etenkin espanjan- ja englanninkielisille kirjailijoille, joiden lukijat elävät eri puolilla maailmaa: maantieteellisesti hajanaiselle kirjalliselle yhteisölle kirjallisuuden levittäminen on yksinkertaisesti paljon nopeampaa ja edullisempaa kuin painettujen kirjojen toimittaminen lukijoille (vrt. Nissilä, 2016, s. 23). Lisäksi tieto uudesta, usein kotikielisen kirjallisuuden perinteitä rikkovasta, kirjallisuudesta leviää verkkojulkaisujen ja sosiaalisen median kautta nopeasti ja tehokkaasti.

Yritän käyttää sosiaalisia verkostojani, nettisivujani ja antologioita tavoittaakseni iranilaisia, ja luulen että olen onnistunut siinä melko hyvin. En juuri kuulu mihinkään iranilaiseen kirjalliseen traditioon, enkä haluakaan kuulua. Pysin murtamaan iranilaisen kirjallisen perinteen rajoja ja rajoituksia. (Farsi/espanja.)

Vastauksista ilmenee myös, että kilpailu englanninkielisten kustantajien kustannusohjelmaan pääsystä on tiukkaa. Aineistoni englanniksi kirjoittavista kirjailijoista moni onkin päätenyt julkaisemaan teoksiaan omakustanteina esimerkiksi verkkokauppa Amazonin Kindle Direct Publishing -palvelun kautta. Jonkin toisen kielen ohella tai pelkästään suomeksi kir-

joittavat ovat julkaisseet myös perinteisiä mutta usein monikielisiä omakustanteita (vrt. Nissilä, 2016, s. 24).

Suomalaisessa kirjallisessa elämässä vaikuttavat tai siinä vain vierailleet muunkieliset kirjailijat eivät siis ole yhtenäinen joukko, jonka voisi niputtaa maahanmuuttajakirjailijat-käsitteen alle (ks. Nissilä & Rantonen, 2013, s. 56; Löytty, 2015, s. 73). Myöskään heidän julkaisemistaan koskevat ratkaisunsa eivät ole keskenään yhteneviä (Nissilä & Rantonen, 2013, s. 67). Muunkielisten kirjailijoiden kohdalla ammattilaisuuden määrittely julkaistujen teosten kautta on haastavaa juuri siksi, että suomalaisessa kirjallisuusinstituutiossa suureen osaan internetjulkaisemista liitetään edelleen amatööriyden leima: internetjulkaisemisen oletetaan edelleen olevan kanava kirjoittajille, jotka eivät teostensa laadun vuoksi ylitä kaupallisten kustantamojen julkaisukynnystä. Etenkin epävakaa yhteiskunnista tai kehittyvistä maista Suomeen muuttaneiden kohdalla kaupallinen julkaiseminen on kuitenkin yleensä ollut mahdotonta riippumatta teosten laadusta: esimerkiksi aiemmin mainitun Hassan Blasimin teokset ovat tiukan sensuurin vuoksi kiellettyjä Persianlahden valtioissa ja Jordaniassa. Lisäksi kirjankustantamisen infrastruktuuri on monissa arabiankielisisissä maissa lähes olematonta ja kustantamot yksittäisten henkilöiden ylläpitämiä nyrkkipajoja, joilla ei ole resursseja teosten kustannustoimittamiseen. Ammattimaiseen editointiin tai teosten markkinointiin on mahdollisuus vain niillä kirjailijoilla, jotka voivat maksaa siitä. (Al-Nawas, 2017, s. 20.) Vastaavanlaisesta kustannusmaailman rakenteesta kertovat aineistoni latinalaisesta Amerikasta muuttaneet kirjailijat.

Verkostot ovat kielisidonnaisia

Valtakunnalliset kirjailijaliitot ja niiden jäsenyys eivät nouse aineistossani kovin merkittävään rooliin muunkielisten kirjailijoiden toiminnassa. Aineiston perusteella valtaosa muunkielisistä kirjailijoista ei näytä pitävän Kirjailijaliiton tai Författareföreningin jäsenyyttä keskeisenä kriteerinä ammattilaisuudelle. Kahdelle vastaa-

jalle kysymys on kuitenkin tärkeä yhdenvertaisuuden kannalta.

[Kirjailijaliiton jäsenyys olisi tärkeä s]itä varten, että voisin yrittää samalla tavalla kuin muutkin suomalaiset ja minulla olisi oikeus samoihin asioihin. Ja voi olla, että en hakisi sitä tai että minun työtäni ei pidettäisi tarpeeksi arvokkaana oikeuttamaan siihen jäsenyyteen, mutta minä haluan että minulla olisi oikeus edes hakea. Kuten muillakin suomalaisilla. Minäkin olen suomalainen. (Espanja/espanja.)

Haluaisin kuulua Suomen Kirjailijaliittoon, se on tasa-arvokysymys. (Espanja/espanja.)

Osa vastaajista on osallistunut aktiivisesti taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisen toimintaympäristön muokkaamiseen osallistumalla esimerkiksi Helsingissä aktiivisesti toimivan poikkitaiteellisen Globe Art Point -yhdistyksen ja tiedotuspisteen perustamiseen ja kehittämiseen, osa taas on keskittynyt ajamaan muutoksia nimenomaan kirjallisuusinstituution toimintamalleihin Sivunalo-projektin kautta, joka on tehnyt vuodesta 2013 työtä muunkielisten kirjailijoiden aseman parantamiseksi.

Vaikka valtakunnalliset kirjailijaliitot eivät nouse merkittävään rooliin, vastaajat pitävät ammatillisia verkostoja tärkeinä, sillä lähes kaikki mainitsevat joko rekisteröityjen verkostojen kuten poliittisten taiteilijajärjestöjen (Kiila, PEN), paikallisten kirjailijayhdistysten tai vapaiden kirjoittajaryhmien jäsenyyden merkityksellisenä osana kirjailijuuttaan. Tämä piirre vastauksissa on yhtenevä niin Talaskiven pro gradun (2013), Paula Karhusen tutkimuksen (2013, s. 83; s. 86) kuin Taija Roihan turvapaikanhakijana tai pakolaisena Suomeen tulleiden taiteilijoiden kokemuksia kartoittaneen selvityksen (2016) kanssa. Roihan tutkimukseen osallistuneet taiteilijat pitivät tärkeimpänä kaipaavanaan tuen muotona apua verkostojen rakentamiseen sekä henkistä tukea. Kirjallisuuden taiteenalakseen ilmoittaneet vastaajat kaipaivat henkistä ja kollegiaalista tukea, yleisöä ja julkaisuväyliä. (Emt.)

On mahdollista, että vain harva kyselytutki-

mukseni osallistuja mainitsee valtakunnalliset kirjailijaliitot ulossulkevinä rakenteina siksi, että suomalaisen taidekentän rakenne ja taiteilijoiden ammattijärjestöjen vahva asema ei ole monellekaan tuttu, eikä järjestöillä ole vastavaa roolia siinä kirjallisuusinstituutiossa, jossa he ovat aiemmin toimineet. Aineistosta tätä ei kuitenkaan voi päätellä. Myös Karhunen (2013, s. 82) arvioi, että ulkomailta Suomeen tulevien taiteilijoiden saattaa olla vaikea hahmottaa, millainen rooli taiteilijajärjestöillä on ammatillisen etabloitumisen ja tiedonkulun välineenä. Osa hänen tutkimukseensa osallistuneista vierasti ajatusta ammatillisesta järjestäytymisestä, osa ei ollut tullut edes ajatelleeksi asiaa (emt.). Lahtisen ja kollegoiden tutkimuksessa (2020, s. 31) tärkeimpiä syitä jäsenyyden hakematta jättämiseen olivat puutteellinen tieto järjestöistä sekä niiden hakukäytännöistä ja -kriteereistä sekä epäilykset jäsenyyden hyödyllisyydestä.

Kokemus kielestä tai taustasta suomalaisista kirjailijoista erottavina tekijöinä epävirallisissakin verkostoissa on myös erittäin yleinen.

Kaikki kirjailijat, joiden kanssa pidän yhteyttä, ovat espanjankielisiä. (Espanja / espanja.)

Language barrier is always a problem for immigrants in Finland. I have some potentials and I can manifest them in some seminars, events and even daily life; however, language barrier makes it hard to express my feelings and thoughts, and this causes misunderstanding. (Persian / English.)

Neljä vastaajaa mainitsee erityisesti esiintymistilaisuudet, joihin heitä kutsutaan lukemaan tekstejään maahanmuuttajataustansa vuoksi. Espanjankielinen kirjailija uskoo, että kieli tuottaa eriarvoisuutta myös palkkioissa.

Kun joskus pääsen lavalle [esiintymään] ilmaiseksi, on epämukavaa kun tiedän, että tapahtuma myy ja toiset saavat palkkion. On epämukavaa, kun mainitaan monta kertaa, että olen mamu ja sen takia olen siellä lavalla. (Espanja / espanja.)

Vaikka moni vastaaja on kokenut joutuneensa

edustamaan maahanmuuttajia joko mediassa tai yleisötilaisuuksissa sen sijaan että heidän työnsä olisi nähty arvokkaana sinänsä, vastaajien kokemuksissa on suurta vaihtelua. Espanjankielinen vastaaja kokee, että pakolaistaustaisten kirjailijoiden kokemukset on koettu Suomessa kiinnostavammiksi kuin muiden muunkielisten kirjailijoiden, ja arabiankielinen kirjailija toteaa, että on yleensä hyvin tervetullut kertomaan ainutlaatuista tarinaansa maanpakolaisena. Toisaalta kaksi englanninkielistä kirjailijaa toteavat olevansa etuoikeutettuja kirjoittaessaan kielellä, jota täällä ymmärretään yleisesti. Slovakinkielinen vastaaja kokee päässeensä medianosteseen, koska sattui julkaisemaan esikoisteoksensa hetkenä, jona suomalaisessa mediassa kaivattiin ”maahanmuuttajakirjailijaa”, joita Ruotsissa oli juuri alkanut nousta julkisuuteen.

Sen jälkeen [ulkolaisuuteni] ei ole tuonut mitään etuja, paitsi että minut aina kaivetaan esiin, kun pitää keskustella kieli- ja kansallisuusasioista. Mieluummin keskustelin kirjallisuudesta tai mistä vaan muusta. (Slovakki / suomi.)

Suomessa taiteilijajärjestöillä on kulttuuripolitiikassa vahva välineellinen asema, ja niillä on vahva rooli myös ammattilaisuuden määrittelyssä. 2010-luvulla keskustelu muiden kuin suomen- tai ruotsinkielisten kirjailijoiden asemasta kulminoituihin pitkälti kiistään Suomen Kirjailijaliiton jäsenyskriteereistä, joiden mukaan ”Vuosisäseneksi hyväksyminen edellyttää pyrkijän julkaisseen vähintään kaksi sellaista, itsenäisesti luotua alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallista teosta, että häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjailijana.” (Kirjailijaliitto, 2019.) Kirjailijaliiton rooli on merkittävä siksi, että se on ammattikunnan keskeinen edunvalvoja niin tekijänoikeus-, taide- ja taiteilijapolitiikkaa kuin sosiaaliturvaakin koskevassa päätöksenteossa, ja jäsenyysoikeuden rajoittaminen kirjoituskielen perusteella sulkee muilla kielillä kirjoittavat kirjailijat tuon päätöksenteon ulkopuolelle (ks. esim. Korhonen & Paqvalén, 2016, s. 13). Kirjailijaliitto taas korostaa historiallisista syistä olevansa nimenomaan suomenkie-

listen kirjailijoiden edunvalvoja, yhtä selkeästi kuin Finlands Svenska Författareförening on Suomen ruotsinkielisten kirjailijoiden edunvalvoja. Myös ruotsinkielinen kirjailijaliitto hyväksyy lähtökohtaisesti jäsenikseen ainoastaan kirjailijoita, jotka ovat julkaisseet vähintään kaksi alkuperäistä, riittävän laadukasta kaunokirjallista teosta järjestön virallisella kielellä, mutta tästä on tehty myös poikkeuksia. Muissa Pohjoismaissa valtakunnallisten kirjailijaliittojen jäsenyydet eivät ole kielisidonnaisia vaan perustuvat yleensä 1) muulla kielellä kuin kansalliskielellä kirjoittavilla maassa asumiseen tai 2) ulkomailla asuvilla kansalaisuuteen tai kirjoituskielen, sekä julkaistuihin teoksiin ja niiden laatuun, ja muunkielisen kirjailijan työn laadun arvioinnin haasteesta selvittää käyttämällä ulkoisia arvioijia. (Korhonen & Paqvalén, 2016, s. 21.)

Alkuvuonna 2016 *Helsingin Sanomissa* käytiin Hanna-Leena Nissilän väitöskirjan *Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku. Kirjallisen elämän ylitraajastuminen 2000-luvun alun Suomessa* kirjoittamaa keskustelua liiton kielikriteereistä. Tuolloinen liiton puheenjohtaja Jyrki Vainonen totesi liiton neuvovan ammatillisissa kysymyksissä myös liittoon kuulumattomia kirjailijoita. ”Jäsenyyden rajaaminen vain suomen kielellä kirjoittaviin ei tarkoita sitä, että liiton yleistä edunvalvontatyötä kirjailijoiden ammatillisen aseman vahvistamiseksi tehtäisiin kieliperusteisesti. Toimimme kaikkien ammattia harjoittavien hyväksi ja teemme yhteistyötä kaikenkielisten kirjailijoiden vuorovaikutuksen lisäämiseksi.” Samassa kirjoituksessa Vainonen kuitenkin totesi, että liiton jäsenet ovat suomen kielellä kirjoittavia kirjailijoita, koska Kirjailijaliitto on suomenkielisten kirjailijoiden liitto. (Ks. Grönstrand et al., 2019.)

Syksyllä 2018 Kirjailijaliiton kielikriteerihin palattiin muun muassa Ylen *Kulttuuriykkö*-radio-ohjelmassa, jossa liiton nykyinen puheenjohtaja Sirpa Kähkönen antoi kielikriteerille neljä perustelua: 1. Kirjailijaliitto on perustettu tilanteessa, jossa suomen kieli on ollut uhattuna. Sen perustajat ovat olleet ihmisiä, jotka ovat kasvaneet siihen, että kirjailijat kehittävät suomen kirjakieltä. 2. Liiton sääntöjen

muuttaminen vaatisi jäsenistön hyväksyntää, ja jäsenkunnasta vanhimmat ovat eläneet toisenlaisessa Suomessa ja saaneet erilaisen kasvatuksen kansallisuuteen, kieleen ja kulttuuriin liittyen. Kähkönen arvioi ajan muuttavan asioita. 3. Osa Kirjailijaliiton rahoituksen muodostavista testamenttivaroista on lukittu tiettyä käyttötarkoitusta varten, minkä vuoksi liiton sisällä pitäisi erotella suomenkielisten ja muunkielisten kirjailijoiden hyväksi käytettävät varat. Liiton sisällä jäseniä tulisi kuitenkin kohdella tasavertaisesti. 4. Muunkielisten kirjailijoiden työn arvioinnin haastavuus. (Kylmälä, 2018.)

Kirjailijan päätoimeentulolähde on harvoin taiteellinen työ

Aineistoni muunkielisistä kirjailijoista 13 vastasi kysymykseen tärkeimmästä tulonlähteestään, ja peräti seitsemän heistä ilmoittaa, että se on kirjailijan työ. Kysymyksessä ei kuitenkaan ollut selvästi erotettu kirjailijan työtä journalistisesta työstä, ja koska kysymykseen vastasi vain alle puolet kaikista kyselyihin vastanneista, lukua ei voi pitää luotettavana, kun sitä verrataan suomen- ja ruotsinkielisistä kirjailijoista kerrotuihin tilastoihin. Osa vastaajista kertoo elättävänsä itsensä erilaisilla järjestö- ja hanketoilla, opettamalla tai journalistisilla töillä, kun taas osa toteaa voivansa tehdä kirjailijan työtä vain, koska puolison palkka sen mahdollistaa. Tulonlähteinä mainitaan myös omaishoitajan sekä graafisen suunnittelijan työt. Myös Karhunen (2013, s. 101), toteaa, että moni kirjallisuuden alalla toimiva maahanmuuttaja työskentelee kääntäjänä, toimittajana tai tietokirjailijana, ja jotkut työskentelevät esimerkiksi tutkijoina. Suuri osa kyselyni vastaajista ilmoittaa hake-neensa Suomessa työskentelynsä apurahoja, ja osa on myös saanut hankeapurahoja joko kirjoittamiseen, kääntämiseen tai taiteen tekemistä edistäviin projekteihin kuten Helsingissä toimivan Globe Art Pointin toimintaan tai Sivuvälo-hankkeeseen. Osa ilmaisee turhautuneensa kielteisiin apurahapäätöksiin siinä määrin, että on lopettanut hakemusten tekemisen.

*Olen saanut kaksi kertaa apurahan kirjoittami-
seen. (Arabia / arabia.)*

*Sain vuonna 2014 Taiteen edistämiskeskukselta
(TAIKE) apurahan jatkaakseni uusimman kirja-
ni kirjoittamista espanjaksi. (Espanja / espanja.)*

*Suomessa 15 vuoden asumisen aikana olen kir-
joittanut vähän ja nykyään yhä vähemmän –
pääsyynä on se, että tarvitsen rahaa elämiseen ja
perheen elättämiseen, minkä takia joudun teke-
mään paljon töitä. -- Mutta tämä onkin erittäin
tärkeä kysymys: onko mahdollista saada apura-
hoja, jos ei kirjoita suomen eikä ruotsin kielellä?
(Venäjä / venäjä.)*

Vastauksissa mainitaan myös epäily siitä, että hakemus on hylätty, koska sen täyttäminen vie-
raalla kielellä – suomeksi, ruotsiksi tai englan-
niksi – ei ole onnistunut riittävän hyvin. Moni
muunkielinen kirjailija kertoo saaneensa apu-
rahojen hakemiseen apua joko puolisoiltaan tai
kollegoilta.

*I have written some grant application in the past
but haven't been successful in recent years and so
haven't applied for a few years. My wife helped
me with this. (Englanti / englanti.)*

Tilastollisesti tilanne ei kuitenkaan vaikuta yhtä
synkältä. Paula Karhunen toteaa vuonna 2013
julkaistussa *Maahanmuuttajataiteilijat taiteen
tukijärjestelmässä* -raportissa, että 2000-luvun
alussa muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten
apurahan saajien osuus kasvoi kaikki taiteenalat
huomioiden niin, että myönnettyjen apura-
hojen yhteissumma lähes viisinkertaistui vuo-
sina 2002–2012 (emt. 2013, s. 39). Karhunen
tutkimuksen kattamina vuosina kirjallisuuden
apurahojen hakijoista vain 1–2 prosenttia oli
muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä, ja apu-
rahan saajista heitä oli yhtä suuri osuus kuin
hakijoistakin. Vielä vuonna 2013 valtion apu-
rahoista tavoitelluimpia, työskentelyapurahoja,
ei ollut myönnetty yhdellekään muulla kuin
suomen, ruotsin tai saamen kielellä kirjoitta-
valle kirjailijalle (mt.), mutta viime vuosina
myös yksittäisiä työskentelyapurahoja on myön-

	2013	2017
Taiteen edistämiskeskuksen tuki kirjalliseen työskentelyyn	5 689 400 €	5 584 730 €
Säätiöiden tuki kirjallisuudelle	6 554 590 €	7 519 860 €

Lähteet: Taiteen edistämiskeskus (2014; 2018), Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta (2019).

Taulukko 1. Tuki kirjalliseen työskentelyyn vuosina 2013 ja 2017.

netty muulla kielellä kirjoittaville. Suomeksi tai ruotsiksi kirjoittaville muualta Suomeen muuttaneille työskentelyapurahoja on myönnetty useita (ks. esim. Taiteen edistämiskeskus, 2018b). Karhunen (2013, s. 112–113) arvioi, että esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö, käännösten resursoiminen, lausunnonantajien joukon laajentaminen maahanmuuttajataiteilijoiden järjestöjen suuntaan sekä taiteilijakunnan moninaistumisen huomioiminen taiteilijajärjestöjen ja -organisaatioiden sisällä voisi tuoda muunkieliset kirjailijat entistä tasavertaisempaan asemaan apurahojen vertaisarvioinnissa. Talaskiven pro gradu -työssä (2013, s. 64) nousi vaihtoehtona esiin myös mahdollinen hakuprosessin anonyymiys.

Suomalainen erityispiirre on ollut suoraan kirjallisesta työstä saatavien tulojen vähäisyys ja toisaalta valtion apurahoituksen suuri merkitys kirjailijoiden toimeentulossa (Heikkinen, 2007, s. 45; Jokinen, 2010, s. 11; Jokinen, 2010, s. 400; Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 10). Valtion apurahojen osuus kirjailijoiden toimeentulosta on 2000-luvulla supistunut verrattuna yksityisiin säätiöihin ja ylipäätään jotakin apurahaa saaneiden kirjailijoiden osuus laskenut, mutta kaikkiaan apurahojen merkitys on säilynyt suurena. Suomen Kirjailijaliiton teettämän *Kirjailijoiden taloudellinen asema* -raportin mukaan jotakin apurahaa työskentelynsä oli vuonna 2017 saanut 59 prosenttia liiton jäsenistä, kun sitä vuonna 2010 oli saanut 69 prosenttia ja vuonna 2005 72 prosenttia. Kirjailijaliiton kyselyt kuitenkin kattavat vain suomenkieliset kirjailijat. (Grönlund, 2017.) Taulukossa 1 voi nähdä muutoksen, joka on tapahtunut kirjallisuuden julkisen

ja yksityisen rahoituksen määrissä 2010-luvun alkupuoliskolta loppupuoliskolle. Taiken osalta taulukko sisältää alueelliset ja valtakunnalliset apurahat ja avustukset, palkinnot sekä taiteilijaprofessorien palkat. Toisin kuin Taike, yksityiset säätiöt eivät julkaise säännöllisesti tilastoja myöntämistään apurahoista, joten kuvioon ovat valikoituneet vuodet, joilta tieto on saatavilla.

Muiden kuin suomen-, ruotsin- ja saamenkielisten kirjailijoiden osuus valtion taiteilija-apurahojen hakijoista nousi 2000-luvun alussa Karhusen (2013, s. 111–112) mukaan tasaisesti – kuten kasvoi myös muunkielisten osuus koko väestöstä –, mutta muunkielisten kirjailijoiden osuus taiteenaloilta apurahojen hakijoista on säilynyt muita, vähemmän kielisidonnaisia taiteenaloja, pienempänä. Vuonna 2018 kirjallisuuden apurahojen ja avustusten saajista kaksi prosenttia oli muita kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisiä, ja kaikista kirjallisuuden työskentelyapurahan saajista heitä oli yksi prosentti. Kaikki taiteenalat yhteenlaskettuina Taikelta vuonna 2018 apurahaa tai avustusta hakeneista oli vieraskielisiä kuusi prosenttia ja apurahan saajista viisi prosenttia. (Taiteen edistämiskeskus, 2019.) Nämä luvut ovat vaihdelleet vuodesta 2014 alkaen korkeintaan prosenttiyksikön verran vuodessa, joten 2010-luvun alussa näkynyt kasvu vaikuttaa tasaantuneen. (Taiteen edistämiskeskus, 2015; 2016; 2017; 2018a; 2019.) Muunkielisten osuus koko väestöstä on samaan aikaan jatkanut kasvuaan (Tilastokeskus, 2020).

Koulutusaste	lukumäärä	%-osuus
Peruskoulu	0	0
Ammatillinen 2. aste	0	0
Yo-tutkinto tai vast.	0	0
Alempi korkeakoulututkinto	7	23
Ylempi korkeakoulututkinto	7	23
Akateeminen jatkotutkinto	1	3
Ei tietoa	16	52
Yhteensä	31	100

Taulukko 2. Vastaajien koulutustausta, n=31.

Koulutuksen rooli on marginaalinen

Koska alkuperäisessä kyselylomakkeessani ei kysytty tietoa koulutuksesta ja sitä koskevat tiedot on kerätty erikseen, vain 15 eli alle puolet vastaajista on ilmoittanut koulutustasonsa, ja heistä kaikki ovat korkeakoulututkinnon suorittaneita. Voidaan olettaa, että koulutuskysymyksiin ovat vastanneet erityisesti korkeasti koulutetut vastaajat eikä yllä oleva taulukko vastaa koko aineiston jakaumaa. Käytettävissä olevien tietojen perusteella tiedetään kuitenkin, että vähintään 48 prosentilla 31 vastaajasta on vähintään alempi korkeakoulututkinto. (Taulukko 2.)

Joukossa on yksi Suomessa maisterintutkinnon suorittanut sekä yksi niin ikään Suomessa tohtoriksi väitellyt vastaaja. Varsinaisen kirjoittajakoulutuksen ilmoittaa käyneensä vain yksi vastaaja, joka on opiskellut kotimaassaan dramaturgiksi. Yhden, sittemmin kolme proosa- ja kolme runoteosta suomeksi julkaisseeseen kirjailijan ura oli saanut alkunsa maahanmuuttajien suomen kielen kurssilla. Karhusen maahanmuuttajataiteilijoita koskeneessa tutkimuksessa (2013, s. 100) kirjallisuuden koulutetut olivat pääasiassa kääntäjiä, joilla oli yliopistotutkinto kirjallisuudessa tai filologiassa, joskin muutama oli opiskellut myös luovaa kirjoittamista. Omasa aineistossani koulutusta ei mainittu kirjailijan ammattilaisuutta määrittävänä tekijänä.

Vuoden 2019 *Taiteen ja kulttuurin barometri* kertoo, että yli puolella suomalaisista kirjai-

ljoista on tutkinto joltakin muulta alalta kuin omasta ammatista, kun muilla taiteenaloilla oman alan koulutus on huomattavasti yleisempää (Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 14). Kirjailijoiden vähäistä oman alan koulutusta selittää luonnollisesti se, että heille ei ole olemassa suoraan ammattiin johtavaa koulutusta toisin kuin esimerkiksi kuvataiteilijoille tai elokuvantekijöille, joille on tarjolla koulutusta sekä toisen asteen oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa (Karhunen, 2004, s. 52; ks. Tuominen, 2013, s. 177–178). Kirjailijoiden koulutuksessa on muita taiteenaloja suurempi rooli sellaisilla yleensä maksullisilla kursseilla ja koulutuksilla, jotka eivät johda mihinkään tutkintoon.

Päätelmät

Kirjailijoille, lukijoille ja kirjallisuuden tutkijoille rajojen ylittäminen ja joustavuus on itsestään selvää. On omituista, että alan instituutiot laahaavat perässä eri todellisuuksessa. Suomalaisen kirjallisuuden käsitettä täytyy olla valmis pohdintaan uusiksi. Ei vain siksi, että kansakunnat muuttavat muotoaan ja suomalaisen kulttuuripiirin kielten valikoima on laajentunut ja laajenee. Myös kustantaminen kansainvälistyy ja muuttuu. (Mahlamäki 2019.)

Olen tässä artikkelissa pohtinut, miten muunkielisten kirjailijoiden käsitys ammattikirjaili-

juudesta suhteutuu suomalaisen kirjallisuuden kentän vakiintuneeseen, institutionaaliseen taidekäsitykseen perustuvaan tapaan määrittellä ammattikirjailijuus. Muunkielisten kirjailijoiden kohdalla institutionaalisten kriteerien täyttäminen, heidän työnsä laadusta riippumatta, on erityisen vaikeaa silloin, jos määrittelyn lähtökohdaksi käytetään suomen- tai ruotsinkielisiä painettuja, kustannustoimitettuja julkaisuja, valtakunnallisten ammattijärjestöjen jäsenyyttä tai saatuja apurahoja. Tulotiedot sekä koulutus taas ovat problemaattisia myös suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijoiden kohdalla, sillä merkittävä osa myös Suomen Kirjailijaliiton jäsenten tuloista on peräisin muualta kuin kirjallisesta työskentelystä, ja toistaiseksi kirjailijoille ei ole olemassa ammattiin pätevöitä koulutusta.

Ei siis ole kovin yllättävää, että moni aineistoni kirjailijoista pohtii, voivatko he pitää itseään ammattikirjailijoina huolimatta siitä, että kaikki vastanneet identifioivat itsensä kirjailijoiksi. Keskeisimpänä perusteluna sille, että vastaaja pitää itseään ammattilaisena, aineistosta nousee esiin julkaistujen teosten määrä. Julkaisumuotoon perustuvat myös vahvimmat epäilykset omaa ammattilaisuutta kohtaan. Epäilevimpiä oman ammattilaisuutensa suhteen ovat ne vastaajat, jotka julkaisevat omakustanteisesti erilaisten book on demand -palvelujen kautta.

Aineistoni perusteella kieli toimii ulos tai erilliseen kategoriaan sulkevana tekijänä etenkin ammatillisissa verkostoissa ja välillisesti julkaisujen laatua arvioitaessa: ensinnäkin pätevien ja puolueettomien arvioijien löytäminen teoksille, joiden kirjoituskieli on Suomessa harvakseltaan ymmärretty kieli, on erittäin haastavaa, ja kielillä, joilla internet-julkaiseminen on esimerkiksi lukijakunnan maantieteellisen hajanaisuuden, kustannusmaailman kehittymättömyyden tai sensuurin vuoksi keskeinen julkaisukanava, institutionaalinen tapa arvioida kirjailijan ammattilaisuutta on riittämätön. Erityisen ongelmallista tämä on silloin, kun esimerkiksi taiteilijajärjestöt nojaavat jäsenkandidaatteja arvioidessaan kaupallisten kustantamojen julkaisemaan kirjallisuuteen. Muista Pohjoismaista poiketen suomalaiset

kirjailijaliitot sulkevat mahdollisuuden jäsenyyteen muilta kuin kotimaisilla kielillä kirjoitavalta. Huomiota olisi syytä kiinnittää etenkin tasavertaisuusongelmaan, jonka juuret ovat kustantamojen käytänteissä ja joka heijastuu suoraan muihin kirjallisuusinstituution osiin: kun muunkielisillä kirjailijoilla ei ole mahdollisuutta julkaista teoksiaan Suomessa, samalla heikkenevät huomattavasti heidän mahdollisuutensa täyttää muut vallitsevan institutionaalisen kirjailijakäsityksen kriteerit.

Muunkielisten kirjailijoiden kohdalla on täysin keskeistä se, mikä merkitys kirjoituskielille annetaan kirjallisen maailman, tai kirjallisten maailmojen, rajaajina. Jos kirjailijan odotetaan julkaisevan teoksensa Suomessa suomalaisen kustantamon kautta, hänelle jää käytännössä vaihtoehdoksi tarjota suomen- tai ruotsinkielistä käsikirjoitusta, koska kustantamojen resurssit arvioida muunkielisten käsikirjoitusten laatua ovat rajallisia. Vaikka kielitaitoa esimerkiksi englannin-, ranskan-, saksan- tai espanjankielisten käsikirjoitusten arviointeihin olisi kustantamoissa melko yleisestikin, niissä ei yleensä ole resursseja käännättää kokonaista käsikirjoitusta suomeksi tai ruotsiksi julkaisemista varten. Kirjailijoille taas ei ole olemassa taloudellista tukijärjestelmää käsikirjoitusten ammattimaiseen käännättämiseen: FILI, joka tukee suomalaisen kirjallisuuden kansainvälistymistä, tukee kyllä suomalaisten kustantajien julkaiseman kirjallisuuden käännättämistä muille kielille ulkomaille vientiä varten ja on poikkeustapauksissa tehnyt näin myös muille kuin suomeksi, ruotsiksi tai saameksi kirjoitetuille teoksille, mutta julkaisemattomien teosten käännättämistä se ei tue. (Korhonen & Paqvalén, 2016, s. 29; Talaskivi, 2013, s. 40). Kaupallisin ehdoin toimivia kustantajia on vaikea ohjata poliittisesti, joten muutoksen täytyisi tapahtua esimerkiksi kirjailijaliittojen sääntömuutosten kautta. Muita mahdollisia keinoja puuttua muunkielisten kirjailijoiden kokemaan epätasa-arvoon olisivat taloudellinen tuki käsikirjoitusnäytteiden käännättämiseen sekä muunkielisen kirjallisuuden kustantamiseen.

Vaikka kulttuuripoliittisissa erityisjärjestelyissä on riskinsä ja vaikka pohjoismaista kult-

tuuripolitiikkaa on 2000-luvun alusta alkaen pyritty ohjaamaan erityiskategorioiden luomisesta moninaisuuden valtavirtaistamiseen erilaisuudelle tilaa antaen, vielä kaksi vuosikymmentä myöhemminkin näyttää siltä, että suomalaisen kirjailijoiden ammattikuntaan pääsemiseksi muunkielisiä kirjailijoita koskevat, oikein kohdennetut erityisjärjestelyt olisivat tarpeen. Tä-

män lisäksi suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijaliittojen olisi kuitenkin syytä ottaa vakavasti kulttuuripoliittiset, integraatioon kannustavat linjaukset. Jatkotutkimuksessa selvitettäväksi jää muun muassa se, millaisia edellytyksiä suomalaiset kaupalliset kustantajat näkevät muunkielisten kirjailijoiden teosten julkaisemiselle.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimuskirjallisuus

- Al-Nawas, A. (2017). *A View of the Conditions of Arabic Literature in the Nordic Region*. Helsinki: Culture for All Service.
- Arpo, R. (2004). *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset*. Helsinki: Taiteen keskus.
- Grönlund, M. (2017). *Kirjailijan taloudellinen asema Suomessa 2017*. Turun yliopisto: Brahea-keskus.
- Grönstrand, H., Huss, M. & Kauranen, R. (toim.) (2019). *The aesthetics and politics of linguistic borders: multilingualism in Northern European literature*. DOI: 10.4324/9780429260834 (Haettu 10.2.2020)
- Grönstrand H., Kauranen, R., Löytty, O. & Melkas, K. (2019). Monikielisyys ja kielellinen moninaisuus Suomen kirjallisuudessa. Teoksessa A. Nurmi, S. Isomaa & P. Pahta (toim.) *Kielten ja kirjallisuuksien mosaikki. Näkökulmina valta, periferia ja arki* (76–98). Helsinki: SKS.
- Haavisto, C. (2010). Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus kulttuurijournalismissa. Teoksessa P. Saukkonen: *Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä* (135–155). Cuporen julkaisuja 19/2010.
- Hakalahti, N. (2007). Kotimainen maahanmuuttajakirjallisuus. Teoksessa M. Mela & P. Mikkonen (toim.) *Suomi kakkonen ja kirjallisuuden opetus* (29–38). Helsinki: SKS.
- Heikkinen, M. (2007). *Valtion taiteilijatuki taiteilijan määrittelijänä. Määrittelyvallan ehtoja ja ulottuvuuksia pohjoismaisen tukimallin suomalaisessa muunnelmassa*. Helsinki: Taiteen keskus.
- Hirvi-ljäs, M., Rensujeff, K., Sokka, S. & Koski, E. (2017). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2016. Taiteilijan työskentelyedellytykset muutoksessa*. Cuporen verkkojulkaisuja 42.
- Hirvi-ljäs, M., Kautio, T., Kurlin, A., Rensujeff, K. & Sokka, S. (2020). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2019. Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 57.
- Häggman, K. (2013). Kustannusala – tienhaarassa vai vapaassa pudotuksessa? Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta* (179–189). Helsinki: SKS.
- Jokinen, E. (2010). *Vallan kirjailijat. Valtion apurahoituksen merkitys kirjailijoille vuosituhannen vaihteen Suomessa*. Vantaa: Avain.
- Jokinen, E. (2013). Kirjailijoiden yhteiskunnallinen asema. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta* (159–175). Helsinki: SKS.
- Kangas, A. & Pirnes, E. (2015). Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö* (23–108). Helsinki: Tietosanoma.
- Kantokorpi, M. (2013). Kritiikki ja kirjallisuuspolitiikka osana kirjallista julkisuutta. Teoksessa

- M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta (194–213)*. Helsinki: SKS.
- Karhunen, P. (2013). *Maahanmuuttajataiteilijat taiteen tukijärjestelmässä*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Karhunen, P. & Rensujeff, K. (2006). *Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Karhunen, P. (2004). *Taiteilijakoulutus Suomessa – kehityslinjoja 1960-luvulta 2000-luvulle*. Teoksessa R. Arpo: *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset (37–68)*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Karttunen, S. (2002). *Taiteilijan määrittely: Refleksiivisyyden esteitä ja edellytyksiä taidepoliittisessa tutkimuksessa*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 53. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Karttunen, S. (2004). *Taiteilijoiden lukumäärän kehitys 1950-luvulta 2000-luvulle – kasvaako työvoima työllisyyttä nopeammin?* Teoksessa R. Arpo: *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset (13–36)*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Korhonen, O. & Paqvalén, R. (2016). *Wandering words. Comparisons of the Position of Non-dominant Language Writers in Nordic Organizations*. Helsinki: Culture for All Service. Accessible in http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/monikulttuurisuus_kansio/Wandering_Words.pdf (Haettu 5.2.2020)
- Kulturanalyis Norden (2017). *Kultur med olika bakgrund. Utländsk bakgrund bland anställda vid statligt finansierade kulturinstitutioner i Norden*. Tukholma: Kulturanalyis Norden.
- Lahtinen, E., Mäenpää, M., Karri, S., Kurlin Niinaho, A. (2020). *Avaus. Ulkomaalaissyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema Suomessa*. Cuporen verkkojulkaisuja 63.
- Löytty, O. (2015). *Immigrant Literature in Finland*. Teoksessa A-S. Lönngrén, H. Grönstrand, D. Heede & A. Heith (toim.) *Rethinking National Literatures and the Literary Canon in Scandinavia (52–77)*. Cambridge Scholars Publishing.
- Löytty, O. (2017). *Welcome to Finnish Literature! Hassan Blasim and the Politics of Belonging*. Teoksessa: *Collegium, Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 23. Volume 23: Citizenships under Construction: Affects, Politics and Practices*. URL: helsinki.fi/bitstream/handle/10138/228630/CollegiumVol23%205-Loytty.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Haettu 26.8.2020)
- Löytty, O. (2019.) *Follow the Translations! The Transnational Circulation of Hassan Blasim's* Short Stories. Teoksessa H. Grönstrand, M. Huss & R. Kauranen (toim.): *The aesthetics and politics of linguistic borders: multilingualism in Northern European literature*. Routledge.
- Mela, M. & Mikkonen, P. (2007). *Suomi kakkonen ja kirjallisuuden opetus*. Tietolipas 216. SKS: Helsinki.
- Mertanen, T. (2010). *Taiteen tukijat ja tekijät. Valtion taidelautakunnat sekä valtiollinen kulttuuri- ja taidepolitiikka 1940–1950-luvun Suomessa*. Helsinki: Cupore.
- Myndigheten för Kulturanalyis (2015). *Kultur av vem? En undersökning av mångfald i den svenska kultursektorn*. Tukholma: Myndigheten för Kulturanalyis.
- Nissilä, H-L. (2016). *Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku. Kirjallisen elämän yllärajaistuminen 2000-luvun alun Suomessa*. Akaateeminen väitöskirja. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis.
- Nissilä, H-L. & Rantonen E. (2013). *Kansainvälistyvä kirjailijakunta*. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta (55–71)*. Helsinki: SKS.
- Pyykkönen, M. & Saukkonen, P. (2015). *Vähemmistö, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka*. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö (375–402)*. Helsinki: Tietosanoma.
- Rensujeff, K. (2003). *Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Rensujeff, K. (2014). *Taiteilijan asema 2010 – Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Robins, K. (2006). *Towards a Transcultural Policy for European Cosmopolitanism*. Teoksessa U. H. Meinhof & A. Triandafyllidou (toim.): *Transcultural Europe: Cultural Policy in a Changing Europe (254–284)*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Roiha, T. (2016). *Suomeen pakolaisina ja turvapaikanhakijoina vuosina 2011–2016 saapuneet taiteilijat*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus. URL: www.taike.fi/documents/10921/1094274/Roiha_Pakolaistaustaiset_taideilijat_selvitys.pdf/8190c7b9-aea1-4b2e-b7a2-22836a03d233 (Haettu 11.1.2019)
- Saresma, T. (2019). *Hajauttamisen ja poissaolon politiikkaa Mohsen Emadin elämässä ja runossa YAMSA – A Tribute to Absence*. Teoksessa K. Hiltunen & N. Sääsilahti (toim.) *Kuulumisen reittejä taiteessa*. Turku: Eetos.
- Saukkonen, P. (2010). *Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja moni-*

- kulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä.* Cuporen julkaisuja 19/2010. Saukkonen, P. (2013a). *Monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka Pohjois-Euroopassa.* Cuporen verkkojulkaisuja 19. Helsinki.
- Saukkonen, P. (2013b). Multiculturalism and Nationalism. The Politics of Diversity in Finland. Teoksessa P. Kivisto & Ö. Wahlbeck (toim.). *Debating Nordic Multiculturalism in Nordic Welfare States* (270–294). Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Sevänen, E. (2013). Nykykirjallisuuden yhteiskunnallinen kehys. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta* (11–34). Helsinki: SKS.
- Skot-Hansen, D. (2002). Danish Cultural Policy – from Monoculture Towards Cultural Diversity. *International Journal of Cultural Policy*, 8 (2), 197–200.
- Suvitie, S. (2015). *Suomessa muilla kielillä kuin suomeksi tai ruotsiksi kirjoitettavia kirjailijoita.* Harjoitteluraportti. Turun yliopisto.
- Talaskivi, K. (2013). *Hyvä mahdollisuus meikäläiselle, joka ei voi ihan kilpailla suomalaisten kanssa. Valtion apurahat monikulttuurisiin taidehankkeisiin: taiteen edistämistä vai kotouttamispolitiikkaa?* Pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto.
- Talaskivi, K. (2019). Äidinkieli ja kuuluminen Suomen muunkielisten kirjailijoiden kielivalinnoissa. *Kulttuurintutkimus*, 36 (2), 3–13. URL: journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/94447
- Tuominen, T. (2013). Diplomikirjailijoita vai sanataiteilijoita? Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta* (177–178). Helsinki: SKS.
- keessa.fi/olli-loytty-kirjallisuuden-maahanmuuttajat-kertovat-suomesta/ (Haettu 11.1.2019)
- Mahlamäki, H. (2019). Kirjallisuuden ruuhkaviikkoina on myös arvokeskustelun aika, ja suomalaisen kirjallisuuden käsitettä voi olla syytä päivittää. *Helsingin Sanomat* 23.10.2019. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006281633.html (Haettu 26.8.2020)
- Majander, A. (2019). Suomalaisen kirjakaupan palkinto ennakoii Finlandian ehdokaslistaa – johon pykälänparittelijat aiheuttivat aukon. *Helsingin Sanomat* 7.11.2019. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006299238.html (Haettu 5.2.2020)
- Talaskivi, K. (2018). Historiatietoisuutta, muutosvastarintaa vai resurssien varjelua? Suomalainen kirjallisuusinstituutio muunkielisten kirjailijoiden (sivu)valossa. *Tuli & Savu*: artikkeli no. 94. <https://www.tulijasavu.net/2018/09/historiatietoisuutta-muutosvastarintaa-vai-resurssien-varjelua-suomalainen-kirjallisuusinstituutio-muunkielisten-kirjailijoiden-sivuvallossa/> (Haettu 30.1.2020)
- Tanskanen, J. (2016). *Kirjakerho: suomalaisuuden aatetta ja monikielisyttä – millaista on kirjoittaa eri kielillä Suomessa?* Radio-ohjelma. YLE. URL: areena.yle.fi/audio/1-3640064 (Haettu 4.2.2020)
- Vainonen, J. (2016). Kirjailijaliitto vastaa kritiikkiin – liiton jäsenen on kirjoitettava suomeksi. *Helsingin Sanomat* 23.2.2016. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002887546.html (Haettu 5.2.2020)

Internet-lähteet:

Lehtiartikkelit, blogitekstit ja radio-ohjelmat:

- Dahlbom, T. (2016). Maahanmuuttajataustaisten kirjoittajien tekstit horjuttavat käsitystä kansalliskirjallisuudesta. *Helsingin Sanomat* 23.10.2019. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006281633.html (Haettu 5.2.2020)
- Kylmälä, P. (2018). Kun kirjailija ei kelpaa oikeaksi kirjailijaksi – elitistiseksi bunkkeriksi syytetyn Kirjailijaliiton pj. Sirpa Kähkönen vastaa. *Kulttuuriykkönen* 1.11.2018.
- Löytty, O. (2013). Kirjallisuuden maahanmuuttajat kertovat Suomesta. Blogikirjoitus sivustolla *Ihmisiä muuttoliikkeessä*. URL: www.muuttoliike.fi
- Kirjailijaliitto (2019). <https://kirjailijaliitto.fi/liitto/jaseneksi/> (Haettu 7.3.2019)
- Sivuväli (2019). <https://sivuväli.com/> (Haettu 7.3.2019)
- Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta (2019). Säätiöiden jakamat apurahat taiteelle ja kulttuurille 2010, 2013 ja 2017. URL: saatiotrahastot.fi/wp-content/uploads/2020/01/taiteen-ja-kulttuurin-saatiotuki-loppuraportti.pdf (Haettu 5.11.2020)
- Taiteen edistämiskeskus (2014). Taiteen edistämiskeskuksen tuki 2013. URL: www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taike_taikeen_edist%C3%A4misen_tuki_2013.pdf/e1884c14-7d77-4cbe-9ebb-71e5d9ee3ad5 (Haettu 3.11.2020)
- Taiteen edistämiskeskus (2016). Taiteen edistämiskeskuksen tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2015. URL: www.taike.fi/

documents/10921/1094274/Taiken+tuki+taiteen+edist%C3%A4miseen+2015.pdf/819f8180-8642-47a9-8ec8-cb0ded-dac7e1 (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2017). Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2016. URL: www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taiken+tuki+taiteen+ja+kulttuurin+edist%C3%A4miseen+2016.pdf/22af2e-cb-52fd-f8fb-41ce-4414aebaa78a (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2018a). Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2017. URL: www.taike.fi/documents/1215167/0/vuositilasto_2017.pdf/0a339f6e-5142-e8eae078-8f5b11e9840a (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2018b). Taike jakoi 304 taiteilija-apurahaa, joista kuudesosan nuorille. URL: www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1232967 (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2019). Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2018. URL: www.taike.fi/documents/10162/52418/Vuositilasto+2018.pdf/4adfaaa3-1ed7-592e-c434-7e68eeca01df (Haettu 20.10.2020)

Tilastokeskus (2020). Vieraskieliset. URL: www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html (Haettu 12.8.2020)

Unesco (1980). Recommendation concerning the Status of the Artist. URL: unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114029.page=144 (Haettu 11.1.2019)

Loppuviitteet

1. Venäjänkielisen kirjallisen elämän vilkkaudesta kertoo esimerkiksi vuodesta 2003 ilmestynyt *LiteraruS*-kirjallisuuslehti, jonka toimituskuntaan kuuluu sekä venäjän- että suomenkielisiä kirjoittajia ja kirjailijoita ja joka ilmestyy venäjäksi ja suomeksi. Venäjänkielisten kirjailijoiden tarkka määrä ei kuitenkaan ole tiedossa.
2. Viitataan vastaajiin pseudonyymeillä, joissa ensin on mainittu heidän ensimmäinen, ”äidin”-kielensä, ja toisena ensisijainen työskentelykieli.

Kaisu Kumpulainen ja Hanna-Mari Husu

NUORTENYHTEISKUNNALLINEN OSALLISTAMINEN KULTTUURI- JA VAPAA-AJAN TOIMINNAN KAUTTA

Increasing the participation of young adults through cultural and leisure activities

Increasing the young adults' participation has become an important goal in society, which is promoted through various forms of programmes and projects. We explore participation in reference to different types of participatory cultural projects and leisure activities that are designed for young adults in 2017–2018 in the Middle-Finland. We interviewed 15 persons, who are employees or voluntary workers in these projects. We study how cultural activities aim to promote greater participation and inclusion of young people in society. The analysis was based on cultural, social, economic, and political dimension of participation. As a result, we suggest that cultural participation should be perceived from the wider perspective, which enables us to consider also those (informal) forms of participation, which are often misrecognized. Young adults' participation can be viewed as a process, which involves small advancements and the development of new skills and networks.

Johdanto

Kansalaisten aktiivinen osallistuminen ilmestyi 1960–70-luvulla tavoitteeksi poliittisiin ohjelmiin ja akateemisiin keskusteluihin (Tomka, 2013). Osallistumisen ja osallisuuden lisäämistä on tarkasteltu erityisesti sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Sosiaalipolitiikassa ei haluttu puhua enää asiakkaista passiivisina palveluiden vastaanottajina, vaan heidät haluttiin myös osaksi päätöksentekoprosesseja (Richardson, 1983, s. 3). Suomalaisessa kulttuuripolitiikassa kulttuuridemokratia on ollut tavoitteena jo 1970-luvulla (Virolainen, 2015, s. 30). Tavoitteena on ollut edistää tasavertaista kulttuuritoiminnan ja taiteen saavutettavuutta sekä vähentää sosiaalista, taloudellista ja alueellista eriarvoisuutta (Virolainen, 2016). 1990-luvulta lähtien kulttuuritoiminnan demokratisoinnin puhetapa on muuttunut. Uusia käsitteitä, kuten kulttuurinen diversiteetti (esim. Saukkonen, 2007), osallistuminen (esim.

Kangas, 2017) ja saavutettavuus (esim. Karttunen, 2012) on noussut mukaan keskusteluihin (Virolainen, 2015, s. 41).

Osallisuuden käsite on noussut keskeiseksi lapsi- ja nuorisopolitiikan välineeksi 2000-luvulla (Bäcklund & Kallio, 2012; Stenvall, 2013). Nuoria on pyritty kasvattamaan aktiiviseen kansalaisuuteen erilaisten osallistavien projektien kautta (nuorisolaki 1285/2016). Tällöin esimerkiksi kannustaminen kulttuuriin osallistumiseen palvelee myös yhteiskuntapoliittisia päämääriä (Virolainen, 2015, s. 35; Jancovich, 2017). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, 2019) mukaan 59 prosenttia Suomen kunnista tarjoaa kulttuuritoimintaa nuorille, koska niiden katsotaan edistävän terveyttä ja hyvinvointia. Tällainen toiminta lisää sosiaalista pääomaa, kuulumisen tunnetta, elämänlaatua sekä erilaisia taitoja ja resursseja (Ahola ym., 2010; Nummelin, 2011). Kuntien lisäksi järjestöt ja yhdistykset pyrkivät tarjoamaan nuorille osallistumismahdollisuuksia ja yhteisöllisyyden

kokemuksia järjestämällä erilaista vapaa-ajan toimintaa, kuten työpajoja ja tapahtumatuotantoa.

Artikkelimme käsittelee nuorten osallistamista erilaisten kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvien hankkeiden ja toimintojen kautta. Tutkimusalueena on Keski-Suomen maakunta. Olemme haastatelleet vuosina 2017–2018 henkilöitä, jotka toimivat nuoria osallistavissa hankkeissa. Olemme kiinnostuneet selvittämään, miten kulttuuriin liittyvällä toiminnalla pyritään edistämään nuorten laajempaa yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Nuorten kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisella on osoitettu olevan hyvinvointia ja osallisuutta lisääviä vaikutuksia (Siivonen ym., 2011; Vilmilä, 2016). Kulttuurin tarjonnan lisääminen ei kuitenkaan automaattisesti ehkäise syrjäytymistä (Heikkilä, 2017, s. 17), ja onkin tärkeää pyrkiä ymmärtämään näitä osallistumisen ja osallisuuden rakentamisen prosesseja syvällisemmin.

Osallistumisesta ja osallisuudesta on tullut 2000-luvulla keskeisiä käsitteitä nuorisotutkimuksessa, erityisesti puhuttaessa nuorten elämää koskettavista erilaisista haasteista, hyvinvoinnista tai syrjäytymisestä. Osallistumisen ja osallisuuden käsitteiden määrittely ja lähestymistavat vaihtelevat eri tieteenalojen mukaan. Esimerkiksi mediakasvatuksen ja taiteellisen toiminnan tutkimuksissa ollaan erityisesti kiinnostuneita, miten aktiivisen osallistumisen kautta voidaan vahvistaa nuorten toimijuutta ja sitä kautta osallisuuden tunnetta (Kaitavuori & Miller, 2007; Laine & Hartman, 2020; Vestinen ym., 2015). Tarkasteltaessa nuorisotyötä, kuntoutusta tai nuorten syrjäytymistä huomio on enemmän siinä, miten osallistumisella voidaan ehkäistä tai vähentää sosiaalisia ongelmia (Gretschel & Myllyniemi, 2017; Romakkaniemi ym., 2018). Kulttuuriin osallistumista taas tarkastellaan tutkimuksissa joko osallistumisena kulttuuritoimintaan (esim. Heikkilä, 2017; Kangas ym., 2018) tai kulttuuristen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta (Mandiola, 2016). Osallistumiseen liittyvän käsitteistön kautta huomio kiinnittyy erityisesti erilaisiin metodeihin ja prosesseihin, joiden kautta nuorten suhdetta ympäröiviin yhteisöihin ja yhteiskuntaan

pyritään vahvistamaan.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kulttuuri- ja vapaa-ajan kentällä nuorten kanssa työskentelevien käsityksiä osallistumisesta ja osallisuudesta. Analysoimme osallistamista erilaisten osallistumisen ulottuvuuksien kautta eli tutkimme minkälaista kulttuurista, sosiaalista, taloudellista ja sosiaalista osallistumista ja osallisuutta kulttuuri- ja taidetoiminnan kautta pyritään lisäämään, ja miten.

Osallistumisen, osallisuuden ja osallistamisen määrittelyä

Nuorten osallistumisen ja osallisuuden lisääminen on laajasti hyväksytty ja tärkeänä pidetty poliittinen tavoite, ja voidaankin puhua erityisesti osallisuudenpolitiikasta (Raivio & Karjalainen, 2013; Virolainen, 2015). Osallistumisen ja osallisuuden tutkimus avaa erityisen näkökulman nuorten syrjäytymiseen ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen, ja onkin tärkeää määrittellä huolella, mistä näiden käsitteiden kautta keskustellaan.

Osallistuminen (participation) voidaan määrittellä yksinkertaisesti osallistumisena johonkin toimintaan (Richardson, 1983, s. 9). Yleensä tutkimuksissa osallistuminen tarkoittaa yhteiskunnallista osallistumista (esim. Mehtäläinen ym., 2017; Puuronen & Saari, 2017) eli se nähdään keskeisenä osana demokratian toteutumista (Gretschel & Kiilakoski, 2012). Määrittelyt vaihtelevat ja vaikuttavat siihen, minkälaisin mittarein ihmisten osallistumista tarkastellaan ja minkälaisia tuloksia osallistumistutkimuksista saadaan (Heikkilä, 2017). Jos suomalaisten nuorten yhteiskunnallista osallistumista tutkitaan esimerkiksi äänestysaktiivisuuden mukaan, saadaan erilaisia tuloksia kuin heidän sosiaalisia verkostojaan tarkastelemalla. Erilaisissa osallistumisen ja osallisuuden luokitteluisissa on korostunut osallistuminen kansalaisyhteiskunnan ja demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä (Richardson, 1983; Siisiäinen, 2010). Siisiäinen (2010, 11) luokittelee eri osallisuuden tyyppejä toimijan aktiivisuuden ja passiivisuuden sekä osallistumisen motivaation mukaan. Tällöin

osallisuus on syvintä silloin kun osallistuminen on aktiivista ja tapahtuu toimijan omasta motivaatiosta. Osallisuus voi olla myös pakotettua tai holhoavaa, mikä voi olla ongelmallista demokratian toimivuuden kannalta.

Richardson (1983) jaottelee osallistumisen suoraan ja epäsuoraan osallistumiseen. Suora tarkoittaa persoonallista kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta ja epäsuora taas perinteistä poliittista osallistumista, kuten äänestämistä. Luokittelu ei huomio digitalisaation tuomia muutoksia osallistumisen tavoissa. Esimerkiksi medialla on nykyään merkittävä rooli nuorten osallistumisen rakentamisessa (Vesterinen ym., 2015). Osallistuminen voidaan jakaa myös institutionaaliseen politiikkaan ja laajempaan sosiaalisen elämän poliittisuuteen (Mandiola, 2016). Suppean määritelmän mukaan osallistuminen tarkoittaa muodollisia kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ja konventionaalisen vaikuttamisen muotoja. Laajassa mielessä se tarkoittaa myös kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta, teknologiavälitteisiä tapoja osallistua sekä myös henkilökohtaista kokemusta osallisuudesta yhteisössä tai yhteisöissä.

Osallisuus on osallistumista haastavampi käsite, eikä sille ole englannin kielessä selkeää vastinetta (Virolainen, 2015). Nuorisotutkimuksessa osallisuuden määritelmät vaihtelevat (Virolainen, 2015, s. 18). Niissä korostuu yleensä joko sosiaalinen tai poliittinen ulottuvuus (Kiilakoski ym., 2012; Kiilakoski & Tervahartiala, 2015; Nivala, 2010). Sosiaalisen määritelmän mukaan osallisuudella kuvataan yhteisöllisyyttä ja kuulumista. Siihen sisältyy keskeisenä kokemuksellinen sekä identiteetin näkökulma. (Anttiroiko, 2003; Kiilakoski ym., 2012; Virolainen, 2015.) Kansainvälisten vertailututkimusten mukaan suomalaisnuorten käsitykset yhteenkuuluvuuden tunteesta koulu yhteisössä ovat huomattavasti OECD-maiden keskiarvoa alhaisempia (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015), mikä osoittaa, että päätöksentekijöiden kiinnostus teemaa kohtaan on aiheellista. Poliittisen ulottuvuuden kautta osallisuus nähdään enemmänkin vaikuttamisena eli kansalaiset eivät pelkää osallistu passiivisesti heille suunnattuun toimintaan, vaan he pystyvät vaikuttamaan pää-

töksentekoon ja suunnittelemaan toiminnan sisältöjä (Kiilakoski ym., 2012; Virolainen 2015, s. 18). Puhuttaessa lasten tai nuorten osallisuudesta poliittisesta näkökulmasta tarkoitetaan usein heidän kuulemistaan eli mielipiteen huomioimista (Kaitavuori & Miller, 2007; Stenvall, 2013). Osallisuus voidaan nähdä tällöin osallistumisen syvempänä tai korkeampana muotona.

Osallistamista on tarkasteltu tutkimuksissa erityisesti poliittisesta näkökulmasta, jolloin se nähdään hallinnon pyrkimyksenä lisätä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia omaa elämää koskeviin prosesseihin ja poliitikkoihin (Järvelä ym., 2018; Meriluoto & Litmanen, 2019; Virolainen, 2015). Virolainen (2015, s. 97) on määritellyt kulttuuriin osallistamisen eri tasoja julkisen kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Luokittelun mukaan mitä säännöllisempää ja aktiivisempaa kansalaisten osallistuminen on, sitä enemmän sen kautta voidaan rakentaa myös osallisuuden kokemusta. Alimmalla osallistumisen tasolla on oikeus osallistua, toisella vastaanotto, kolmannella osallistuminen ja neljännellä eli korkeimmalla tasolla toteutuu aito osallisuus. Tällöin osallisuuden kokemuksen rakentuminen edellyttää aktiivista vaikuttamista.

Yhteiskuntatieteissä on kritisoitu osallistamiseen liittyvää politiikkaa (participation policy) ja käytäntöjä. Useissa tutkimuksissa on kyseenalaistettu ajatusta, että osallistuminen tai osallistaminen automaattisesti vähentää eriarvoisuutta ja auttaa marginalisoituja ryhmiä saamaan äänensä kuuluville (Kothari & Cooke, 2001; Kelly, 2004; Siisiäinen, 2010; Williams, 2004). Erilaisilla osallistamistoimilla voidaan korostaa joidenkin ryhmien valtaa toisten kustannuksella, ja usein niistä hyötyvät juuri ne ryhmittymät ja yksilöt, jotka ovat jo aktiivisia ja joilla on jo ennestään valtaa yhteiskunnassa (Clever, 2001). Ihmiset, jotka eivät vaadi tulla kuulluksi, osallistuvat vähemmän ja heidän tarpeensa on helppo sivuuttaa (Richardson, 1983, s. 54–67).

Sosiaalisesta näkökulmasta osallistaminen tarkoittaa sosiaalisten yhteyksien ja verkostojen rakentamista erilaisilla aktivointitoimenpiteillä (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Nuorten yksinäisyys ja syrjäytyminen ovat sosiaalisia

ongelmia, jotka tuottavat osallistumattomuutta ja osattomuuden kokemusta (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Osallisuus voidaankin nähdä syrjäytymisen vastinparina (Raivio & Karjalainen, 2013). Sosiaalisesta osallistamisesta voidaan puhua kasvatuksen tai ohjauksen kontekstissa (Gretschel & Kiilakoski, 2012) tai se voi olla osa kuntouttavaa toimintaa (Romakaniemi, 2018). Usein osallistamisessa pyritään vahvistamaan molempia ulottuvuuksia, sekä poliittista että sosiaalista. Esimerkiksi Vesterinen ja kollegat (2015) kutsuvat mediakasvatusta ”osallisuuden ajan mediakasvatukseksi”, jossa pyritään vahvistamaan nuorten toiminnallista roolia sekä mediasisältöjen tuottajina että osana luokkayhteisöä.

Tutkimuksessamme kulttuuri ja kulttuuriin liittyvä toiminta ovat välineitä nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen lisäämisessä eli nuorten osallistamisessa. Näemme yhteiskunnallisen osallistumisen ja osallisuuden rakentumisen laajempaan ja moniulotteisempaan prosessiin kuin mitä se näyttää pelkästään poliittisesta tai sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna. Taloudellinen osallistuminen on myös keskeinen osa yhteiskunnallista toimijuutta. Useimmissa tutkimuksissa taloudellinen osallistuminen tarkoittaa osallistumista työmarkkinoille (Cobley, 2013; Khoo, 2010; Lieketseng & Lorenzo, 2016). Esimerkiksi naiset, nuoret, vammaiset ja pakolaiset ovat väestöryhmiä, joilla on heikommat mahdollisuudet osallistua työelämään ja saavuttaa taloudellista itsenäisyyttä sekä sen tuomaa turvallisuutta (Cobley, 2013; Khoo, 2010). Koulutukseen osallistuminen on myös tärkeä osa työmarkkinoita mahdollistaessaan niiden resurssien ja osaamisen hankkimisen, jotka ovat välttämättömiä työelämässä. Taloudellinen osallistuminen on yhteydessä sosiaaliseen osallistumiseen, esimerkiksi työttömyyden on osoitettu vähentävän sosiaalista vuorovaikutusta (Kunze & Suppa, 2017).

Kulutussyhteiskuntaan osallistuminen on toinen osa taloudellista osallistumista. Se tarkoittaa mahdollisuutta tehdä taloudellisia valintoja (Soper & Trentmann, 2008). Baumanin (2005) mukaan olemme siirtyneet teollisuusyhteiskunnasta kulutussyhteiskuntaan, mikä tarkoittaa,

että kuluttaminen ei ole pelkästään perustarpeiden tyydyttämistä, vaan myös keskeinen tekijä identiteetin rakentumisessa ja yhteisöjen jäsenyyden saavuttamisessa. Taloudellinen osallistuminen vaatii myös erityisiä taitoja. Nopean teknologisen ja kulutuskulttuurin muutoksen myötä on noussut huoli nuorten digitaalisista ja taloustaidoista, jotka ovat keskeisiä vastuullisen yhteiskunnallisen toimijuuden rakentumisen kannalta (Kalmi ym., 2019).

Kulttuuriin osallistuminen voidaan määritellä joko osallistumisena kulttuuritoimintaan (esim. Heikkilä, 2017; Kangas ym., 2018) tai kulttuuristen oikeuksien toteutumisen kautta (Mandiola, 2016). Laajemmasta eli kulttuuristen oikeuksien näkökulmasta voidaan tarkastella esimerkiksi kulttuurisia kokemuksia, kulttuurista kasvatusta, mahdollisuutta luovaan toimintaan, kulttuuriperintöä, kieltä, arvoja, taiteellista ilmaisua, taiteen kuluttamista, symbolisia merkityksiä tai identiteettiä. Nuoriin kohdistuvissa tutkimuksissa kulttuuriset oikeudet liittyvät esimerkiksi etnisten ryhmien mahdollisuuksiin osallistua yhteiskunnan toimintaan sekä kulttuuri-identiteetin rakentamiseen (esim. Joonas, 2018). ”Kulttuuriin osallistuminen voidaan nähdä myös julkisen kulttuuripolitiikan vallankäytön muotona kansalaisia kohtaan” (Virolainen 2015, s. 97) eli vaikka nuorten kohdalla pyrkimyksenä on tarjota heille kulttuuriin liittyviä toimintoja, on kyse samalla poliittisesta vallankäytöstä.

Kulttuuritoimintaan osallistuminen edustaa suppeampaa määritelmää kulttuurisesta osallistumisesta, ja tällöin keskeiseksi nousee kysymys kulttuuripalveluiden tai -toiminnan saavutettavuudesta (Stevenson ym., 2017). Monissa lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan osallistumisen lisäämiseen pyrkivässä hankkeessa painotetaan koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä ei-osallistuvien nuorten saavuttamiseksi (Virolainen, 2015). Kulttuuritoimintaan osallistuminen voi käsittää kulttuurin kuluttamisen, käytön ja tuottamisen lisäksi myös osallistumisen päätöksentekoon ja suunnitteluun, jolloin ihmisiä ei kohdella pelkästään passiivisena yleisönä (Kangas, 2017; Kotilainen & Olkkonen, 2017). Osallisuus voidaankin määritellä aktiivisena toimijuute-

na: nuori ei pelkästään osallistu toimintaan, vaan hän pystyy vaikuttamaan sisältöihin, joita toiminnalla tuotetaan (Vesterinen ym., 2015). Nuorten aktiivisen toimijuuden rakentaminen ei ole helppo tavoite. Esimerkiksi valtakunnallisen Taidetestaaja-hankkeen (2017–2021) tavoitteena on ollut tarjota lähes kaikille suomalaisille kahdeksaluokkalaisille kulttuurielämyksiä järjestämällä vierailuja taidelaitoksiin. Hanke lisäsi taiteen saavutettavuutta ja vastaanottoa, mutta nuorten rooli taiteeseen osallistujina jäi kuitenkin melko passiiviseksi. (Laine & Hartman, 2020.)

2000-luvulta lähtien on julkaistu useita kansainvälisiä vertailuja kulttuurisesta osallistumisesta (esimerkiksi Euroopan Unioni ja Unesco) (Tomka, 2013). Mittaaminen on haastavaa ja ongelmallista, erityisesti verrattaessa eri valtioiden välisiä käytäntöjä (O’Hagan, 2016; Tomka, 2013; DiMaggio & Mukhtar, 2004). Kulttuuritilastoja on myös kritisoitu siitä, että ne on tehty taidelaitosten näkökulmasta jättäen muut kulttuuriset toiminnot ja toimijat pois (Stevenson ym., 2017). Tilastot keskittyvät kulttuuriin osallistumisen suppeaan määrittelyyn eli ne saavuttavat heikosti muut kulttuuria tuottavat tahot eli kolmannen ja niin sanotun neljännen sektorin toimijat, joiden merkitys kulttuurin kentällä on merkittävä. Ne eivät myöskään tarjoa tietoa osallistumisen vaikutuksista. (Renko ym., 2018.)

Kulttuurista osallistumista on tutkittu myös osallistumisen esteiden kautta (Jancovich, 2017; Kangas & Sokka, 2015; Stevenson ym., 2017). Tätä kysymyksenasettelua voidaan myös kritisoida ja on osoitettu, että taloudelliset, maantieteelliset ja psykologiset esteet eivät ole pääsyy miksi kansalaiset eivät osallistu kulttuuritoimintaan, vaan ennemminkin mielenkiinnon tai ajan puute (Stevenson ym., 2017). Stevensonin ja kollegoiden (2017, s. 101–102) mukaan osallistumattomuus ei ole ongelma niille, jotka eivät käytä kulttuuripalveluita, vaan enemmänkin julkista tukea saaville taidelaitoksille. Toisaalta kritiikki perustuu suppeaan näkemykseen kulttuuritoiminnasta, ja erityisesti nuorten kohdalla taidelaitosten näkökulma on liian suppea kulttuurisen osallistumisen tarkasteluun. Heikkilän

(2017) mukaan kulttuuriosallistumisen tutkimuksissa ovat painottuneet korkeakulttuuriin liittyvät kulttuuritoiminnot, mikä on jo lähtökohtaisesti eriarvoistava asetelma. Erityisesti nuorten kulttuurista osallistumista ei voida tavoittaa tarkastelemalla vain julkisesti tuettuja taidelaitoksia tai niin sanottuja perinteisiä kulttuuritoimintoja.

Verkostoyhteiskunta ja digitalisaatio ovat muuttaneet kulttuurisen osallistumisen luonnetta ja haastaneet traditionaaliset käsitteet, joiden kautta osallistumista on tutkittu. Esimerkiksi tekijänoikeudet, kuluttaminen, tuottaminen, omistajuus ja identiteetti ovat olleet muutoksessa. (Valtysson, 2010.) Digitalisaatio, muutokset mediakäyttätymisessä sekä vapaa-ajan toiminnan rakenteissa ja luonteessa ovat myös muuttaneet kulttuurisia yleisöjä ja kulttuurin kuluttamisen tapoja (Tomka, 2013). Vaikka verkostoyhteiskunta ja teknologian kehittyminen ovat tuoneet nuorille uusia tapoja osallistua ja tuottaa kulttuuria, eriarvoisuuteen liittyvät kysymykset ovat kuitenkin yhtä ajankohtaisia. Kulttuurin käyttö ja kulutus ovat sidoksissa yhteiskunnalliseen asemaan (Heikkilä, 2017). Nuorten kulttuuriseen tyyliin ja ryhmäytymiseen vaikuttavat yhteiskuntaluokan lisäksi sukupuoli ja etninen tausta (Tolonen, 2010).

Kulttuurisen osallistumisen vaikutukset voidaan jakaa yksilöllisiin ja rakenteellisiin (Kangas & Sokka, 2015). Yksilöllinen näkökulma tarkoittaa, miten osallistuminen vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Rakenteellisessa ollaan taas enemmän kiinnostuneita, miten osallistumisella voidaan muuttaa yhteiskuntaa, esimerkiksi päätöksentekoa, kulttuuri-instituutioita, kulttuuriteollisuutta tai kulttuurin sisältöjä. Kulttuurilla ja taiteella ajatellaan olevan erityisesti hyvinvointia lisäävä vaikutus (Hyypä, 2013). Tämä on heijastunut erilaisina kehittämishankkeina ja tutkimuksina, joissa kulttuuriosallistumisella on pyritty saamaan aikaan myönteisiä vaikutuksia. Nuorten kohdalla erityisesti yhteisöllisillä taidemuodoilla on saatu positiivisia tuloksia aikaan (Siivonen ym., 2011; Vilmilä, 2016). Heikkilä (2017, s. 17) kuitenkin muistuttaa, että on ”idealista ajatella, että taiteen tuominen kaikkien ulottuville auttaisi estä-

mään syrjäytymistä ja huono-osaisuutta”. Onkin tärkeää tarkastella monipuolisesti kulttuuriin osallistumista ja osallistamista, ja pyrkiä ymmärtämään syvällisemmin, miten kulttuuriin osallistuminen voi edistää hyvinvointia tai lisätä laajempaa osallisuutta yhteiskunnassa.

Tässä artikkelissa tutkimme, miten nuorten kanssa työskentelevät määrittelevät osallistumisen ja osallisuuden vahvistumisen prosessia. Olemme kiinnostuneita siitä, miten kulttuuriin liittyvän toiminnan kautta pyritään lisäämään nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Määrittelemme kulttuuriin osallistumisen laajasti eli siihen sisältyvät perinteisen kulttuuritoiminnan lisäksi erilaiset vapaa-ajan toiminnan muodot. Laajan määritelmän mukaan yhteiskunnallisen osallistumisen rakentamisessa on kyse kansalaisten oikeuksista kokea olevansa osa ympäröivää yhteiskuntaa, ei pelkästään kulttuurin saavutettavuudesta.

Aineisto ja metodi

Aineisto kerättiin vuosina 2017–2018 Keski-Suomen maakunnassa. Tutkimuksen aluksi alueen kunnille, seurakunnille, yhdistyksille ja kulttuurisille instituutioille lähetettiin sähköpostikysely, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kokonaiskuva kulttuurin ja vapaa-aikaan liittyvistä osallistumisen projekteista ja toiminnasta Keski-Suomessa. Kyselyssä myös pyydettiin välittämään sähköpostia eteenpäin mahdollisille kohderyhmille.

Tutkimukseen valittiin 15 kohdetta, joiden toiminnassa kulttuuri ja taide muodostavat keskeisen sisällön. Kohteet kuvaavat sisällöllisesti ja toimintatavoiltaan nuorille tarkoitettua kulttuurista osallistumista tukevaa toimintaa Keski-Suomen alueella. Koska olimme kiinnostuneita erityisesti kulttuurin ja vapaa-ajan toiminnan roolista nuorten osallistumisen rakentamisessa, rajasimme aineistosta ulos esimerkiksi nuorisovaltuustot sekä pelkästään työllistämiseen, yrittäjyyden tukemiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja terveyden ja hyvinvoinnin lisäämiseen liittyvät hankkeet eli ne toiminnat, joiden kuvauksissa kulttuuria ei oltu

mainittu. Myös liikuntaan liittyvät hankkeet jäivät tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuskohteiksi valikoiduista toimijoista kerättiin taustamateriaalia internetistä ja erilaisista raporteista. Varsinainen tutkimusaineisto kerättiin toteuttamalla 15 teemahaastattelua. Jokaisesta kohteesta haastateltiin yksi työntekijä tai muu vastuullinen toimija. Yhdeksän haastateltavista toimi tai oli toiminut erilaisissa nuorten kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan liittyvissä kehittämishankkeissa eli kyse oli väliaikaisesta toiminnasta (Taulukko 1). Lisäksi tutkimuksessa haastateltiin kuutta henkilöä, jotka olivat osana pysyväisluonteisempaa toimintaa (Taulukko 2). Kaikkia tutkimuksen kohteita yhdistää se, että toiminnoilla pyritään edistämään nuorten hyvinvointia ja ehkäisemään syrjäytymistä saavuttamalla erityisesti niitä nuoria, jotka eivät kuulu ns. perinteisten taidemuotojen tai kulttuurin säännöllisiin harrastajiin.

Projektien ja toimintojen koot ja budjetit vaihtelevat huomattavasti. Lisäksi rahoituslähteet ja toteuttajatahot ovat monipuolisesti edustettuina.

Tutkimuksen kohteista kahdeksan sijoittuu Jyväskylään, kolme on suunnattu vain maaseutualueille ja neljässä on toimintaa laajemmalla alueella. Yhdeksässä tutkimuskohteessa yhdistykset ovat järjestävinä organisaatioina, kolmessa taideorganisaatioita ja kolmessa kunta. Toimintojen tarkastelu eri sektorien kautta ei välttämättä anna toiminnasta oikeaa kuvaa, koska se jättää varjoon sen verkostomaisen yhteistyön, mikä on luonteenomaista nuorisotyölle. Suurin osa toiminnoista on rahoitettu erilaisilla hankerahoilla, mikä uhkaa niiden jatkuvuutta. Nuorten taidetyöpajat ovat kuitenkin esimerkki siitä, miten erillisen projektin kautta aloitetusta toiminnasta on tullut vakiintunut osa kaupungin nuorisopalveluita.

Haastateltaviksi valittiin ihmisiä, jotka ovat toteuttaneet käytännössä osallistavaa toimintaa nuorten kanssa eli sellaisia informantteja, joilla on näkemystä ja kokemusta siitä, miten kulttuurin avulla voidaan saada aikaan positiivisia asioita nuorten elämässä. Osa oli palkattuja työntekijöitä, osa taas vapaaehtoisia toimijoita. Tutkimuksen haastatellut voidaan määritellä

Projekti (haastateltavien määrä)	Toteuttaja	Sisältö	Ulkoinen rahoitus
Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö (1)	Yhdistys	Vapaa-ajan toimintaa ja yhteisöllistä tukea	STEA
Jo/Jo (1)	Yhdistys	Vapaa-ajan toimintaa maaseudun nuorille	Leader
Landebuusti (1)	Yhdistys	Nuorten aktivointi yhteisökehittämiseen ja yrittäjyyteen	Leader
Taidetestaajat -hanke (1)	Kunta Taidelaitos	Inspiroida nuoria taidekokeusten pariin	Kulttuurirahasto
Älä oletta -hanke (1)	Kunta	Estää vihapuhetta ja edistää tasa-arvoa työ- ja taidepajoissa	OKM
Gameon Jyväskylä (1)	Yhdistys	Pelaamiseen liittyvää koulutusta, työpajoja ja tapahtumia	ESR
Näkyvät -hanke (1)	Jyväskylän yliopisto	Sarjakuvatyo-pajoja	ESR
Mä oon mukana! Projekti maahanmuuttajanuorille (1)	Yhdistys	Integroida suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin	RAY
Nuorten videoprojekti/MLL (1)	Yhdistys	Nuorten äänen tuominen kuuluville video-työpajojen kautta	Itä- ja Sisäsuomen aluehallintovirasto

Taulukko 1. Kehittämishankkeina toteutetut nuorten kulttuurista osallistumista lisäävät toimet.

niin sanotuiksi näköalapaikan asiantuntijoiksi, joiden tieto perustuu sekä koulutuksen kautta saatuun osaamiseen että nuorten kanssa toimimisesta kertyneeseen kokemukseen (Jakonen, 2017, s. 107). Asiantuntijahaastattelujen kautta tuodaan näkyväksi sitä kokemustietoa, mitä nuorten kanssa työskenteleville on työssään kertynyt, ja mitä he näkevät tärkeinä asioina osallistumisen vahvistumisessa.

Haastattelut olivat vapaamuotoisia 1–2 tuntia kestäviä teemahaastatteluja, joissa keskusteltiin ensin yleisesti projektin taustoista, itse toiminnasta ja sen tavoitteista. Haastattelun toisessa osassa informanteja pyydettiin määrittelemään osallistumista ja osallisuutta sekä miettimään osallistumisen kulttuurista, sosiaalista, taloudellista ja poliittista ulottuvuutta oman toiminnan näkökulmasta. Haastatteluaineisto on pyritty käsittelemään analyysissa anonyymisti niin, ettei lukija pysty tunnistamaan,

minkä projektin tai toimijan vastauksista sitaateissa on kyse. Tämän takia emme ole myöskään eritelleet vastaajia iän tai sukupuolen mukaan. Olemme käyttäneet aineiston analysoimisessa laadullista sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajarvi, 2018). Olemme luokitelleet haastatteluaineistoa teemoittelemalla sitä yhteiskunnallisen osallistumisen eri ulottuvuuksiin eli kulttuuriseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen ulottuvuuteen.

Nuorten kanssa työskentelevien näkemykset osallistumisesta ja osallisuudesta

Osallistumisen kulttuurinen ulottuvuus

Haastateltavien mukaan kulttuuriin toimintana kuuluu sekä perinteisiä taiteen aloja että erilaisia

Toimint (haastateltavien määrä)	Toteuttaja	Sisältö
Teatterin BackStage toiminta (1)	Taidelaitos	Osallistaa nuoria teatterin toimintaan
Museoprojekti (1)	Taidelaitos	Aktivoida kulttuuritapahtumien tuottamiseen
Nuorten taidetyöpajat (1)	Kunta	Työllistymismahdollisuuksien ja elämän hallinnan lisääminen työpajatoiminnalla
Kulttuuriklubi ja Nuorten kulttuuriyhdistys Tuff (2)	Yhdistys	Edistää luovaa ja omaehtoista kulttuuritoimintaa
Tanssisali Lutakko (1)	Yhdistys	Opettaa tapahtuman järjestämistä ja työelämätaitoja

Taulukko 2. Pysyvänä toimintana toteutetut nuorten kulttuurista osallistumista lisäävät toimet.

mediavälitteisiä ja yhteisölähtöisiä toiminnan tapoja. Lisäksi kulttuuri nähdään nuorten omasta maailmasta nousevina signaaleina ja ilmiöinä, joita on vaikea ulkopuolisen määrittää tai saada mahtumaan mihinkään lokeroihin.

Kulttuuri on sitä mitä me tuotetaan, mitä me tehdään, mitä me saadaan aikaseks, mitä me yhteisönä jotenkin tehdään. Niin siinä mielessä se on tavallaan esimerkiksi sen nuorison oman kulttuurin esille tuomista sen youtube-videon avulla vaikkapa. (Haastateltava 3.)

Taiteellisessa toiminnassa itse prosessi, jossa nuoret joutuvat tekemään paljon töitä päämäärän tavoittamiseksi ja sen loppuunsaattamiseksi nähdään projektien vetäjien keskuudessa tärkeänä.

Että oikeesti ne nuoret, kun ne saa vastuuta niin sitten ja kun ne joutuu tekemään paljon töitä jonkun asian eteen just tapahtumatuotannossa se on niin just semmosta pirstaleista kokonaisuuden hahmottamista vaativaa se työnteko, että kun niille oikeesti antaa sitä vastuuta ja antaa sitä vapautta, niin sen huomaa nuoresta miten iso onnistumisen kokemus nuorille tulee siitä. (Haastateltava 14.)

Sitaatissa korostuu nuorten aktiivinen toimijuus eli nuoria ei kohdella passiivisina kulttuurin vastaanottajina tai yleisönä (Kangas, 2017). Onnistumisen kokemus edellyttää mahdollisuutta vaikuttaa prosessin muotoutumiseen. Tutkimuksissa onkin osoitettu, että nuorten positiiviset taidekokemukset liittyvät usein siihen, että he kokevat pystyvänsä tekemään taidetta omilla ehdoillaan (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015; Siivonen ym., 2011). Kulttuurinen ulottuvuus osallistamisessa voi tarkoittaa myös taiteellisten tavoitteiden tai sisältöjen edistämistä. Erilaiset festivaalit tai kulttuuri- ja musiikkitoiminta eivät pyri pelkästään nuorten osallistamiseen kulttuurin avulla, vaan niissä itse kulttuurin kehittäminen ja edistäminen ovat merkittäviä tavoitteita. Nuorilla on tällöin mahdollisuus päästä vaikuttamaan festivaalien sisältöön ja lisäksi esiintymään.

Nuorten oman kulttuurin edistäminen ei tarkoita pelkästään taiteellista toimintaa, vaan esimerkiksi mopo- tai pelikerhot voivat olla identiteettiä, arvoihin ja luovuuteen liittyviä aktiviteetteja. Tällöin nuorten kulttuuria on pyritty ottamaan huomioon laajemmin tunnistamalla nuorille keskeisiä toimimisen tapoja. Haastattelujen perusteella myös digitalisaatio ja sen mahdollisuudet kulttuurin tuottamiseen, osallistumiseen ja itseilmaisuun (Vesterinen

ym., 2015) tunnustetaan laajalti.

(Kulttuurinen osallistuminen=) Tavallaan se oman tarinan kertominen taiteen keinoin... koska digitaalisuus on niin iso asia ja se on niin matala kynnyks tuoda sitä omaa tarinaa, tuoda sitä omaa tarinaa sinne verkkoon, niin se että kun näyttää olevansa olemassa ja läsnä on osa sitä kulttuuria. (Haastateltava 10.)

Youtube-videot ja verkossa kerrotut tarinat, kuten myös pelikulttuuri, voivat olla lähtökohtia nuorten omasta mielenkiinnosta lähtevälle osallisuudelle. Keskeisin arvo kulttuurisessa osallistumisessa on haastateltavien mielestä nuorten kulttuurisen toiminnan omaehtoisuus:

Meidänkin ohjaajat hyvin vahvasti painottaa sitä, että he ei oo niinkun opettajia, että he tulee paikalle ja syöttää ylhäältä päin asioita, vaan yhdessä rakennetaan siihen kerhoon sopiva kulttuuri nuorten kanssa. Eli nuoret rakentaa sen kulttuurin, kulttuuriset normit, että se on vaan väline se rap lyriikka tai musiikintuotanto tai mikä hyvänsä. (Haastateltava 13.)

Nuorilla on oikeus määritellä oman kulttuurinsa sisältöjä ja muotoja ja tehdä sellaisia asioita, joita he itse haluavat ja joihin he itse sitoutuvat. Pyrkimyksenä on välttää ylhäältä päin alas saneltua toimintamallia, jossa nuoret eivät ole vain projektien vetäjien visioiden suorittajia, vaan heille halutaan synnyttää kokemus, että he itse vaikuttavat kulttuuriympäristöönsä.

Suomen kulttuurirahaston rahoittama valtakunnallinen Taidetestaajat -hanke (2017–2021) vie kolmen vuoden aikana kaikki Suomessa asuvat kahdeksaluokkalaiset nuoret kokemaan erilaisia taide-elämyksiä. Hankkeessa erilaiset taidetyöpajat ja osallistuminen konsertti- ja festivaalitoimintaan lisäävät nuorten osallisuutta myös taiteen arvioijina, samalla pyritään syventämään nuorten suhdetta korkeakulttuuriin ja taidelaitoksiin. Koska korkeakulttuurin harrastamisessa luokkaerot ovat olleet yhteiskunnassamme selkeitä (Heikkilä, 2017), on mielenkiintoista seurata, pystytäänkö hankkeen avulla tätä yhteiskunnallista jakoa loiventamaan. Samalla pystyttäisiin parantamaan julkisten taidelaitos-

ten asemaa kaikkien kansalaisten käyttäminä julkisina palveluntuottajina. Laineen ja Hartmanin (2020) mukaan nuorten rooli osallistujina on tosin jäänyt Taidetestaajat-hankkeessa passiiviseksi. Yhtenä syynä voi olla, että toiminta tapahtui koulun kautta. Erityisesti taidelähtöisten menetelmien onnistuminen edellyttää, että nuoret osallistuvat toimintaan vapaaehtoisesti (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015).

Erilaisissa hankkeissa kulttuurilla ja taiteella pyritään edistämään erityisesti nuorten hyvinvointia ja oma-aloitteisuutta.

Harvoin me tehdään mitään, ei tässä hankkeessa ole tehty mitään pelkästään sen takia, että tässä tehdään taidetta, että kyllähän siellä aina taustalla on ajatus siitä nuoren kasvun tukemisesta [...] Se on aika iso juttu, koska ihmisethän rakentaa sen kulttuurin. (Haastateltava 1.)

Taiteellisessa toiminnassa on kyse lisäksi itseilmaisesta, jolla on myös itseisarvoa:

(Taide=) Väline aikaan saada hyviä asioita. Se on niinkun nuorten kanssa se, että ne yllättää niinkun tosi monet sillä, että yhtäkkiä joku saattaa tulla kestä ei ikinä aattelis... Täällä on monia semmosia, joista löydetään se vahvuus joltakin taiteelliselta puolelta, että taide antaa, tavallaan auttaa sinä, että löytää itsestään jonkun puolen tai jutun ja se avaa taas uusia juttuja sitten. Se on sitä itsetuntemusta, sen taiteen avulla sitä tapahtuu. (Haastateltava 2.)

Oon oppinu sen, että ihmiset tarttee taidetta ja sitä, että sen kautta voi ilmaista niin paljon asioita, mitä ei muuten välttämättä voi ilmaista. (Haastateltava 10.)

Nuorten mahdollisuus itseilmaisuuksiin, itsetuntemuksen ja omien vahvuuksien sekä sitä kautta oman identiteetin löytämiseen taiteen avulla nähdään haastattelussa merkittävänä hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Näkökulma on tällöin kulttuuriin osallistumisen yksilöllisissä vaikutuksissa, eikä niinkään yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamisessa (vrt. Kangas & Sokka, 2015).

Taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus näkyvät nuorten taiteeseen osallistumisessa. Taiteen institutionalisoituminen ja erilaiset taideopilaitokset lisäävät mahdollisuuksia harrastaa, mutta toisaalta ne myös syrjäyttävät taiteen piiristä niitä, joilla ei näihin harrastuksiin ole mahdollisuuksia.

Toimintaa pitäis olla enemmänkin. Että jos kaikki maksaa, se tosi paljon eriarvoistaa, että kaikki ei pääse sen kulttuurin pariin. Mun mielestä katutanssit on yks semmonen esimerkki, missä on tapahtunu tämmönen murros jossain vaiheessa, kun se on menny tanssikouluihin, missä on kallista harrastaa. Niin se on tullu tiettyjen ihmisten mahdollisuudeks tosi vahvasti, tiettyjen kohde-ryhmien mahdollisuudeks. (Haastateltava 13.)

Osallistuminen projektien kulttuuritoimintaan - kuten katutanssiin - voi olla keino luoda matalan kynnyksen omaehtoisia osallistumismahdollisuuksia sellaisille nuorille, joiden perheillä ei ole varaa kalliisiin harrastuksiin. Tällöin toiminta ei pyri pelkästään yksilöiden hyvinvoinnin lisäämiseen, vaan vähentämään rakenteellista eriarvoisuutta.

Tutkimuksessa haastatellut toimijat ovat sisäistäneet ajatuksen siitä, että pelkkä kulttuurin tuominen nuorten ulottuville ei välttämättä rakenna osallisuutta (Heikkilä, 2017). Tulosten mukaan nuorten kulttuurisessa osallistamisessa korostuvat kulttuurin kuluttamisen sijaan kulttuurin tuottaminen ja aktiivisen toimijuuden kasvun edistäminen. Kulttuurinen osallistuminen nähdään ennen kaikkea yhteisöllisenä toimintana, mutta samalla sivutaan myös kulttuurisen identiteetin ja oikeuksien kysymyksiä. Kulttuurinen osallisuus on siis lähellä sosiaalista osallisuutta eli kokemusta mahdollisuudesta toteuttaa omaa kulttuuriaan.

Osallistumisen sosiaalinen ulottuvuus

Kun nuorilta itseltään on kysytty näkemyksiä syrjäytymisen syistä, ovat he kokeneet yksinäisyyden ja ystävien puuttumisen merkittävämäksi tekijäksi syrjäytymisen määrittelyssä

kuin ulkopuolisuuden palkkatyöstä tai opiskelusta (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Tämä korostaa yhteiskunnallisen osallisuuden sosiaalista ulottuvuutta. Sosiaalista osallistumista voidaan mitata laskemalla yksilöiden kontaktien määrää (Guillen ym., 2011), mutta syvyyden tai kokemuksellisen ulottuvuuden tutkiminen on haastavampaa. Sosiaalinen osallistuminen ei myöskään automaattisesti tarkoita yksilön sisäistä kokemusta osallisuudesta.

Kaikki tutkimuksen kulttuurisen osallistumisen projektit sisältävät sosiaalisia ja yhteisöllisiä päämääriä. Ne liittyvät hyvinvoinnin edistämiseen, yksinäisyyden vähentämiseen tai sosiaalisen syrjäytymisen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn. Kaikki haastatellut toimijat pitivät yleisesti sosiaalisen tasa-arvon lisäämistä tärkeänä lähtökohtana toiminnalleen. Esimerkiksi maahanmuuttajanuorille suunnattu hanke pyrkii lisäämään osallisuutta suomalaiseen yhteiskuntaan. Älä ole! -projekti pyrkii estämään vihapuhetta ja edistämään tasa-arvoa nuorisotyön ja taiteen avulla. Lisäksi esimerkiksi draamatyöpajat opettavat nuorille ilmaisutaitoja ja rohkeutta ilmaista itseään, jotka ovat tärkeitä sosiaalisia taitoja. Draamaharjoitukset huomioivat diversiteettiin, tasa-arvoon, kulttuurisiin eroihin ja samankaltaisuuksiin liittyviä lähtökohtia. Maaseudulle sijoittuvat hankkeet eivät pelkästään luo osallistumisen mahdollisuuksia, vaan voivat tehdä alueesta vetovoimaisemman nuorten näkökulmasta. Sukupuolisensitiivinen projekti puolestaan pyrkii kulttuurisen ja vapaa-ajan osallistumisen keinoin lisäämään tasa-arvoa.

Haastateltavien mukaan yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeä osa osallisuuden kokemusta.

Miten ihminen ite kokee, se on tosi ihan ihmisestä, miten kokee osallisuuden. Mutta se miten mä ite koen, että saa ite vaikuttaa ja saa kokee, että on osa sitä yhteisöä, että on semmonen, ei jää erille muista. Monesti tulee semmonen ulkopuolisuuden tunne, että mä en kuulu tähän hommaan mukaan. (Haastateltava 15.)

Mun mielestä osallistuminen on parhaimmillaan

sitä, että sä saat olla osa jotakin ryhmää, jossa sä saat tehdä toimintaa, jossa näkyy myös sun kädenjälki. Sitä on mun mielestä parhaimmillaan osallistuminen. Sitten taas osallisuus, niin täytyy oikein miettiä, no se on sit ehkä jatkoa tolle samalle, että olet ottanut osaa johonkin toimintaan ja se toiminta ei olisi ikäänkun samankaltaista ilman sitä sun panostas. Jotenkin parhaimmassa tapauksessa se jäisi jotenkin puuttelliseksi tai jotenkin, että se on niin osiensa summa, että jos sieltä otettaisiin, jos puhutaan vaikka ryhmästä, jos sieltä otetaan se yksikin jäsen pois niin heti se dynamiikka ryhmässä sekä sisältö, mikä sieltä syntyy, muuttaa muotoaan. (Haastateltava 11.)

Että antaa jotakin johonkin yhteiseen juttuun ja sitten myös saa sitä. (Haastateltava 14.)

Vaikka sä kuuluisit johonkin ryhmään, sulla on kaveriyhteisö tai mikä tahansa yhteisö, niin se voi olla, että se nuori ei silti tunne, että on jotenkin niinkun se kuulumisen tunne, ei välttämättä toteudu silti, että kuuluis siihen. Se vaan on siinä. (Haastateltava 13.)

Lainauksista käy ilmi yksilön tarve kuulua ryhmään ja olla osa suurempaa kokonaisuutta. Nuorille pyritään antamaan tunne yhteisöön osallistumisen merkityksellisyydestä, mutta myös siitä, että nuoren panos projektille on tärkeä: ilman sitä kokonaisuus ei olisi samanlainen. Kiilakosken ja Tervahartialan (2015) mukaan osallisuus edellyttää nuoren kokemusta siitä, että ympäröivässä yhteisössä uskaltaa toimia eri tavoilla ja omana itsenään. Aktiivinen toimijuus onkin parhaimmillaan sitä, että saa toteuttaa itselle tärkeitä asioita ja pystyy sitä kautta vaikuttamaan ympäröivään yhteisöön.

Yksinäisyyteen liittyvä sosiaalisten kontaktien puute on merkittävä nuorten syrjäytymistä aiheuttava tekijä (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Kulttuurisen osallistumisen hankkeissa syrjäytymisen ehkäisy onkin keskeinen tavoite, ja monet projektit (esimerkiksi peli-, teatteri-, musiikki- ja sarjakuvatyöpajat) yrittävät tavoittaa sellaisia nuoria, jotka eivät luontaisesti osallistu kulttuurisen toimintaan tai taiteen tekemiseen. Osa huomio syrjäytymisen ehkäisyssä

laajemman yhteiskunnallisen kontekstin:

Siitä lähetään siitä sosiaalisesta ja siitä toimijuudesta, sosiaalisesta osallisuudesta. Mää koen niin, että ei voi olla yhteiskunnallisesti osallinen, jos et oo ensin sosiaalisesti osallinen, eli siinä kun tuetaan sitä nuorta siinä identiteetin kasvussa ja minän kehittämisessä ja kaikessa siinä, siinä pystytään antamaan palikoita siihen osallisuuteen ja osallistumisen kokemukseen. [...] Meilläkin on ajatuksena näissä toiminnoissa, että tuetaan sitä integroitumista ja löytyy niitä mielekkäitä vapaa-ajan tekemisiä ja löytyy sitä semmosta, että miten kytkeytyä. Sitä kautta tulee sitten se yhteiskunnallinen osallisuus. (Haastateltava 1.)

Ehkä se osallisuus, että nuori kokee olevansa osa jotakin muutakin, kun omaa sitä perhettä tai osa yhteisöä, yhteisöjä, yhteiskuntaa ja se, että tavaltaan pystyis jotakin tekemään sen parantamisen suhteen. (Haastateltava 10.)

Osallistuminen projektiin luo mahdollisuuden ja alun laajempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Tällöin on keskeistä, että nuori saa päättää ja kokee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä. Monissa vastauksissa korostettiin myös pienin askelin tapahtuvaa sosiaalista osallistumista ja projektin tuomaa mahdollisuutta harjoitella ja opetella tärkeitä sosiaalisia taitoja.

Kyllähän se niinkun ryhmähenkeä ja sitä sosiaalisia vuorovaikutustaitoja kehittää, kun toimitaan ryhmässä. Ihmiset tulee tutummiksi ja päästään harjottelemaan niitä vuorovaikutustaitoja ylipäätään, keskustelu ja miten vaikutetaan asioihin. (Haastattelu 12.)

Pienten muutosten mahdollistaminen ja rakensäilyminen nuorten elämässä voi toimia suuremmassa roolissa kuin aina ymmärretään. Kiilakosken ja Tervahartialan (2015) mukaan nuorten osallistuminen ei näyttäydä ulkopuolisille suurina elämänmuutoksina, vaan muutos voi olla pieniä sisäisiä askelia siinä, miten nuori uskaltaa ottaa aktiivisempaa roolia ryhmässä ja tuoda omia näkemyksiään esille.

Ryhmässä toimiminen mahdollistaa yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden kokemusten syntymisen. Toiminnallisuus eli konkreettinen yhdessä tekeminen nostetaan tärkeäksi lähtökohdaksi sosiaaliselle osallistumiselle:

Kyllä, kun sulla on joku juttu mitä teet, se rikkoo sen jään. Jos sulla ei oo mitään, siinä on vähän hankalampi jutella toisen kanssa. Se on ihan mielettömän iso juttu mun mielestä, että tekemisen kautta. Se on jotenkin, että hiljaisemmatkin ja ujut uskaltaa. Siinäkin sen tekemisen kautta tuot ittees esille, annat ittestäs ilman puhumistakin. (Haastateltava 15.)

Mutta se nyt ehkä olis sellanen spontaani yhteisöllisyyden kokemus, mikä niinkun tuli toiminnasta, oli ehkä parasta. (Haastateltava 11.)

Toiminnassa korostuu myös vuorovaikutuksen ei-verbaali puoli, mikä on myös merkittävä osa yhteisöllisyyden kokemuksen rakentumista. Yhteisöllisessä tekemisessä korostuu kohtaaminen sekä fyysinen läheisyys sellaisten nuorten kesken, jotka eivät muuten välttämättä viettäisi aikaa keskenään (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Sosiaaliset kontaktit lisääntyvät, mikä on tärkeää syrjäytymisen ehkäisyn kannalta (Gretschel & Myllyniemi, 2017).

Nuorten sosiaalisessa osallistamisessa korostuvat sekä muodollinen että epämuodollinen puoli (Dieckhoff & Gash, 2014; Guillen ym., 2011). Yhtäältä on kyse muodollisesta osallistumisesta, jolloin nuori osallistuu projektiin, jolla pyritään aktivoimaan ja edistämään yksilön hyvinvointia laajemmin. Toisaalta sosiaalisen osallistumisen epämuodollinen puoli halutaan tuoda projektien toiminnassa esiin, jolloin tilaa jää sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja yhdessäololle. Jos osallistuminen nähdään prosessina, sosiaalinen osallistuminen ja osallisuus ovat edellytys yhteiskunnalliselle osallistumiselle laajemmin. Esimerkiksi kulttuurisen identiteetin vahvistuminen tapahtuu jonkin ryhmän tai yhteisön kautta, johon nuori voi peilata omaa elämäänsä.

Osallistumisen taloudellinen ulottuvuus

Kulttuurisen osallistumisen taloudellinen ulottuvuus tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sellaisten taloudellisten esteiden purkamista, jotka estävät nuorten pääsyn kulttuurisen ja taiteellisen osallistumisen piiriin. Kaikissa tutkimuksen kohteissa nuorten osallistuminen ei edellytä taloudellisia resursseja. Ennemminkin päinvastoin, toiminnoilla pyritään saavuttamaan juuri niitä nuoria, joilla ei ole mahdollisuutta tai motivaatiota osallistua esimerkiksi taideopistojen toimintaan.

Laajan määritelmän mukaan taloudellinen osallistuminen tarkoittaa pääsyä työmarkkinoille ja kulutusyhteiskuntaan. Useimmissa tutkimuksissa taloudellista osallistumista tarkastellaan osallistumisena työmarkkinoille (Cobley, 2013; Khoo, 2010; Lieketseng & Lorenzo, 2016). Työelämään pääsy on tärkeä osa yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta (Raivio & Karjalainen, 2013) eli syrjäytymisen ehkäisyä. Tutkimuksen haastateltavien mukaan osallistumisen taloudellinen ulottuvuus onkin tärkeää erityisesti nuoren työelämätaitojen ja työllistymisen vahvistamisen kannalta.

Landebuusti -hankkeen tavoitteena on opettaa nuorille yrittäjyyteen liittyviä taitoja organisoimalla tapahtumia ja vapaa-ajanviettopaoloja. Monikulttuurisessa projektissa taas kiinnitetään huomiota maahanmuuttajien integroimiseen suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, mikä tarkoittaa samalla tarvittavien työelämätaitojen oppimista. Pelialan projektissa pyrkimyksenä on lisätä osallistujien resursseja työllistyä peliteollisuuden pariin. Jyväskylän kaupungin järjestämät media- ja käsityöpajat taas edistävät nuorten työelämätaitoja luovalla alalla.

Jelmu ry./Tanssisali Lutakko on esimerkki osallistavasta toiminnasta, joka ei varsinaisesti ole projekti. Lutakko on tunnettu keikkapaikka Jyväskylässä ja se toimii pääasiassa vapaaehtoistyön avulla. Jelmu ei vaadi keikkojen järjestämiseen nuorilta aikaisempaa kokemusta; motivaatio työskennellä musiikin parissa riittää. Jelmu kouluttaa vapaaehtoisia nuoria ”johtamaan” musiikkiklubia, toimimaan tarjoilijoina, portsaareina tai lipunmyyjinä. Nuoret saavat mahdol-

lisuuden osallistua taiteellisen järjestön toimintaan ja hankkivat samalla itselleen työelämän kokemusta ja taitoja.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnassa opetellaan työelämässä tarvittavia taitoja, joilla voi olla vaikutusta nuoren elämään ja hyvinvointiin laajemminkin.

Ajatus on se, että jossakin vaiheessa täällä tapahtus hyviä asioita, että se opiskelu ja sitä kautta työelämä olis mahdollinen. Varmaan niinkun kaikki ruokkii kaikkea. (Haastateltava 2.)

Tietysti sekin, että jos vuorovaikutustaitoja oppii ja ryhmässä toimimista niin kyllä sekin niitä työelämävalmiuksia kehittää. Sitten taas ihan perustyöelämään just se, että tulen ajoissa tekemään asioita, sosiaalisen vahvistamisen taidot, että pystytään olemaan yhteisössä, jakamaan asioita, kertomaan omia mielipiteitä, niin nähdään on ihan näitä perustyöelämätaitoja, mitä opetetaan. (Haastateltava 13.)

Mut sit ehkä joillekin on semmostakin, että esimerkiksi yksilötyössä niin jotkut on tarvinnu vähän semmosta tsemppausta, että uskaltaa vaikka mennä työhaastatteluun tai hakee jotain harjoittelupaikkaa... Myös sitä huomannu, että tän toiminnan kautta on alkanu miettiä vaikka sitä omaa alavalintaa tai löytäny jonkun kiinnostavan alan ja lähteny hakeutumaan sitä kohti. (Haastateltava 5.)

Projektit voivat tarjota keinoja ja rohkaista nuorta omaksumaan uusia taitoja ja ajatusmalleja. Haastateltavat näkevät projektin hyödyt esimerkiksi työelämä- ja sosiaalisten taitojen lisääntymisenä sekä itsetunnon ja itsetunteuksen parantamisena. Samoin ne voivat tarjota nuorelle mahdollisuuden edetä eteenpäin, josta voi seurata vapaaehtoistyöstä hakeutuminen vertaisohjaajaksi, mikä voi auttaa nuorta työllistymään.

Osallistumisen taloudellinen ulottuvuus tarkoittaa työelämään pääsyn lisäksi osallistumista kulutusyhteiskuntaan (Coble, 2013). Vaikka taloudellisen osallistumisen puute kaventaa ihmisten yhteiskunnallista osallistumista, kult-

tuurinen ja sosiaalinen osallisuus voi osaltaan myös korvata kulutusyhteiskunnan jäsenyyttä.

Taide inspiroi ihmisiä eteen päin ja mitä aatteen mikä mun omassa ohjaamisessa on keskiössä että monesti ihmiset ettii itteensä ulkoapäin, ulkoisista tekijöistä. Mä aattelen että sen sijaan että ettittäs itteemme ulkoapäin meidän pitäis lähteä luomaan itteemme sisältä päin, koska silleen se omakin minä löytyy. Ja taide ja tämmöset on hirveen vahva väline, että lähtee ettimään ja luomaan itteensä sitä kautta. (Haastateltava 15.)

Lainauksessa korostuu pyrkimys vahvistaa sisäisen kutsumuksen löytämistä ja identiteetin rakentamista muuten kuin ulkoapäin tulevien vaikutteiden kautta.

Kulttuurisen osallistumisen taloudellinen ulottuvuus kiinnittää huomiota niihin resursseihin sekä kulttuurisen ja sosiaalisen pääomaan, joita nuorten on mahdollista hankkia projekteihin osallistumalla. Nuorten taloudellisen osallisuuden rakentaminen voidaan nähdä prosessina, jossa osallistumisen sekä osallisuuden kokemukset tuottavat erilaisia hyödynnettäviä pääomia. Osaltaan nämä pääomat ovat vaihdettavissa myös toisiinsa (esim. Bourdieu, 1986) ja ne tuottavat lisäarvoa, mikä voi helpottaa esimerkiksi nuorten työllistymistä.

Osallistumisen poliittinen ulottuvuus

Kaikki tutkimuksen kulttuurisen osallistumisen projektit pyrkivät antamaan nuorille äänen ja näin lisäämään heidän vaikutusmahdollisuuksiaan omaan elämäänsä, minkä voi määritellä poliittiseksi tavoitteeksi. Lisäksi niissä pyritään myös saavuttamaan laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta eli kouluttamaan nuoria aktiivisiksi kansalaisiksi. Esimerkiksi maaseudun kehittämishankkeissa pyritään lisäämään paikallisten ihmisten osallistumista yhteisökehittämiseen ja lisäämään heidän vastuutaan kotiseudusta ja elinympäristöstään. Joissakin haastatteluissa korostuu nuorten kannustaminen osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, esimerkiksi miettimällä oikeuden-

mukaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tärkeää on saada voimaantumisen kokemuksia, jotta voi nähdä, että omalla toiminnallaan pystyy poliittisesti vaikuttamaan ympäröivään yhteiskuntaan:

Meidän yks ajatus on myöskin se, että nuoret jotenkin täällä vahvistuis esimerkiksi siinä, että he sanoisivat mielipiteitään, että niistä yhteiskunnallisista asioista keskustellaan, että ei oo semmosia tabuasioita. Täällä käydään välillä melko syvällisiäkin keskusteluja maailman menosta ja yhteiskunnasta ylipäätään, mikä on oikeudenmukaista ja mikä ei oo. Vaikka se on tyhmä sana se voimaantuminen, mutta mä näen, että se tapahtuu myös suhteessa tuohon poliittiseen. Että huomaa, että pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan tähän maailman menoon. Olipa se sitten minkä [kautta]tahansa. Jollekin se on taiteen kautta, jollekin se on musiikin kautta, jollekin se on sitä, että ollaan siellä somessa. (Haastateltava 2.)

“Valppaus” on poliittisen toimijuuden vahvistumista, jonka kautta nuoret mahdollisesti oppivat nostamaan poliittiseen keskusteluun ajankohtaisia asioita. Nuorten osallistuminen esimerkiksi teatterin tai musiikin tekemiseen voi sisältää poliittisen ulottuvuuden:

Nuorilla on tosiaan päivän politiikkaan ollu näissä meidän käsikirjoittamissa näytelmissä oma sanomisensa ja aika painavasti ja selkeästikin viestejä. Että kyllä se on hirveän voimakas semmonen väline tuoda omia ajatuksia ja yhteisiä ajatuksia muotoilla nähtäväksi muille ihmisille. (Haastateltava 7.)

Keskustelua nuorten poliittisesta toiminnasta on leimannut ongelmalähtöisyys. Nuorten alhainen äänestysprosentti ja vähäinen kiinnostus muodolliseen politiikkaan on aiheuttanut huolta päättäjissä ja mediassa (Niilola, 2017). Myös nuorten sosiaalinen syrjäytyminen ja marginalisaatio vähentävät yhteiskunnallista ja poliittista osallistumista (Gretschel & Myllyniemi, 2017). Vaikka tutkimuksen projektien kohderyhmissä on ns. syrjäytymisuhan alla olevia nuoria, ei kukaan haastateltava kokenut,

etteivät heidän toimintaansa osallistuvat nuoret olisi olleet kiinnostuneet yhteiskunnallisista asioista. Muodollisen poliittisen toiminnan sijaan nuorten kiinnostus kohdistuu elämäntyyliin, arkisiin valintoihin ja kuluttamiseen sekä sosiaalisen median tarjoamiin poliittisiin mahdollisuuksiin. Voidaankin puhua henkilökohtaisten asioiden politisoitumisesta, mikä näkyy ruohonjuuritason toimintana ja yksilöllisen poliittisen toiminnan lisääntymisenä (Vuorio, 2019; Rytioja & Kallio, 2018, s. 8).

Nuorille tyypillisemmän, epämuodollisen poliittisen vaikuttamisen rooli tunnustetaan projekteissa laajasti, ja se nähdään tärkeänä nuorten pyrkimyksenä vaikuttaa yhteiskunnassa. Toisin sanoen projektit tunnistavat nuorten “arkisen osallistumisen” ja “koetun yhteiskunnallisuuden” (Rytioja & Kallio, 2018). Vastauksissa korostuu epämuodollinen poliittinen vaikuttaminen, joka liittyy elämäntyyliin, taiteen ja kulttuurin tekemiseen. Tätä ei aina tunnusteta poliittiseksi vaikuttamiseksi.

Sosiaalinen media mahdollistaa uusia osallistumisen tapoja poliittisiin prosesseihin ja ne ovat suosittuja erityisesti nuorten keskuudessa (Pekkarinen & Myllyniemi, 2019). Myös uudet teknologiavälitteiset taiteen tekemisen ja jakamisen muodot lisäävät nuorten mahdollisuutta vaikuttaa ja tuoda itselleen tärkeitä asioita yhteiskunnalliseen keskusteluun (Eglinton ym., 2017; Lepola & Kokko, 2015). Puuronen ja Saari (2017) muistuttavatkin, että jos halutaan saada kokonaiskuva nuorten kiinnostuksesta yhteiskunnallisiin asioihin ja heidän vaikuttamispyrkimyksistään, ei pidä tarkastella pelkästään muodollista poliittista toimintaa.

Toisaalta osallistamistoimintaan suhtauduttiin myös kriittisesti.

Joo siis tää on taas toinen tää sana osallisuus ja osallistuminen, se on niin hirvittävä sana, että mua oksettaa, koska aina mua itteeni inhoittaa semmonen näennäinen osallistaminen. Tiiäkö kysyn sulta tässä nyt minkälaiset värit haluat tähän meidän huoneeseen. Oot silleen, että punanen ja sininen, ja kun tää on valmis, se on musta ja valkonen. [...] Vähän niinkun se kulttuuri, että mua aina tuskastuttaa ihmisten kanssa, kun

mietitään jotain osallistamisen valttikortteja ja osallistamisleirejä. Miks me ei vaan kysytä ja sit tehdä niinkun ne vastaa! (Haastateltava 9.)

Haastateltava miettii, että nuorille annetaan näennäinen mahdollisuus valita, joka ei tosiasiassa välttämättä näy toiminnan lopputuloksessa. Kiilakoski (2017) puhuukin palvelujärjestelmien residenssistä muutoksia kohtaan, jolloin erilaiset toimet nuorten kuulemisen lisäämiseksi eivät välttämättä konkretisoidu käytännön tasolla. Vaikka epämuodollinen poliittinen osallistuminen nähdään tärkeänä, voi kysyä, missä määrin se oikeasti luo vaikutusmahdollisuuksia niihin yleisempiin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, jotka nuoria koskevat.

Tutkimuksessa haastateltujen aikuisten mukaan nuoret eivät ole välinpitämättömiä yhteiskunnallisten tai poliittisten asioiden suhteen, vaan heillä on mielipiteitä ja näkemyksiä, jotka ohjaavat myös heidän toimintaansa. Kulttuuri on tärkeä väline, jonka avulla nuoret voivat ilmaista poliittisia näkemyksiään ja ajaa aktiivista kansalaisuutta. Nuoria rohkaistaan määrittelemään ja tuottamaan omaa kulttuurista sisältöä. Tämä sopii käsitykseen, että nuorten poliittinen toiminta on epämuodollisempaa.

Vaikuttaminen taiteen kautta ei välttämättä liity pelkästään päätöksentekoon tai sisältöjen tuottamiseen, vaan sitä voidaan harjoittaa myös osana taiteen kokemisen prosessia (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015). Se että nuoret pystyvät määrittämään omia rajojaan sekä kokeilemaan ja kuvittelemaan erilaisia tapoja toimia, voidaan nähdä poliittisen toimijuuden vahvistumisena. Osallisuuden poliittinen ulottuvuus tarkoittaa laajimmillaan nuorten kokemusta siitä, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa heidän elämänsä koskeviin asioihin. Taide ja kulttuuri-toiminta voi toimia nuorille mahdollisuutena kokeilla turvallisesti omia rajoja ja tehdä erilaisia valintoja (Kiilakoski & Tervahartiala, 2015) eli välineenä poliittisen toimijuuden rakentumiselle.

Johtopäätökset

Tutkimuksessa haettiin vastausta siihen, miten kulttuuriin liittyvällä toiminnalla pyritään edistämään nuorten laajempaa yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Tulosten mukaan nuorten osallistumisessa voidaan nähdä eri tasoja tai syvyyksiä, kuten jonkun ryhmän toimintaan osallistuminen tai kokonaan omaehtoinen toiminta. Eri tapoja osallistua ei voida arvottaa keskenään, koska osallisuuden kokemuksen syntymisessä voi esimerkiksi ulospäin passiivisena näyttäytyvä osallistuminen olla kuitenkin yksilön tasolla merkittävä askel. Haastateltavien mukaan nuorten osallistamisella kulttuuritoimintaan pyritään vahvistamaan heidän osallisuuttaan sekä yhteisöllisyyden kokemuksena että aktiivisempaan toimijuuteen. Nuorten kulttuurisessa osallistamisessa korostuvat kulttuurin kuluttamisen sijaan kulttuurin tuottaminen ja toimijuuden vahvistuminen. Ryhmässä tapahtuva luova ja vapaamuotoinen toiminta voi tarjota arvokkaita kokemuksia oman toiminnan merkityksellisyydestä. Kokemus kyvystä vaikuttaa myönteisesti omaan ja muiden elämään voi herättää nuorissa kiinnostuksen vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.

Demokraattinen yhteiskunta edellyttää vapaaehtoista ja kansalaisten omista intresseistä nousevaa osallistumista ja osallisuutta (Siisiäinen, 2010). Kyse on ideaalista, minkä tavoittelu edellyttää myös ns. osallistamista eli nuorten kasvattamista osallisuuteen. Laajempi yhteiskunnallinen osallistuminen koostuu erilaista osallistumisen ulottuvuuksista, jotka voidaan luokitella kulttuuriseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen. Tutkimuksemme tavoitteena on ollut tutkia luokittelun avulla, miten nuoria osallistetaan kulttuuritoiminnan avulla. Tutkimuksemme tulosten perusteella nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden rakentumisesta tai rakentamisesta on kyseessä moniulotteinen ja hienovarainen prosessi, jossa pienet ja usein melko huomaamattomat teot tai hetket voivat olla yksilön kannalta ratkaisevia. Haastateltavien näkemykset osallisuuden rakentumisesta kyseenalaistavat nykyiset tavat tutkia ja arvioida

osallistumista määrällisten mittareiden avulla. Turhan usein yhteiskunnallisia toimintoja ja palveluja arvioidaan ja arvotetaan mitattavien tulosten kautta, ja ne pienet prosessit, jotka edistävät yksilöiden kiinnittymistä yhteisöihin ja yhteiskuntaan, jäävät tunnistamatta.

Nuorten kanssa toimivien näkemysten mukaan kulttuuriin osallistumisen sosiaalista, taloudellista ja poliittista ulottuvuutta pitää tarkastella laajojen määritelmien kautta. Näin voidaan tuoda näkyviin sellaisia ilmiöitä ja prosesseja, joita ei välttämättä muuten pystytä tunnistamaan. Esimerkiksi jos nuorten poliittista osallistumista tarkastellaan vain muodollisen poliittisen osallistumisen kautta, näyttäytyvät nuoret passiivisempina kansalaisina kuin he todellisuudessa ovat. Haastatteluista kävi ilmi nuorten moninaiset tavat ilmaista mielipiteitään ja harjoittaa yhteiskunnallista aktiivisuutta, eikä tämä välttämättä heijastu äänestysaktiivisuutena. Jos taloudellista osallistumista mitataan vaan työllistymisen kautta, jää huomaamatta erilaisten pääomien kertymisen prosessi, jossa nuorten hyvinvointia ja edellytyksiä osallistua opiskelu- ja työelämään parannetaan. Myöskään osallistumisen sosiaalista ulottuvuutta ei saisi tarkastella muodollisena osallistumisena ja jäsenyytenä, sillä yhteisöllisen toiminnan ja yhdessä tekemisen merkitys on keskeistä osallisuuden kokemuksen syntymisessä. Toisin sanoen se, miten tutkitaan ja määritellään vaikuttaa siihen, millaisina yhteiskunnallisina osallistujina nuoret näyttäytyvät.

Erilaisten nuorten osallistamistoimenpiteiden taustalla on oletus siitä, että nuorten osallistumattomuus ja osattomuus ovat yhteiskun-

nassamme ongelma ja merkittävä syrjäytymistä aiheuttava tekijä. Mistä nuoret sitten ovat osattomia? Nuorten kanssa työskentelevien mukaan monilta nuorilta puuttuu nykyään yhteisöjä, joihin kuulua, joissa toimia ja tulla hyväksytyksi omana itsenään sekä saada onnistumisen kokemuksia. Digitaalinen maailma on lisännyt virtuaalista yhteisöllisyyttä, mutta samalla kokemukset ryhmän jäsenyydestä ovat heikentyneet. Postmodernissa maailmassa kuulumisen ja yhteisöllisyyden kokemusten rakentaminen onkin haastavaa. Kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvä lä toiminnalla pystytään lisäämään nuorten yhteyksiä toisiin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Nuorten kulttuurinen osallistuminen ei lisääny kuitenkaan pelkästään kulttuuritarjontaa lisäämällä. Todennäköisesti tästä hyötyisivät eniten ne nuoret, jotka osallistuvat jo muutenkin. Oikein kohdennetulla osallistavalla toiminnalla pystytään näin lieventämään myös rakenteellista eriarvoisuutta.

Tutkimuksessa keskityttiin nuorten kanssa työskentelevien käsityksiin osallistumisesta ja osallisuudesta. Olisi tärkeää tutkia myös nuorten näkökulmaa eli kokemusta siitä, miten osallistuminen ja osallisuuden kokemus lisääntyvät, ja mitkä ovat olleet niitä merkittäviä tekijöitä tässä prosessissa. Tai vastaavasti, mitkä ovat estäneet tai rajoittaneet yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksen rakentumista. Mikäli kulttuurisen osallistumisen tutkimuksessa tarkastelu keskittyy liikaa taidelaitoksiin, jää kolmannella ja neljännellä sektorilla tehty työ tunnistamatta sekä lisäksi monet kulttuuriin ja taiteeseen liittyvät itseilmaisuuden muodot.

Lähteet ja kirjallisuus

Medialähteet

- Vuorio, J. (2019). Aikuiset ovat saamattomia, joten lukiolaiset ryhtyvät perjantaina lakoon ilmaston puolesta. *Helsingin Sanomat* 10.1.2019. URL: www.hs.fi/kaupunki/art-2000005960512.html
- Niilola, M. (2017). Hätkähdyttävä tieto: Harvempi kuin joka kolmas nuori äänesti viime kunta-vaaleissa. *Yle Uutiset* 20.3.2017. URL: yle.fi/uutiset/3-9519369

Tutkimuskirjallisuus

- Ahola, S., Hiltunen, M., Kuusela, K., Koivula, E., Kolar, H., Linnamaa, L., Riikonen, U., & Rissanen, V. (2010). *Rälläkkä ja sivellin: taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi*. Rovaniemi: Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. URL: www.sosiaalikallego.fi/hankkeet/paattyneet-hankkeet/nuorten-hyvinvoinnin-ankkurit/Rallakka_ja_sivellin_julkaisu.pdf
- Anttiroiko, A.-V. (2003). Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa P. Bäcklund (toim.) *Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen* (11–31). Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 5/2003.
- Bauman, Z. (2005). *Work, Consumerism and the New Poor*. New York: Open University Press.
- Bourdieu, P. (1986). Forms of capital. Teoksessa J.F. Richardson (toim.) *The Handbook of Theory Research for the Sociology of Education* (241–258). New York: Greenwood Press.
- Bäcklund, P. & Kallio, K. (2012). Poliittinen toimijuus julkishallinnon lapsi- ja nuorisopolitiisessa osallistumisretoriikassa. *Alue ja Ympäristö*, 41 (1), 40–53. URL: www.ays.fi/alue-ja-ymparisto-lehti/arkisto/pdf/aluejayymp_2012_1_s40-53.pdf
- Cleaver, F. (2001). Institutions, Agency and the Limitations of Participatory Approaches to Development. Teoksessa U. Kothar & B. Cooke (toim.) *Participation: the new tyranny?* (36–55). London: Zed Books.
- Cobley, D.S. (2013). Towards economic participation: examining the impact of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities in India. *Disability & Society*, 28 (4), 441–455. DOI: 10.1080/09687599.2012.717877
- Dieckhoff, M. & Gash, V. (2014). Unemployed and alone? Unemployment and social participation in Europe. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 35 (1/2), 67–90. DOI: 10.1108/IJSSP-01-2014-0002
- DiMaggio, P. & Mukhtar, T. (2004). Arts participation as cultural capital in the United States, 1982-2002: Signs of decline? *Poetics* 32, 169–194. DOI: 10.1016/j.poe.2004.02.005
- Eglinton, K.A., Gubrium, A. & Wexler, L. (2017). Digital Storytelling as Arts-Inspired Inquiry for Engaging, Understanding, and Supporting Indigenous Youth. *International Journal of Education & the Arts*, 18 (5). URL: www.semanticscholar.org/paper/Digital-Storytelling-as-Arts-Inspired-Inquiry-for-Eglinton-Gubrium/e64ab72bbf13806b-0bae455e564ce63e104ff88e
- Guillen, L., Coromina, L. & Saris, W. E. (2011). Measurement of social participation and its place in social capital theory. *Social Indicators Research*, 100 (2), 331–350. URL: www.jstor.org/stable/41476397
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) (2012). *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118/2012.
- Gretschel, A. & Myllyniemi, S. (2017). *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista – Nuorisobarometrin erillislisäyteen/aineistonkeruu*. Nuorisotutkimusseuran erillisjulkaisu. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/nuorisobarometrin-erillislisayte
- Heikkilä, R. (2017). Suomalainen kulttuuriosallistuminen ja eriarvoisuus: ei-osallistujien jäljillä. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 6–19. DOI: 10.17409/kpt.60095
- Hyypä, M. (2013). *Kulttuuri pidentää ikää*. Helsinki: Duodecim.
- Jakonen, M. (2017). *Vastatieto: tulevaisuuden asiantuntijuutta etsimässä*. Helsinki: Eduskunta. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 1/2017. URL: www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_1+2017.pdf
- Jancovich, L. (2017). The participation myth. *International Journal of Cultural Policy*, 23 (1), 107–121. DOI: 10.1080/10286632.2015.1027698
- Joonas, T. (2017). Safeguarding Cultural Rights of Sami Children and Youth in Finland, with Special Emphasis on the Linguistic Part of Cultural Identity - Current Challenges. *The Yearbook of Polar Law IX* (2017), 109–129. DOI: 10.1163/22116427_009010006
- Järvelä, M., Lanki, T., Ratinen, I., Kortetmäki, T., Huttunen, S. & Turunen, A. (2018). *Osallista*

- minen ilmastopolitiikassa. Suomen ilmastopaneeli Raportti 1/2018. URL: urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018092436449
- Kaitavuori, K. & Miller, A. (2007). *Nuoret ja kulttuurinen osallisuus*. Helsinki: Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry. URL: www.pedaali.fi/wp-content/uploads/sites/14/2020/01/Nuoret-ja-kulttuurinen-osallisuus.pdf
- Kalmi, P., Maliranta, M. & Alanko, S. (2019). Kohti tiiviimpää vuorovaikutusta koulujen taloustieteen opetuksen ja taloustieteen välillä. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 115. vsk, 4/2019, 604–619. URL: www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/11/KAK_4_2019_WEB-26-41.pdf
- Kangas, A. (2017). *Removing Barriers – Participative and Collaborative Cultural Activities in KUULTO Action Research*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen verkkojulkaisuja 44/2017. URL: www.cupore.fi/en/publications/cupore-s-publications/removing-barriers
- Kangas, A. & Sokka, S. (2015). Cultural access and activation: Civic participation in local sustainable communities. Teoksessa S. Hristova, M. Šešić, & N. Duxbury (toim.) *Culture and Sustainability in European Cities: Imagining Europolis* (141–153). Routledge Studies in Culture and Sustainable Development. URL: jyx.jyu.fi/handle/123456789/52918?locale-attribute=fi
- Kangas, A., Sokka, S., Itkonen, H. & Jakonen, O. (2018). *Aktiiviset osallistujat – Kuntalaiset kulttuuri- ja liikuntapalvelujen kehittäjinä*. Kuntalisan kehittämissäätiön Julkaisu 13/2018. URL: kaks.fi/wp-content/uploads/2018/02/aktiiviset-osallistujat-kuntalaiset-kulttuuri-ja-liikuntapalvelujen-kehittajina.pdf
- Karttunen, S. (2012). *Uudenlaisilla menetelmillä uutta tietoa kulttuurin saavutettavuudesta*. Hyvinvointikatsaus 2/2012. Helsinki: Tilastokeskus.
- Khoo, S.-E. (2010). Health and Humanitarian Migrants' Economic Participation. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 12, 327–339. DOI: 10.1007/s10903-007-9098-y
- Kelly, U. (2004). Confrontations with power: moving beyond 'the tyranny of safety' in participation. Teoksessa S. Hickey & G. Mohan (toim.) *Participation. From Tyranny to Transformation? Exploring New Approaches to Participation in Development* (205–218). London: Zed Books. URL: bradscholars.brad.ac.uk/handle/10454/2984
- Kiilakoski, T. (2017). "Niillähän se on se viimeinen sana" – nuoret osallisuudestaan yläkoulussa. Teoksessa A. Toom, M. Rautiainen & J. Tähtinen (toim.) *Toiveet ja todellisuus – Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa* (253–282). Kasvatustieteen tutkimuksia 75. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kiilakoski, T., Nivala, E., Ryyänen, A., Gretschel, A., Matthies, A.-L., Mäntylä, N., Gellin, M., Jokinen, K. & Lundbom, P. (2012). Demokraatiaremontin työkaluja. Teoksessa A. Gretschel & T. Kiilakoski (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (249–272). Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118/2012. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, T. & Tervahartiala, M. (2015). Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulkintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, vuosikirja 2015, 31–67. URL: www.researchgate.net/publication/303281530_Taiteen_osallisuuden_osallisuuden_taide_-_Tulkintoja_taidelahtoisien_menetelmien_kaytosta_koulussa_The_art_of_participation_participation_through_art_-_interpretations_on_the_use_of_art-based_methods_in
- Kothari, U. & Cooke, B. (edit.) (2001). *Participation: the new tyranny?* London: Zed Books.
- Kotilainen, S. & Olkkonen, S. (2017). Nuoret dokumenttiteatterin tekijät kansatutkijoina. *Kulttuuripoliittikan tutkimuksen vuosikirja*, 3(1), 22–31. DOI: 10.17409/kpt.63279
- Kunze, L. & Suppa, N. (2017). Bowling alone or bowling at all? The effect of unemployment on social participation. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 133, 213–235. DOI: 10.1016/j.jebo.2016.11.012
- Laine, S. & Hartman, M. (2020). *Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taide-testaajat-hankkeessa*. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 150/2020. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/taide-testaajat_web.pdf
- Lepola, O. & Kokko, V. (2015). *Nuoret poliittisina toimijoina: äänestäminen ei riitä*. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 5/2015. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma05_nuoret_poliittisina_toimijoina.pdf
- Lieketseng, N. & Lorenzo, T. (2016). Enhancing the public sector's capacity for inclusive economic participation of disabled youth in rural communities. *African Journal of Disability*, 5 (1). DOI: 10.4102/ajod.v5i1.189
- Mandiola, S. (2016). Paradigms of participation in the National Council for Culture and Arts: challenges on representation, recognition, access to creation and reception in post-dictatorship Chilean public cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, 24 (2), 164–185. DOI: 10.1080/10286632.2016.1156099
- Mehtäläinen, J., Niilo-Rämä, M. & Nissinen, V.

- (2017). *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet*. Kansainvälisen ICCS 2016 –tutkimuksen päätulokset. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. URL: www.ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120
- Meriluoto, T. & Litmanen, T. (toim.) (2019). *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian*. Tampere: Vastapaino.
- Nivala, E. (2010). Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa I. Tanskanen & E. Timonen-Kallio (toim.) *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä* (18–25). Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Nummelin, S. (2011). *Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä*. Tutkimuskatsauksia 1/2011. Kaupunkitutkimus- ja tietoyksikkö: Turun kaupunki. URL: www.kalenteri.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuskatsauksia_2011-1.pdf
- O'Hagan, J. (2016). European statistics on cultural participation and their international comparability. *International Journal of Cultural Policy*, 22 (2), 291–303. DOI: 10.1080/10286632.2014.973870
- Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) (2019). *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 140/2020. URL: www.tietoaanuoista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf
- Puuronen, V. & Saari, K. (toim.) (2017). *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 192/2020. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa T. Era (toim.) *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156/2013. URL: urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6
- Renko, V., Ruusuvirta, M., Forsell, S. & Häyrynen, M. (2018). *Kulttuurialan kolmannen ja neljännen sektorin rooli. Katsaus kulttuurialan kolmannen ja neljännen sektoriin kuntien kulttuuritoiminnassa sekä paikallisessa ja alueellisessa kehittämisessä*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore. Cuporen työpapereita 8/2018. URL: www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kolmas_sektori_tyopaperi.pdf
- Richardson, A. (1983). *Participation*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Romakkaniemi, M., Lindh, J. & Laitinen, M. (2018). *Nuorten aikuisten osallisuus ja sosiaalinen kuntoutus Lapissa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 147. Kela: Helsinki. URL: urn.fi/URN:NBN:fi-fe201802063157
- Rytioja, A. & Kallio, K. P. (2018). Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakäytöksen valossa. *Sociologia*, 1, 6–27. URL: urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2498817
- Saukkonen, P. (2007). *Maahanmuutto, kulttuurien moninaisuus ja kulttuuripoliittikka: Taustatietoja tutkimukselle ja politiikalle*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cuporen verkkojulkaisuja 1/2007. URL: www.cupore.fi/imagetiedostot/2007/monikulttuurisuus_taussatitietoja.pdf
- Siiisiäinen, M. (2010). Osallistumisen ongelma. *Kansalaisyhteiskunta* 1 (2010), 8–40. URL: urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201610284495
- Siivonen, K., Kotilainen, S. & Suoninen, A. (2011). *Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 44/2011. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf
- Stenvall, E. (2013). Osallistu, osallista, ole osallinen – mistä oikein on kyse? *Alue ja ympäristö*, 42 (1), 75–76. URL: www.aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64770
- Soper, K. & Trentmann, F. (2008). *Citizenship and consumption*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Stevenson, D., Balling, G. & Kann-Rasmussen, N. (2017). Cultural participation in Europe: shared problem or shared problematisation? *International Journal of Cultural Policy*, 23 (1), 89–106. DOI: 10.1080/10286632.2015.1043290
- THL (2009). *Kulttuuri kunnan toiminnassa 2019* hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta. *Tutkimuksesta tiiviisti* 45. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin tutkimuslaitos. URL: urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-409-7
- Tolonen, T. (2010). *Yhteiskuntaluokan ja paikallisuuden merkitys nuorten ryhmien ja tyylien muotoutumisessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 28/2010. URL: www.elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2010/2/yhteisku.pdf
- Tomka, G. (2013). Reconceptualizing cultural participation in Europe: Grey literature review. *Cultural Trends*, 22 (3–4), 259–264. DOI: 10.1080/09548963.2013.819657
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valtysson, B. (2010). Access culture: Web 2.0 and cultural participation. *International Journal of Cultural Policy*, 16 (2), 200–214. DOI: 10.1080/10286630902902954
- Vesterinen, O., Kynäslähti, H., Mylläri, J., Sintonen, S., & Vahtivuori, S. (2015). *Mediatuottaminen osallisuuden ajan mediakasvatuksessa*. Media

-
- & *Viestintä*, 38 (2), 144–156. URL: journal.fi/mediaviestinta/article/view/62096
- Vilmilä, F. (2016). *Taidetyöpaja nuorten elämäntaitojen vahvistajana*. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 182/2016. URL: www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisu/elamantaitojen_aarella.pdf
- Virolainen, J. (2015). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö Cuporen verkkojulkaisu 26/2015. URL: www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/jutta-virolainen-kulttuuri-osallistumisen-muuttuvat-merkitykset
- Virolainen, J. (2016). Participatory turn in cultural policy? An analysis of the concept of cultural participation in Finnish cultural policy. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 19 (1), 59–77. URL: www.idunn.no/nkt/2016/01/participatory_turn_in_culturalpolicy_-_an_analysis_of_the
- Williams, G. (2004). Towards a repoliticization of participatory development: political capabilities and spaces of empowerment. Teoksessa S. Hickey & G. Mohan (toim.) (2004) *Participation. From Tyranny to Transformation? Exploring New Approaches to Participation in Development* (92–108). London: Zed Books. URL: www.researchgate.net/publication/255578709_Towards_a_Re-politicisation_of_Participatory_Development_political_capabilities_and_spaces_of_empowerment

Sari Karttunen ja Marjo Mäenpää

KORONAKRIISI KÄRJISTÄÄ KULTTUURITALOUDEN RAKENTEELLISTA EPÄVAKAUTTA JA EPÄTASA-ARVOA

The corona crisis exacerbates the structural instability and inequality of the cultural economy

The authors participate in the European Commission's Open Method of Coordination Expert Group on Gender Equality in the Creative and Cultural Sectors (CCS) (2019–2021), where they are tasked with reflecting on the gender impact of the Covid pandemic in the CCS labour market. Little information is available on the subject, as demographic background has been asked in only a few Covid surveys. In general, the pandemic is seen as exacerbating the situation of the vulnerable groups in the labour market and threatening to reverse the development of gender equality. The CCS has been hit hard by the pandemic, especially artistic and cultural forms that require physical presence, such as performing arts and festivals. In the CCS workforce, there are more self-employed and atypical workers than average. CCS workers seldom have buffer savings, and their social security may be deficient. Cultural analysts have estimated that the sector will lose in workforce because of the pandemic, and its diversity is in danger of shrinking as the most disadvantaged groups are forced to leave. Public policy measures are needed to address this development as soon as possible. The current crisis should not be dealt with as a temporary phenomenon, but the fundamental structural problems of the cultural economy need to be tackled.

Key words: Covid-19, crisis, cultural economy, instability, inequality, gender, change

Artikkeli liittyy kirjoittajien työskentelyyn Euroopan komission avoimen koordinaation työryhmässä ”Gender equality in the cultural and creative sectors” vuosina 2019–2020. Kirjoittajien toimeksianto on pohtia loppuraporttiin koronapandemian mahdollisia sukupuolisidonnaisia vaikutuksia kulttuurialalla.

Kansainvälisten arvioiden mukaan koronapandemian vaikutukset työmarkkinoihin ovat merkittäviä ja kohdistuvat vallitsevan sukupuolijärjestelmän takia epäsuhtaisesti naisiin ja miehiin¹. Koronan aiheuttamat töiden ja tulojen menetykset ovat suuria naisvaltaisilla aloilla, kuten hotelli- ja ravintola-alalla. Terveystuolloissa naiset ovat pitäneet työpaikkansa mutta altistuneet terveysriskeille. Miehet sijoituvat naisia useammin tehtäviin, joissa etätyöskentely on mahdollista. Naisille etätyö on vaativampaa, koska he kantavat suuremman vastuun

kotitöistä ja lastenhoidosta. Korona-aikana kotona on myös ollut lapsia etäopetuksessa, ja erityisen tiukkaa on ollut yksinhuoltajavanhemmilla, joista suurin osa on naisia. (Ks. esim. Alon, Doepke, Olmstead-Rumsey & Tertilt, 2020; United Nations, 2020; World Bank, 2020.)

Pandemian on ennustettu johtavan taantumaa EU:n alueella ja pahentavan työmarkkinoilla vallitsevaa rakenteellista epätasa-arvoa. Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE muistuttaa, että tilapäisissä ja epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevät ovat taloudellisesti erityisen haa-

voittuvia (EIGE, 2020). Naisilla osa-aikainen ja epäsuorallinen työ on yleisempää kuin miehillä, ja heidän työsuhteensa ovat useammin pätäkittäisiä ja määräaikaista. Heikko-osaisuutta lisäävät risteävää epätasa-arvoa aiheuttavat tekijät, kuten vammaisuus, alhainen sosioekonominen asema, maahanmuuttajatausta ja hoivavollisuudet.

Luovilla ja kulttuurialoilla² pandemia on paljastanut rakenteellisen haurauden ja kyvyttömyyden suojautua taloudellisilta iskuilta (ks. esim. Banks, 2020; Comunian & England, 2020; Eikhof, 2020). Tsioulakis ja FitzGibbon (2020) huomauttavat, että viimeisten kahden vuosikymmenen aikana työskentelyedellytykset alalla ovat monissa maissa heikentyneet globaalien ja kotimaisten talouskriisien vuoksi. Comunian ja England (2020) toteavat termien prekaari ja prekaarius ilmestyneen kulttuurialojen työvoimaa koskeviin tutkimuksiin ja keskusteluihin vuoden 2008 finanssikriisin jälkimainingeissa.

Kulttuuritaloutta kuvataan usein poikkeukselliseksi (Bourdieu, 1993) ja jopa julmaksi (Abbing, 2002). Caves (2000) nimeää seitsemän periaatetta, jotka luonnehtivat luovien alojen taloudellista organisoitumista ja toimintalogiikkaa. Näistä periaatteista esimerkiksi ”kukaan ei tiedä” viittaa kysynnän epävarmuuteen: kuluttajien reaktioita kulttuurituotteeseen ei useinkaan osata ennustaa, eikä niiden selittäminen jälkikäteenkään aina onnistu. Epävarmuus johtaa tuotteiden ja tuottajien ylitarjontaan. ”Taide taiteen vuoksi” puolestaan tarkoittaa, että alan toimijat arvostavat työnsä sisältöä ja tavoitteita niin paljon, että ovat valmiita tinkimään toimeentulostaan. (Caves, 2000.) Normaaleinakin aikoina monet taiteilijoista elävät taloudellisessa epävarmuudessa, jopa köyhyydessä. Luovan sektorin työntekijöillä on keskimäärin vähemmän tuloja ja puskurisäästöjä kuin muilla aloilla toimivilla ihmisillä, joilla on vastaava määrä koulutusta ja työkokemusta.

Pandemian ja sen edellyttämien sulkutoimien vaikutukset kulttuurialan ammattitoimintaan ovat olleet merkittäviä. Erityisen vaikeaa on ollut fyysiseen läsnäoloon perustuvilla taiteenaloilla, joiden työskentely- ja esitystilat pantiin kiinni ensimmäisinä. Sen sijaan esimerkiksi

graafinen suunnittelu tai kirjoittaminen soveltuvat helpommin etätööhön. Suurista instituutioista kiinteää palkkaa saavat ovat pärjänneet kriisissä paremmin kuin freelancerit (Banks, 2020). Kulttuurialoilla itsensä työllistävien osuus on keskimääräistä suurempi. Keikka- tai projektipohjaisesti työskentelevillä ei useinkaan ole suojaa työtehtävien peruutuksilta, ja epätyypillisten järjestelyjen vuoksi heidän sosiaaliturvassaan on monesti puutteita. Pandemian aikana kulttuurialan työntekijöitä on useassa Euroopan maassa pudonnut yleisten koronatuojärjestelmien ulkopuolelle (ks. esim. Eikhof, 2020; Tsioulakis & FitzGibbon, 2020).

Pandemian sukupuolivaikutuksista kulttuurialoilla on saatavilla vain vähän tietoa. Comunian ja England (2020) toteavat, että vaikka koronakyselyitä on tehty runsaasti, niissä on harvoin tiedusteltu vastaajan sukupuolta tai muita demografisia taustatietoja. Näitä tietoja tarvittaisiin pandemian vaikutusten ja alan rakenteellisten piirteiden yhteyksien tutkimiseksi. Aiempien tutkimusten ja koronakyselyiden meta-analyysin pohjalta Comunian ja England (2020) päättelevät, että pandemian vaikutukset vaihtelevat suuresti kulttuurin eri osa-alueilla ja että ne todennäköisesti pahentavat kentällä vallitsevaa eriarvoisuutta (ks. myös Eikhof, 2020). Tutkimusten mukaan kulttuurialoilla on huomattavia sisäänpääsyn ja etenemisen esteitä, jotka liittyvät sukupuoleen, etniseen taustaan ja sosioekonomiseen asemaan. Lisähaasteita nämä alat asettavat myös vammaisille, ikääntyneille ja hoivavollisille. (Ks. esim. Brook, O'Brien & Taylor, 2018; Comunian & England, 2020; EEN-CA, s. d.; Eikhof, 2020; Voices of Culture, 2019.)

Suomessa kolme neljästä (76 %) taiteilijasta ilmoitti syys-lokakuussa 2020 toteutetussa taide- ja kulttuuribarometrikyselyssä (1080 vastaajaa) koronapandemian vaikuttaneen heidän taiteelliseen toimintaansa. Näyttelyiden, esitysten, puheiden ja muiden työmahdollisuuksien peruuttamiset ja lykkäytymiset olivat aiheuttaneet heille taloudellisia vaikeuksia ja lisänneet ammatin epävarmuutta. Naisista 13 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia oli harkinnut uranvaihtoa. Moni oli koettanut siirtää tekemistään tai sen välitystä digitaaliselle alustalle turvatakseen

elantoon. Osa oli saanut erilaisia koronatukia. Toisaalta monet vastaajat olivat tyytyväisiä, kun heillä oli mahdollisuus pysähtyä ja keskittyä taiteeseensa. Naispuoliset taiteilijat olivat kokeneet muutoksia taiteellisessa työssään useammin (79 %) kuin miespuoliset (69 %). Naispuolisista vastaajista useat ja miespuolisista muutamat kertoivat lisääntyneestä lastenhoito- ja kotikoulutusvastuusta. (Ruusuvirta, Lahtinen, Rensujeff & Kurlin Niiniaho, tulossa.)

Opetustyöt ja säännölliset tulot ovat loppuneet. Aikaa omalle taiteelliselle tekemiselle ei ole ollut, koska on käytännössä joutunut olemaan työttömänä kotona hoitamassa pientä lasta ja etäkoululaista. Koronatilanne on vaikuttanut myös syksyn taiteen harrastajaryhmiin, joten tulot opetustoiminnasta ovat tippuneet huomattavasti, enkä ole saanut haettuja apurahoja ainakaan vielä. (Barometrivaastaja: kuvataide ja muotoilu, nainen, 35–49 vuotta.)

Tätä kirjoitettaessa pandemia on kiristänyt uudelleen otettaan monissa Euroopan maissa, ja sen kokonaisvaikutuksia kulttuurialoihin on vaikea ennustaa³. Koronakriisin pelätään jättävän kulttuurin kenttään pitkäaikaisen jäljen (ks. esim. Belfiore & Lee, 2020). Eikhof (2020) arvioi, että pysyäkseen kilpailukykyisinä alan organisaatioiden on säästettävä rahaa kaikkialla, missä se on mahdollista, kuten tehostamalla työtä, leikkaamalla palkkoja ja edellyttämällä joustavia sopimuksia. Epävarmimmissa asemissa olevat työntekijät eivät kestä talouden kiristymistä vaan vaihtavat ammattia, eivätkä he välttämättä palaa, vaikka tilanne muuttuisi. Ala saattaa arvioiden mukaan supistua paitsi volyy-

miltään myös diversiteetiltään (Banks, 2020; Eikhof, 2020).

Tutkimusartikkeleissa korostetaan, että koronakriisiä ei tule ymmärtää väliaikaiseksi häiriöksi, kun kulttuurialoilla suunnitellaan politiikkatoimia, vaan on puututtava sen paljastamiin rakenteellisiin ongelmiin. Hätärahoidus ei riitä, jos juuriongelma pysyy. Osa kentän toimijoista ja tutkijoista näkee kriisin mahdollisuutena niin julkiseen politiikkaan kuin alan omiin käytäntöihin ulottuvaan systeemiseen muutokseen. Kansalaispalkka mainitaan useissa tutkimusartikkeleissa yhtenä ratkaisuna parantaa kulttuurityöntekijöiden – ja samalla muiden epätyypillisen työn tekijöiden – epävarmaa tilannetta (ks. esim. Banks, 2020; O'Connor, 2020; Tsioulakis & FitzGibbon, 2020).

Yksi sitkeistä epäkohdista kulttuurialoilla, kuten laajemminkin työmarkkinoilla, koskee sukupuolten tasa-arvoa. Madgavkar, White, Krishnan, Mahajan ja Azcue (2020) varoittavat, että pandemia taloudellisine seurauksineen taannuttaa merkittävästi sukupuolten tasa-arvoa, jos hallitukset eivät ryhdy välittömästi vastaamaan. Koronakriisin sukupuolivaikutukset kulttuurialoilla tulisi arvioida, jotta voidaan suunnitella oikeudenmukaisia avustusmuotoja ja elvytyskeinoja. Tasa-arvon edistämiseksi kulttuurialalla työvoiman demografia tulee ylipäätään tehdä näkyväksi, kuten Comunian ja England (2020) toteavat. Avoimen koordinaation työryhmän keskeisiin esityksiin kuuluu, että kulttuurialojen työvoimasta alettaisiin EU-maissa systemaattisesti koota sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja – niin yllättävältä kuin se kuulostaa, tällaisia ei vielä ole.

Lähteet

- Abbing, H. (2002). *Why are Artists Poor: The Exceptional Economy of the Arts*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Alon, T., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J. & Tertilt, M. (2020). The Impact of COVID-19 on Gender Equality. *Covid Economics: Vetted and Real-Time Papers*. URL: www.voxeu.org/article/impact-coronavirus-pandemic-gender-equality (Haettu 30.9.2020)
- Banks, M. (2020). The work of culture and C-19. *European Journal of Cultural Studies* 23 (4), 648–654. DOI: 10.1177/1367549420924687
- Belfiore, E. & Lee, H.-K. (2020). Editorial. *Cultural Trends*, 29 (4), 179–181. DOI: 10.1080/09548963.2020.1835440
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. Cambridge: Polity Press.
- Brook, O., O'Brien, D., & Taylor, M. (2018). *There was no golden age: social mobility into cultural and creative occupations*. DOI: 10.31235/osf.io/7njy3
- Caves, R. (2000). *The Creative Industries. Contracts between Art and Commerce*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Comunian, R. & England, L. (2020). Creative and cultural work without filters: Covid-19 and exposed precarity in the creative economy. *Cultural Trends*, 29 (2), 112–128.
- EENCA (Expert Network on Culture and Audio-visual) (s. d.). *Gender gaps in the Cultural and Creative Sectors*. Panteia. URL: www.eenca.com/eenca/assets/File/EENCA%20publications/Final%20Report%20-%20Gender%20in%20CCS%20EAC%20with%20Additional%20sections%20AV%20and%20Radio.pdf (Haettu 29.9.2020)
- EIGE (European Institute for Gender Equality). (2020). *Economic hardship and gender*. URL: www.eige.europa.eu/Covid-19-and-gender-equality/economic-hardship-and-gender (Haettu 29.9.2020)
- Eikhof, D. R. (2020). COVID-19, inclusion and workforce diversity in the cultural economy: what now, what next? *Cultural Trends*, 29 (3), 234–250.
- Kay, J. B. & Wood, H. (2020). Cultural commons: Critical responses to COVID-19, part 2. *European Journal of Cultural Studies*, 23 (6), 1019–1024. DOI:10.1177/1367549420952098
- Madgavkar, A., White, O., Krishnan M., Mahajan, D. & Azcue, X. (15.7.2020). COVID-19 and gender equality: Countering the regressive effects. McKinsey Global Institute. URL: www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects (Haettu 29.9.2020)
- O'Connor, J. (2020, May 8). Art and culture after Covid-19 [blogikirjoitus]. URL: www.wakeinalarm.blog/2020/04/09/art-and-culture-after-covid-19/ (Haettu 30.9.2020)
- Ruusuvirta, M., Lahtinen, E. RensuJeff, K. & Kurlin Niiniahho, A. (tulossa). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2020* (työnimi). Helsinki: Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Tsioulakis, I. & FitzGibbon, A. (9.4.2020). *Performing artists in the age of COVID-19: A moment of urgent action and potential change* [blogikirjoitus]. URL: www.qpol.qub.ac.uk/performing-artists-in-the-age-of-Covid-19/ (Haettu 29.9.2020)
- United Nations (2020). *Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Women*. URL: www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women-en.pdf?la=en&vs=1406 (Haettu 29.9.2020)
- Voices of Culture (2019). *Gender Equality: Gender Balance in the Cultural and Creative Sectors*. URL: www.voicesofculture.eu/wp-content/uploads/2020/02/VoC-Brains-forming-Report-Gender-Balance-in-the-Cultural-and-Creative-Sectors.pdf (Haettu 30.9.2020)
- World Bank Group (2020). *Policy Note: Gender dimensions of the COVID-19 pandemic*. URL: www.documents1.worldbank.org/curated/en/618731587147227244/pdf/Gender-Dimensions-of-the-COVID-19-Pandemic.pdf (Haettu 30.9.2020)

Loppuviitteet

1. Artikkelissa nojataan binaariseen jakoon avoimen koordinaation työryhmän toimeksianton mukaisesti.
2. Käytämme jatkossa lyhyempää ilmaisua ”kulttuurialat”. Eurooppalaisessa keskustelussa vastine on ”kulttuuriset ja luovat toimialat” (cultural and creative industries, CCIs).
3. Suomen tilanteesta ks. Jakonen, Luonila, Renko ja Kanerva tässä numerossa.

Olli Jakonen, Mervi Luonila, Vappu Renko ja Anna Kanerva¹

KATSAUS KORONAN VAIKUTUKSISTA TAITEEN JA KULTTUURIN ALOJEN TOIMINTAEDELLYTYKSIIN JA KULTTUURIPOLITIikkaAN SUOMESSA

An overview of the impacts of the COVID-19 pandemic on the fields of art and culture and cultural policy in Finland

In 2020, the COVID-19 pandemic has affected the production, consumption, and participation in arts, culture, and creative industries globally in many ways. This overview illustrates the pandemic's impacts in the fields of arts and culture and cultural policy in Finland.

Cultural policy actions taken by different countries in response to the pandemic are framed by varying national characteristics and social and economic contexts. In Finland, the relatively stable and inflexible cultural policy context is characterized for example by multiple funding sources and the established role of the state and municipalities.

In response to the pandemic, key cultural policy measures in Finland include the collecting of information and devising supporting initiatives, in cooperation with different actors. Pandemic has made the arranging of many arts and cultural activities difficult or impossible. It has also affected one of the key cultural policy aims: citizens' possibilities to participate in arts and culture.

The impacts of the pandemic have varied significantly in different fields of arts and culture. Further research is needed, as the economic, social, and cultural implications of an ongoing pandemic cannot yet be comprehensively evaluated.

Keywords COVID-19, Finnish cultural policy, structures, funding

Johdanto

Koronapandemia on vuonna 2020 vaikuttanut merkittävästi taiteen ja kulttuurin tuotannon, kuluttamisen ja niihin osallistumisen tapoihin sekä tuonut esiin etenkin luovan alan haavoittuvuutta maailmanlaajuisesti (esim. Florida & Seman, 2020; Unesco, 2020). Suomessa pandemia on aiheuttanut muutoksia taiteen ja kulttuurin aloihin nopeasti ja monin tavoin maaliskuusta saakka. Pandemia on vaikuttanut myös hallituksen kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteuttamiseen koskien esimerkiksi luovien alojen työpaikkoja tai kulttuuripalveluiden saa-

vutettavuutta (ks. VN, 2019).

Suomen hallitus päätti 16.3.2020 ensimmäisistä toimenpiteistä koronapandemian torjumiseksi. Muun muassa julkiset sisätilat suljettiin ja julkiset kokoontumiset rajoitettiin kymmenen henkilöön. Toimenpiteet koskettivat hyvin suuresti myös taide- ja kulttuurialoja sekä kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteuttamista. Esimerkiksi kirjastot, taide- ja kulttuurilaitokset, kulttuuritalot sekä harrastustilat joutuivat sulkemaan ovensa ja perumaan esitykset, näytelyt ja tuotannot tai siirtämään ne tulevaisuu-

teen (VN, 2020a; Tulevaisuusvaliokunta, 2020). Toimenpiteet asetettiin 13. huhtikuuta 2020 saakka. Niiden voimassaoloa kuitenkin jatkettiin vallitsevan pandemiatilanteen vuoksi 13. toukokuuta asti.

Toukokuussa 2020 laajamittaisista rajoittavista toimenpiteistä siirryttiin kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja rajoituksia poistettiin asteittain. Tämä mahdollisti taide- ja kulttuuritilojen avaamista ja toiminnan järjestämistä – tosin määräysten mukaisesti rajoitetuille yleisömäärille. Suuret, yli 500 hengen yleisötapahtumat oli kielletty (OKM, 2020a). Käytännössä pandemia johti festivaalikesän perumiseen (vrt. Davies, 2020) ja vaikeutti tapahtumateollisuuden² toimintaa (Wirén ym., 2020). Marraskuussa pandemia kiihtyi jälleen, mikä sai aikaan esimerkiksi kirjastoja ja yleisötapahtumia koskevia rajoitustoimia.

Tilanteen ei odoteta paranevan lähitulevaisuudessa (esim. Mankkinen, 2020). Siten myös taide- ja kulttuurialan on sopeuduttava ”uuteen normaaliin”, jossa ihmisten väliset fyysiset ja sosiaaliset rajat ovat muuttuneet (ks. esim. VN, 2020a; 2020b; VM, 2020a).

Koronapandemia on heijastunut taide- ja kulttuurialojen tiedontuotantoon ja tutkimukseen. Kuluneen puolen vuoden aikana on julkaistu useita raportteja globaalin kriisin kulttuurisista ja kulttuuripoliittisista vaikutuksista esimerkiksi kulttuuriorganisaatioihin, luovaan talouteen ja kulttuuriyövoimaan (esim. Banks, 2020; Betzler ym., 2020; Comunian & England, 2020; Eikhof, 2020; Serafini & Novosel, 2020). Suomessa etenkin valtionhallinto sekä taide- ja kulttuurialan edunvalvontaorganisaatiot ovat toteuttaneet keväästä lähtien erilaisia tiedonkeruita ja kyselyitä tarkoituksenaan selvittää äkillisten taide- ja kulttuurialoille kohdistuneiden rajoitustoimenpiteiden vaikutuksia. Tulokset ovat nostaneet esiin erityisesti huomattavia talousvaikutuksia, joiden perusteella valtio on ryhtynyt erilaisiin politiikkatoimiin (esim. Compendium, 2020).

Taide- ja kulttuurialalla koronapandemia on vaikuttanut monin tavoin itse toimijoihin sekä yksittäisiin kansalaisiin taiteen ja kulttuurin koijoina, käyttäjinä ja kuluttajina. Tässä katsauk-

ssa tarkastellaan pandemian vaikutuksia kulttuuripoliittisiin toimenpiteisiin sekä taiteen ja kulttuurin toimijoihin sekä kulutukseen ja käyttöön vuoden 2020 aikana. Katsauksen aineistona ovat taide- ja kulttuurialan tiedontuotanto ja tutkimus sekä koronapandemiaa koskeva uutisointi. Tiedontuotannossa keskitytään valtion sekä taide- ja kulttuurialan edunvalvontaorganisaatioiden tuottamiin kyselyihin.

On selvää, ettei pandemian yhteiskunnallisia ja kulttuuripoliittisia vaikutuksia voida nähdä kattavasti lyhyellä aikavälillä. Lisäksi vaikutukset voivat olla hyvin erilaisia toimialasta ja toimijasta riippuen. Katsauksen tarkoituksena on koota yhteen toteutettuja toimenpiteitä ja nostaa esiin yleisesti pandemian kulttuuri- ja taidealoille kohdistuneita vaikutuksia sekä hahmotella suuntaviivoja tuleville tutkimuksille.

Katsauksen johdannon jälkeen kuvaamme Suomen kulttuuripolitiikan ominaisia piirteitä ja nykytavoitteita koronapandemian aikaan saamien vaikutusten kontekstiksi. Kolmannessa osassa käymme läpi koronan aikana toimeenpantuja kulttuuripoliittisia toimenpiteitä liittyen tiedontuotantoon ja rahoitukseen. Keskitymme sellaisiin toimiin, joilla on julki lausuttu yhteys juuri koronapandemiaan. Tarkastelu kattaa marraskuun 2020 loppuun mennessä käynnistetyt toimenpiteet, joita etenkin valtio sekä taide- ja kulttuurialan edunvalvontaorganisaatiot ovat toteuttaneet. Neljännessä osassa kuvaamme tiiviisti koronan vaikutuksia taiteen ja kulttuurin toimijoihin sekä kulttuuriin osallistumiseen ja käyttöön. Katsauksen lopuksi esitetään yhteenveto ja kartoitetaan tulevia tutkimustarpeita.

Koronapandemia ja suomalainen kulttuuripolitiikka

Koronapandemian vuoksi toteutetun ”kulttuuripoliittisen kriisinhallinnan” viitekehyksenä voidaan nähdä vaihtelevat kansalliset erityispiirteet ja yhteiskunnalliset tekijät (ks. Betzler ym., 2020). Suomen varsin vakiintunutta kulttuuripoliittista järjestelmää leimaavat esimerkiksi valtion ja kuntien vahva rooli, moniulotteinen rahoitusjärjestelmä, peliaktiivisuudesta

riippuvien rahapelituottojen käyttö osana valtion kulttuurirahoitusta, taide- ja kulttuurilaitoksia tukeva valtionosuusjärjestelmä sekä niin kutsutun vapaan kentän merkittävä rooli (mm. Kangas & Pirnes, 2015). Taiteen tukijärjestelmä on muotoutunut ajan saatossa taidekentän keskeisten instituutioiden, vertaisarviointielimien, järjestökentän sekä valtion korporatistisessa yhteistoiminnassa. Järjestöjen rooli on historiallisesti muodostunut erittäin merkittäväksi. (Esim. Heiskanen ym., 2005.)

Nykyhetken keskeisiin kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin kuuluvat taiteellisen ja muun luovan työn edellytysten parantuminen, tuotannon ja jakelun muotojen monipuolistuminen, osallisuuden kulttuurin lisääntyminen, eri väestöryhmien erojen kaventuminen kulttuuriin osallistumisessa sekä kulttuurin perustan säilyminen vahvana ja elinvoimaisena (OKM, 2017).

Nämä kulttuuripoliittisen järjestelmän ominaispiirteet ja kulttuuripoliittiset tavoitteet vaikuttavat taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin myös koronapandemian aikana. Perinteisesti suomalaista kulttuuripoliittista järjestelmää on leimannut vakaus ja vastustuskyky esimerkiksi poliittisille suhdannevaihteluille (ks. esim. Häyrynen, 2015; Saukkonen, 2014, ks. myös Kangas & Vestheim, 2010). Tällä hetkellä pandemia muodostaa yhden vallitsevaan järjestelmään vaikuttavan ja sitä haastavan ulkoisen tekijän.³ Samalla on mahdollista, että se avaa mahdollisuuksia uusille ajattelutavoille, toimintatavoille ja rakenteellisille muutoksille (ks. esim. Tulevaisuusvaliokunta, 2020). Kriisi on tilaisuus tarkastella nykyisiä kulttuuripoliittikan painopisteitä myös kriittisesti (Betzler ym. 2020, s. 15–16).

Pandemian johdosta toteutetut kulttuuripoliittikan toimet vaihtelevat eri maissa. Toimenpiteisiin vaikuttavat esimerkiksi valtion kulttuuripoliittinen rooli, pandemiaa edeltänyt julkisen talouden tilanne sekä työmarkkinarakenteet kuten itsensätyöllistäjien osuus yhteiskunnassa (ks. Betzler ym., 2020). Julkinen talous on ollut vaikeuksissa jo ennen pandemiaa: Suomen valtio ja kunnat joutuivat pandemiakriisiin tilanteessa, jossa velkaantuminen on jatkunut jo pitkään (mm. Tupala, 2020) ja esimerkiksi kun-

nallisten kulttuuripalveluiden resurssitilanne oli monissa kunnissa vaikea jo ennen koronaa (VN, 2020b). Taide- ja kulttuurialalle ovat ominaisia lyhytaikaiset työsuhteet, itsensä työllistäminen sekä yrittäjyys (ks. esim. Pyykkönen, 2014). Itensätyöllistämisen yleistymisen kuuluu viime vuosien merkittävimpiin työelämäntrendeihin (esim. Pärnänen & Sutela, 2014).

Kulttuuripoliittisia koronatoimenpiteitä Suomessa vuonna 2020

Maaliskuusta 2020 saakka valtio sekä useat muut toimijat kuten edunvalvontaorganisaatiot (mm. keskusjärjestöt ja ammattiliitot) ja säätiöt eri taiteen ja kulttuurin aloilla ovat käynnistäneet ja toteuttaneet omia toimenpiteitään koronapandemiaan liittyen. Keskityimme tässä katsauksessa kahteen, selkeästi korostuneeseen toimenpiteiden osa-alueeseen: tiedontuotantoon ja rahoitukseen.

Tiedontuotanto

Huhtikuussa 2020 opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) avasi kyselyn koronaviruspandemian ja sen pitkittymisen vaikutuksista taiteen, kulttuurin ja luovien alojen toimijoiden toimintaan. Tietoa kerättiin ”sekä nopeiden johtopäätösten ja politiikkatoimien muodostamisen tueksi että pitemmän aikavälin politiikan ja toiminnan suunnittelemiseksi” (VN, 2020a). Arvioita pyydettiin vaikutuksista ajalla 15.3.–31.5. Kyselyn toisessa osassa pyydettiin arvioimaan vaikutuksia ajalla 1.6.–31.8. Julkisyhteisöille, yhdistyksille ja säätiöille, yrityksille sekä yksityishenkilöille ja työryhmille kohdistetun kyselyn kokonaisvastaajamäärä oli 1 559. Tulosten mukaan puolet vastaajista arvioi toimintansa vaarantuneen olennaisesti. Parhaimmaksi toimintakykynsä pandemian aikana arvioivat julkisyhteisöt. Toukokuussa OKM kysyi koronan vaikutuksista kuntien kulttuuritoimintaan (VN, 2020b). Tulokset osoittivat, että korona keskeytti kuntien kulttuuritoiminnan monilta osin. Samalla pandemian aikana kehitettiin tai vahvistettiin ”uusia toiminnan muo-

toja ja innovaatioita, kuten digitaalisia kulttuuripalveluita ja etäopetusta”.

Kevään 2020 aikana monet taiteen ja kulttuurin edunvalvontaelimet, yliopistot ja tutkimuslaitokset kehittivät menetelmiä koronan vaikutusten seuraamiseksi ja arvioimiseksi kansallisesti, alueellisesti ja yksittäisten taiteilijoiden tasolla. Esimerkiksi Tilastokeskus aloitti virallisiin tilastolähteisiin sekä eri toimijoiden tilastoihin ja tutkimuksiin pohjaavan koronatilastotietojen keruun, joiden osana tarkastellaan kulttuuria ja vapaa-aikaa. Taiteen tiedotuskeskukset ovat arvioineet OKM:n tilannekuvakyselyn tuloksia eri taiteen ja kulttuurin alojen näkökulmista⁴, mikä heijastaa osaltaan järjestöjen ja julkishallinnon vuorovaikutusta. Lisäksi moni tiedotuskeskus on toteuttanut kyselyjä omilla toimialoillaan. Kyselyjen tulokset kuvaavat koronapandemian aiheuttamia vakavia vaikeuksia taiteen ja kulttuurin aloilla (ks. mm. Frame, 2020a; Music Finland, 2020a; Sirkuksen tiedotuskeskus, 2020; Tanssin Tiedotuskeskus, 2020; TINFO, 2020a).

Rahoitus

Maaliskuussa OKM, Taiteen edistämiskeskus (Taike) ja suuret suomalaiset säätiöt⁵ antoivat yhteensä 1,6 miljoonaa euroa hätäapua koronaviruksen puhkeamisesta kärsineille taide- ja kulttuurialan ammattilaisille. Tuki kanavoitiin nopeasti Taiken kautta lyhytaikaisina apurahoina hakijoille, jotka menettivät koronapandemian vuoksi taiteelliseen työhön perustuvia työtilaisuuksia tai ansaintamahdollisuuksia. (Taike, 2020a.)

Suomen hallitus pääsi huhtikuun lopulla sopimukseen julkisen talouden suunnitelmasta, jossa keskityttiin koronavirusepidemian aiheuttamiin kustannuksiin, sekä toisesta lisätalousarvioesityksestä vuodelle 2020. Kokonaisuuteen kuului yli 40 miljoonan euron lisämääräraha taiteen ja kulttuurin tukemiseen 31. toukokuuta 2020 asti (VN, 2020c).

Määrärahalisäysten myötä OKM jakoi keväällä korona-avustuksina lähes 11 miljoonaa kulttuurialojen yhteisöille sekä 21 miljoonaa kansallisille taidelaitoksille, valtionosuutta saa-

ville museoille, teattereille ja orkestereille sekä taiteen perusopetuksen ylläpitäjille (OKM, 2020b, 2020c). Taike avasi korona-apurahojen hakukierroksen huhtikuun alussa ja teki avustuspäätökset kuun lopussa. Uusi hakukierros avattiin toukokuun 2020 alussa. Näiden kahden haun kautta Taike jakoi yhteensä 10,3 miljoonaa euroa luovien alojen sekä kulttuuri ja taidealan ammattilaisille (Taike, 2020b).

Keväällä 2020 OKM linjasi, että kulttuurilaitosten sulkeminen ja tästä johtuvat mahdolliset toiminnan tai henkilöstön leikkaukset eivät vaikuta kulttuurilaitoksille myönnetyn valtiontuen määrään vuonna 2020 eivätkä ne johda maksujen takaisinperintään. Tämä heijasti harkinnanvaraisten avustusten järjestelmässä harvinaista joustavuutta. Paikallisella tasolla kunnat ovat jättäneet perimättä takaisin esimerkiksi avustuksia, joiden käyttötarkoitus on muuttunut tai hävinnyt koronakriisiin takia. Joissakin kunnissa kulttuuripalveluiden työntekijöitä on lomautusten sijasta siirretty muihin sopiviin tehtäviin kriisin hoidossa. (VN, 2020b.)

Lokakuussa 2020 OKM myönsi 7 miljoonaa euroa pandemiasta taloudellisesti kärsineille kulttuuritapahtumajärjestäjille. Apuraha suunnattiin sadalle vakiintuneiden tapahtumien ja festivaalien järjestäjälle, joiden tapahtuma joko peruttiin tai järjestettiin odotettua pienemmässä mittakaavassa kesä-, heinä- tai elokuussa 2020. Rahoitus kohdistettiin järjestäjien tukemiseen toiminnassaan ja valmistautumiseen kaudelle 2021. (OKM, 2020d.)

Joulukuun alussa eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen vuoden 2020 seitsemänneksi lisätalousarvioksi⁶. Lisätalousarvioesityksessä ehdotettiin 23 miljoonaa euroa koronavirus-tilanteesta johtuvien taiteen ja kulttuurin alan tulonmenetysten korvaamiseen ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen. Taikelle ehdotettiin 7 miljoonaa euroa jaettavaksi apurahoina taiteen ja kulttuurin alan henkilöille ja toimijoille. Lisäksi kompensoitiin budjettivaroin rahapeli-toiminnan tuottojen laskua opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Kompensaatiosta 75,2 miljoonaa kohdistuu taiteen edistämiseen. (VM, 2020c.)

Luovan talouden politiikasta vastaa OKM:n

lisäksi osaltaan työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), mikä kertoo luovan talouden politiikan monialaisesta toteutuksesta (vrt. Florida & Seaman, 2020). Luovien alojen toimijat ovat olleet myös TEM:n alla toimivan innovaatio- ja tutkimuskeskus Business Finlandin koronarahoituksen piirissä. Business Finland myönsi myös luovien alojen toimijoille esiselvitysrahoitusta sekä kehittämisrahoitusta liiketoiminnan häiriötilanteisiin (Business Finland, 2020). Alueelliset elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) myönsivät kulttuuri- ja virkistyspalvelujen toimialojen yrittäjille kaikkiaan 4,8 miljoonaa euroa huhti-kesäkuussa 2020 (ELY-keskus, 2020).

Tiedontuotanto on ohjannut osaltaan rahoituksen kanavoittoa. Esimerkiksi Music Finland avasi koronakyselyn seurauksena uuden musiikkiviennin tukimuodon (Music Finland, 2020b).

Vaikutuksia taiteen ja kulttuurin toimijoihin sekä kulttuurin kulutukseen ja käyttöön

Koronapandemian vaikutukset suomalaisen taide- ja kulttuurialojen toimintaan ovat olleet huomattavia. Pandemia on vaikeuttanut taide- ja kulttuuritoiminnan järjestämistä ja tehnyt sen osin kokonaan mahdottomaksi. Matkustamisrajoitukset ovat vaikuttaneet suomalaisten ja muiden toimijoiden kansainväliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen taiteen ja kulttuurin aloilla. Pandemian vaikutukset ovat vaihdelleet taiteenaloista ja alojen toimintatarkenteista riippuen.

Kokoontumisrajoitusten voimaantulo vaikutti ensiksi erityisesti aloihin, joissa kontaktit ja fyysinen läsnäolo ovat työskentelyn ja yleisön kohtaamisen edellytys (Tulevaisuusvaliokunta, 2020). Näihin kuuluvat esittävät taiteet, kuten teatterit ja orkesterit, joiden toimintaa koronakriisi vaikeutti monin tavoin (TINFO, 2020b; Tilastokeskus, 2020). Musiikin alalla konserttien, keikkojen ja erilaisten tapahtumien järjestäminen tuli rajoitusten myötä mahdottomaksi tai vaikeaksi. Audiovisuaalisen taiteen

kuten elokuvan alalla kokoontumisrajoitukset vaikeuttivat tuotantojen toteuttamista ja esimerkiksi kuvausten järjestämistä. Näillä aloilla moni taide- ja kulttuurialan ammattilainen ei koronan ja sen aiheuttamien rajoitusten vuoksi voinut toimia ja tehdä työtään.

Tulonmenetykset ovat kohdistuneet myös visuaalisiin aloihin. Kuvataidekohteiden kävijämäärien on arvioitu laskeneen tarkoittaen alalle ”menetettyjä pääsylipputulota, taidemyyntiä, museokauppamyyntiä ja muita tulonhankinnan menetyksiä” (Frame, 2020b). Museot, galleriat ja näyttelytilat ovat joutuneet keskeyttämään tai supistamaan toimintaansa. Visuaalisten taiteiden alalla vaikutukset yksittäisten taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksiin voivat vaihdella paljonkin. Samoin esimerkiksi kirjallisuuden sekä arkkitehtuurin ja muotoilun aloilla korona on oletettavasti vaikuttanut käytännön työskentelymahdollisuuksiin vaihtelevammin kuin esimerkiksi esittävien taiteiden alalla.

Lyhyen aikavälin vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti taide- ja kulttuurialojen työllisyyteen: vuoden 2020 toisella neljänneksellä taidealojen työttömiä työnhakijoita oli Suomessa 57 prosenttia edellisvuotta enemmän, mutta työttömyyden kasvussa on eri taidealojen välillä huomattaviakin eroja (Tilastokeskus, 2020). Kansainvälisen tutkimuksen piirissä on arvioitu kulttuurityöntekijöiden hakeutuvan kulttuurisektorilta muille aloille koronan ja muiden kehityskulkujen kuten digitalisaation myötä (Betzler ym. 2020, s. 2).

Pandemia ja sen johdosta tehdyt rajoitukset ovat vaikuttaneet kulttuuripolitiikan keskeiseen päämäärään: kansalaisten mahdollisuuksiin osallistua kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen. Rajoitustoimet ovat vähentäneet kansalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin esimerkiksi kirjastojen ollessa suljettuina. Ennen poikkeustilaakin esimerkiksi vähävaraisten sivistykselliset oikeudet ja mahdollisuudet itsensä kehittämiseen toteutuivat puutteellisesti (ks. Järvinen, 2020).

Samaan aikaan kulttuuritarjontaan osallistuminen kotoa käsin on kasvanut. Taloustutkimuksen kyselyyn vastanneista 56 prosenttia oli lisännyt joidenkin kotona kulutettavien kulttuu-

rituotteiden käyttöä pandemian aikana. Etenkin suoratoistopalvelujen, fyysisten kirjojen sekä elokuvien käyttö kasvoi. (Kartastenpää, 2020.) Lukeminen on lisääntynyt sekä lapsiperheissä että aikuisten keskuudessa (Lukukeskus, 2020).

Pandemia on saanut aikaan toimijakentällä myös uusia toimintamuotoja ja ansaintamahdollisuuksia. Unescon raportin (2020) mukaan korona on luonut mahdollisuuksia uusiin kekeiluihin. Digitaalisen teknologian käyttö ja kehitys taiteen ja kulttuurin aloilla on lisääntynyt. Korona on vauhdittanut teknologian hyödyntämistä myös tahoilla, joiden toiminnassa sen rooli on aiemmin ollut pieni. Esimerkiksi kunnissa on hyödynnetty digitaalista tuotantoa kulttuuripalveluiden tarjonnassa (VN, 2020b). On epätodennäköistä, että digitaalisten toimintamuotojen ansaintamahdollisuudet voivat sellaisenaan kompensoida luovan alan tulonmenetyksiä (vrt. Betzler ym., 2020, s. 1).

Koronapandemiaan vastaaminen on korostanut eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Ministeriö ja taide- ja kulttuurialat ovat tehneet yhteistyötä esimerkiksi tiedontuotannossa, ja yhteydenpito eri kulttuurialoihin on tiivistynyt. Esimerkiksi lokakuussa kulttuuriministeri perusti ”tapahtuma-alan pelastusryhmän”, jossa esimerkiksi musiikkiala on edustettuna (Nevalainen, 2020). Valtio ja säätiöt kokosivat yhteistä kriisirahoitusta taiteilijoiden tueksi. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta toivoo, että yhteistyö jatkuisi myös tulevaisuudessa: ”Perinteisen roolijaon kriittinen tarkastelu on alan kehittymisen näkökulmasta jatkossa tärkeää” (Tulevaisuusvaliokunta, 2020, s. 164).

Korona on siis vaikuttanut monin tavoin taiteen ja kulttuurin toimijoihin sekä kulttuuriin osallistumiseen. Toisaalta kaikin osin ei ole vielä selvää, mitkä ovat koronan vaikutuksia ja mitkä taas jo olemassa olleita, koronan vahvistamia ja esiin nostamia kehityskulkuja kulttuurisektorilla, kulttuurityövoiman piirissä ja kansalaisten kulttuurin kulutuksessa (esim. Betzler ym., 2020; Banks, 2020).

Yhteenveto

Tätä kirjoitettaessa joulukuun alussa 2020 koko Suomen pandemiatilanne on vaikeutunut merkittävästi lyhyessä ajassa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020). Koronan taloudellisten, kulttuuristen ja kulttuuripoliittisten vaikutusten arvioidaan kertautuvan ja jatkuvan pitkälle tulevaisuuteen (ks. myös VN 2020a; 2020b). Tämä heijastuu monin tavoin myös taide- ja kulttuurialan toimintaedellytyksiin sekä taiteen ja kulttuurin osallistumisen ja kuluttamisen tapoihin – ja siten myös tarvittaviin politiikkatoimiin.

Tähän mennessä toteutettuihin keskeisiin koronan aiheuttamiin kulttuuripoliittisiin toimenpiteisiin kuuluvat harkinnanvaraiset kriisiavustukset ja tiedonkeruu. Eräs seuraus on ollut saajajoukon monipuolistuminen. Esimerkiksi OKM on myöntänyt avustuksia vuoden 2020 aikana lisätalousarvioiden kautta paitsi infrastruktuurille, laitosten ylläpitoon, yhdistyksille ja vapaalle kentälle, mutta myös yrityksille ja osakeyhtiöille, jotka eivät ole tavallisimpien ministeriön avustamien toimijoiden joukossa. Monialainen tiedontuotanto on lisännyt ymmärrystä taide- ja kulttuurialojen toimintarakenteista, esimerkiksi yritystoiminnasta tai freelance-lähtöisestä tuotannosta.

Kun akuutti koronakriisi on takana, sen vaikutusten lieventämiseen tähdänneet politiikkatoimet, kuten taide- ja kulttuurialojen lisärahoitus jäävät oletettavasti pois. Samaan aikaan taide- ja kulttuuritoimijat joutuvat sopeutumaan toiminnassaan ”uuteen normaaliin” (ks. esim. VN, 2020a; 2020b; VM, 2020a). Korona on saanut aikaan myös uusia toimintamalleja, joista osa voi jäädä pysyvämmiksi.

Suomen kulttuuripoliittinen järjestelmä on perinteisesti ollut jäykkä. Kulttuuripoliittikan harjoittamista viime vuosina haastaneet rahapeliteottojen heikkeneminen sekä julkisen talouden kiristyminen eivät poistu pandemian jälkeen. Päinvastoin on oletettavaa, että julkisen talouden säästöpainet kasvavat entisestään. Tämä voi osaltaan heikentää taide- ja kulttuurialan toimintaedellytyksiä. Kulttuurialan ”kohalonyhteys” kriisiytyvään julkiseen talouteen kuuluu tulevaisuuden avainkysymyksiin (Tu-

levaisuusvaliokunta, 2020, s. 162). Korona ja sen voimistamat jo olemassa olleet kehityskulut voivat myös vaikuttaa mahdollisuuksiin toteuttaa niitä kulttuuripolitiikan tavoitteita, joita on linjattu esimerkiksi voimassa olevassa hallitusohjelmassa (VN, 2019) sekä hallinnon toimesta OKM:n vuoteen 2025 ulottuvassa kulttuuripolitiikan strategiassa (OKM, 2017).

Pandemia on herättänyt keskustelua taiteen ja kulttuurin merkityksestä ihmisille tässä hetkessä sekä välittömän kriisin jälkeen (ks. myös Banks, 2020). Keskustelussa on korostunut erityisesti taiteen ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnille ja elämänlaadulle. Pandemian jälkehen kansalaisilla on jälleen laaja mahdollisuus osallistua taiteeseen ja kulttuuriin, ja kysyntä saattaa kasvaa. Esimerkiksi Taloustutkimuksen kyselyyn vastanneista joka kolmas aikoo lisätä kulttuuritapahtumissa käymistä pandemian jälkehen verrattuna aikaan ennen pandemiaa. Joka toinen arvioi, että aktiivisuus palaa pandemiaa edeltäneelle tasolle. Aiempaa vähemmän tapahtumiin aikoi osallistua vain kuusi prosenttia. (Kartastenpää, 2020.) Tästä näkökulmasta yksilöt ja yhteiskunta voivat koronan jälkeen tunnistaa paremmin taiteen ja kulttuurin merkityksen.

Koronapandemian vaikutuksista kulttuurialalle Suomessa on tuotettu ja tuotetaan runsaasti tietoa. Oleellista on, miten tietoa käytetään kulttuuripolitiikan kehittämisessä nyt ja

tulevaisuudessa. Vuonna 2020 hätäapuvälineitä koronakriisiin on muodostettu julkishallinnon ja kulttuurialan vuorovaikutuksessa, jossa pikakyselyistä on muodostunut keskeinen tietojen keruun ja kommunikaation väline. Pitkäjänteinen tutkimus ei vielä ole ollut mahdollista. Tulevaisuudessa keskeinen kysymys on, miten tiede – kulttuuripolitiikan tutkimus mukaan lukien – vastaa koronan entisestään kiihdyttämään nopeatahtisen tiedonjulkaisemisen tarpeeseen ilman, että tieteen luotettavuus kärsii (ks. Kuorikoski, 2020).

Tässä katsauksessa esitettyjen havaintojen pohjalta tulevana tutkimustarpeina voidaan hahmotella ainakin seuraavia kysymyksiä:

- Millaisia vaikutuksia koronan kaltainen äkillinen muutos synnyttää taiteilijoiden ja muiden ammattilaisten työhön rakenteiltaan erilaisilla taiteen ja kulttuurin aloilla?
- Millaisia vaikutuksia koronalla on kulttuurin kulutukseen, osallistumiseen ja saavutettavuuteen?
- Millä tavalla korona vaikuttaa taiteen ja kulttuurin rahoitusrakenteisiin?
- Millaisia ovat koronan aiheuttamat pitkäkestoiset vaikutukset toimintaedellytyksiin taiteen ja kulttuurin eri aloilla?
- Mikä on ”uusi normaali”?

Lähteet

Banks, M. (2020). The work of culture and C-19. *European Journal of Cultural Studies*, 23(4), 648–654.

Betzler D., Loots, E., Proküpek, M. Marques, L. & Grafenauer P. (2020). COVID-19 and the arts and cultural sectors: investigating countries'

contextual factors and early policy measures, *International Journal of Cultural Policy*. DOI: 10.1080/10286632.2020.1842383

Business Finland (2020). *Liiketoiminnan kehitysrahoitus häiriötilanteissa*. URL: www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/

- rahoitus/hairiotilannerahoitus
Compendium (2020). *Covid-19 Country Report Finland*. URL: www.culturalpolicies.net/covid-19/
- Comunian, R. & England, L. (2020). Creative and cultural work without filters: Covid-19 and exposed precarity in the creative economy. *Cultural Trends*, 29 (2), 112–128.
- Davies, K. (2020). Festivals Post Covid-19. *Leisure Sciences*. DOI:10.1080/01490400.2020.1774000
- Eikhof, D. R. (2020). COVID-19, inclusion and workforce diversity in the cultural economy: what now, what next? *Cultural Trends*, 29 (3), 234–250. DOI: 10.1080/09548963.2020.1802202
- ELY-keskus (2020). *ELY-keskusten koronarahoituksen jakautuminen*. URL: www.ely-keskus.fi/ely-keskusten-koronarahoituksen-jakautuminen
- Florida, R. & Seman, M. (2020). *Lost art: Measuring COVID-19's devastating impact on America's creative economy*. Washington, DC: The Metropolitan Policy Program at Brookings. URL: www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/08/20200810_Brookings-metro_Covid19-and-creative-economy_Final.pdf
- Frame (toim.) (2020a). *Kysely koronaviruspandemian ja sen pitkittymisen vaikutuksista taiteen, kulttuurin ja luovien alojen toimijoiden toimintaan. Visuaalisen taiteen kentän vastaukset*. URL: www.frame-finland.fi/wp-content/uploads/2020/05/Raportti-OKM-koronakysely-2020_koonti-visuaaliset-taiteet_Frame-Contemporary-Art-Finland-1.pdf
- Frame (2020b). *Koronavirus horjuttaa kuvataiteen kenttää – tukirahoitus ja helpotukset vuokratuloihin auttaisivat kriisin yli*. URL: www.frame-finland.fi/2020/03/26/koronavirus-horjuttaa-kuvataiteen-kenttaa-tukirahoitus-ja-helipotukset-vuokratuloihin-auttaisivat-kriisin-yli/
- Heiskanen, I., Ahonen, P. & Oulasvirta, L. (2005). *Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja ohjaus: kipupisteet ja kehitysvaihtoehdot*. Cuporen julkaisuja 6. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen edistämissäätiö.
- Häyrynen, S. (2015). *Kulttuuripolitiikan liikkuvat rajat. Kulttuuri suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Järvinen, I. (2020). Sivistykselliset oikeudet poikkeusoloissa – onko niitä? Perustuslakiblogi 11.4.2020. URL: www.perustuslakiblogi.wordpress.com/2020/04/11/iina-jarvinen-sivistykselliset-oikeudet-poikkeusoloissa-onko-niita/?fbclid=IwAR04rRc-GU54ch7HvzJ0uPcH30oRuYIRf_mpm7Upr-Fu_Ff_Nhv0nChFsW1g
- Kartastenpää, T. (30.11.2020) Joka kolmas aikoo lisätä kulttuuritapahtumissa käymistä pandemian jälkeen – Tutkija ”Kulttuuri rikastuttaa elämää, ja se on nyt selvempää kuin koskaan”. *Helsingin Sanomat*. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007650193.html
- Kangas, A. & Pirnes, E. (2015). Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa Heiskanen, I., Kangas, A. & Mitchell, R. (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet*. Tietosanoma.
- Kangas, A. & Vestheim, G. (2012). Institutionalism, cultural institutions and cultural policy in the Nordic countries. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 13 (2), 267–286.
- Kukkonen, L. (8.5.2020). Kolmas lisätalousarvio lisää valtionvelkaa 832 miljoonaa euroa. *Helsingin Sanomat*. URL: www.hs.fi/politiikka/art-2000006501429.html
- Kuorikoski, J. (2020). Tiede kriisissä – tieteen kriisi? *Tieteessä Tapahtuu*, 5/2020, 56–57.
- Lukukeskus (2020). *Poikkeuskevät on saattanut suomalaiset kirjallisuuden pariin*. URL: www.lukukeskus.fi/news/poikkeuskevat-on-saattanut-suomalaiset-kirjallisuuden-pariin/
- Mankkinen, J. (24.11.2020). Suljetaanko kulttuurilaitokset taas kirjastoista elokuvateattereihin? Ateneumin Marja Sakari: ”Toivomme, että museot voisivat pysyä auki”. *YLE uutiset*. URL: www.yle.fi/uutiset/3-11663168
- Music Finland (2020a). *Musiikkialan tilannekuva*. URL: www.musicfinland.fi/fi/tutkimukset/musiikkialan-tilannekuva-2020-paeivityy-lokakuu
- Music Finland (2020b) *Music Finland avaa tuen musiikkivientiin poikkeusoloissa*. URL: www.musicfinland.fi/fi/kuulumisia/music-finland-avaa-tuen-musiikkivientiin-poikkeusoloissa
- Nevalainen, A. (2020). Musiikkialaa uhkaa murskava lasku – Ministeri Saarikko kutsuu Paula Vesalan ja muut alan toimijat tapahtuma-alan pelastusryhmään. *Yle uutiset* 22.10.2020. URL: www.yle.fi/uutiset/3-11606991
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu- ja 2017:20.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020a). *Muutoksia koronavirusepidemian vuoksi asetettuihin rajoituksiin 1. kesäkuuta*. URL: www.minedu.fi/-/10616/muutoksia-koronavirusepidemian-vuoksi-asetettuihin-rajoituksiin-1-kesakuuta
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020b). *Kulttuurille ja taiteelle korona-avustuksina lähes 21 miljoonaa euroa*

- naa. URL: www.minedu.fi/-/kulttuurille-ja-taiteelle-korona-avustuksina-lahes-21-miljoonaa
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020c). *Kulttuurin ja taiteen yhteisöille lähes 11 miljoonaa euroa korona-avustuksina*. URL: www.minedu.fi/-/kulttuurin-ja-taiteen-yhteisöille-lahes-11-miljoonaa-euroa-korona-avustuksina
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020d). *Opetus- ja kulttuuriministeriöltä yli 7 miljoonaa euroa turvaamaan kulttuuritapahtumia*. URL: www.minedu.fi/-/opetus-ja-kulttuuriministeriolta-yli-7-miljoonaa-euroa-turvaamaan-kulttuuritapahtumia
- Pyykkönen, M. (2014). *Ylistetty yrittäjyys*. Jyväskylän yliopisto: SoPhi.
- Pärnänen, A. & Sutela, H. (2014). *Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013*. Tilastokeskus.
- Saukkonen, P. (2014). *Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripoliittikan viimeaikainen kehitys*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö Cuporen verkkojulkaisuja 23/2014.
- Serafini, P. & Novosel, N. (2020). *Culture as care: Argentina's cultural policy response to Covid-19*. *Cultural Trends*. DOI: 10.1080/09548963.2020.1823821
- Sirkuksen tiedotuskeskus (5.5.2020). *Tuloksia sirkuksen alan koronakyselyistä*. URL: www.sirkusinfo.fi/2020/05/tuloksia-sirkuksen-alan-koronakyselyista/
- Taiteen edistämiskeskus (2020a). *Taike jakoi 533 korona-apurahaa ensimmäisellä hakukierroksella*. URL: www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1312114
- Taiteen edistämiskeskus (2020b). *Taike jakoi luoville aloille korona-apurahoja 8,7 miljoonaa*. URL: www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1316227
- Tanssin Tiedotuskeskus (2020). *Korona on aiheuttanut tanssin kentälle dominoefektin, jonka vaikutukset ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen*. URL: www.danceinfo.fi/artikkelit/korona-on-aiheuttanut-tanssin-kentalle-dominoefektin-jonka-vaikutukset-ulottuvat-pitkalle-tulevaisuuteen/
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2020). *Kokomaan epidemiatilanne on heikentynyt merkittävästi lyhyessä ajassa*. URL: www.thl.fi/fi/-/kokomaan-epidemiatilanne-on-heikentynyt-merkittavasti-lyhyessa-ajassa?redirect=%2Ffi%2Fweb%2Finfektioaudit-ja-rokotukset%2Fajankohtaista%2Fajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19%2Ftilannekatsaus-koronaviruksesta
- Tilastokeskus (2020). *Koronakriisi iski voimakkaasti esittäviin taiteisiin*. Uutinen 30.9.2020. URL: www.stat.fi/uutinen/koronakriisi-iski-voimakkaasti-esittaviin-taiteisiin
- kaasti-esittäviin-taiteisiin
- TINFO (2020a). *Mitä korona tarkoittaa teatterin ekosysteemille?* URL: www.tinfo.fi/fi/Mita_korona_tarκοittaa_teatterin_ekosysteemille
- TINFO (2020b). *Koronakevään tuhot teattereissa*. Blogikirjoitus 19.11.2020. URL: www.tinfo.fi/fi/Koronakevaan-tuhot-teattereissa
- Tulevaisuusvaliokunta (2020). *Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020.
- Tupala, R. (2020). *Mistä rahoitusasemasta Suomi lähti koronakriisiin?* URL: www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/mista-rahoitusasemasta-suomi-lahti-koronakriisiin/
- UNESCO (2020). *Culture in crisis. Policy guide for a resilient creative sector*. UNESCO.
- Valtiovarainministeriö (2020a). *“Uusi normaali” puhutti 12.5. järjestetyissä poikkeusajan dialogeissa*. URL: www.vm.fi/-/uusi-normaali-puhutti-12-5-jarjestetyissa-poikkeusajan-dialogeissa
- Valtiovarainministeriö (2020b). *Hallitus päätti vuoden 2020 viidennestä lisätalousarvioesityksestä*. URL: www.vm.fi/-/10616/hallitus-paatti-vuoden-2020-viidennesta-lisatalousarvioesityksesta
- Valtiovarainministeriö (2020c). *Hallitus päätti vuoden 2020 seitsemännestä lisätalousarvioesityksestä*. URL: www.valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paatti-vuoden-2020-seitsemannesta-lisatalousarvioesityksesta
- Valtioneuvosto (2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma*. URL: www.julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931
- Valtioneuvosto (2020a). *Koronapandemian vaikutukset kulttuurialalla. Raportti kyselyn vastauksista*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto.
- Valtioneuvosto (2020b). *Koronapandemian vaikutukset kuntien kulttuuritoimintaan*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto.
- Valtioneuvosto (2020c). *Hallitus päätti vuoden 2020 toisesta lisätalousarvioesityksestä sekä julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021–2024*. URL: www.valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paatti-vuoden-2020-toisesta-lisatalousarvioesityksesta-seka-julkisen-talouden-suunnitelmasta-vuosille-2021-2024
- Valtioneuvosto (2020d). *Hallitus päätti vuoden 2020 neljännestä lisätalousarvioesityksestä*. URL: www.valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paatti-vuoden-2020-neljannesta-lisatalousarvioesityksesta
- Wirén, M., Westerholm, T. & Liikamaa, A. (2020). *Tapahtumateollisuuden toimialatutkimus 2020 osa 2*. URL: www.tapahtumateollisuus.fi/

Loppuviitteet

1. Kiitämme Kulttuuripoliitikan tutkimuskeskus Cuporen johtajaa Marjo Mäenpäättä, erikoistutkija Maria Hirvi-Ijästä ja erikoistutkija Sari Karttusta ansiokkaista huomioista tekstiämme koskien.
2. Tapahtumateollisuus on taide- ja kulttuurialoja sisältävä mutta laajempi käsite, joka viittaa tapahtumien järjestämiseen liittyvään ammattimaiseen ja elinkeinotoimintaan, josta syntyy liikevaihtoa. <https://www.tapahtumateollisuus.fi/mita-on-tapahtumateollisuus/> (haettu 7.12.2020)
3. Pandemia voi myös vahvistaa jo olemassa olevia, kulttuuripoliittista järjestelmää uhkaavia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi yleinen julkisen talouden tila sekä rahapelitoiminnan tuottojen kohtalo.
4. Arkkitehtuurin tiedotuskeskus Archinfo käsitteli OKM:n koronakyselyn arkkitehtuurin alan vastaukset ja laati niistä raportin. Frame analysoi OKM:n koronakyselyn visuaalisten taiteiden osalta, Sirkuksen tiedotuskeskus sirkusalan osalta, Tanssin Tiedotuskeskus tanssin osalta Teatterin tiedotuskeskus TINFO teatterin osalta.
5. Säätiöt ovat toteuttaneet myös monia kohdennettuja koronatoimenpiteitä kuten ylimääräisiä apurahahakuja.
6. Tätä ennen toukokuun alussa hallitus päätti vuoden 2020 kolmannesta lisätalousarvioesityksestä, joka keskittyi yritysten rahoitustilanteen helpottamiseen ja koronaviruksen hallinnan ja torjunnan kustannuksiin, ja kesäkuun alussa neljännestä lisätalousarvioesityksestä, jonka osana tuettiin esimerkiksi peruspalvelujen järjestämistä kunnissa (Kukkonen, 2020; VN, 2020d). Syyskuussa annetut viides ja kuudes lisätalousarvioesitys keskittyivät ”välttämättömiin määrärahatarpeisiin” kuten väliaikaiseen epidemiakorvaukseen sekä koronatestauksen kustannuksiin (VM, 2020b).

Miia Huttunen

UNESCO'S CINEMATIC MULTIVERSE AND THE BEST OF ALL POSSIBLE WORLDS

FM Miia Huttusen valtio-opin (kulttuuripolitiikan) väitöskirjan ”Suitable for Western Audiences: UNESCO and the Self-fulfilling Prophecy of Cinematic Cultural Diplomacy” tarkastustilaisuus pidettiin Jyväskylän yliopistossa 28. toukokuuta 2020. Vastaväittäjänä toimi professori J.P. Singh (George Mason University, USA) ja kustoksena professori Pekka Korhonen (Jyväskylän yliopisto).

In the TV adaptation of Philip K. Dick's novel *The Man in the High Castle*, the Axis Powers have won World War II. The TV series depicts a parallel universe, in which America is dominated by Nazi Germany and Imperial Japan. The Nazis hunt minorities and routinely murder the sick and disabled, while the Japanese rulers openly practice racial discrimination. Amid the dystopian terror that is life under totalitarian rule, a young woman discovers a film reel that seems to hold the power to question the assumed natural order of her world. The film she finds shows a version of the post-war world in which the war was won by the Allies. While the film does not have the power to overthrow the oppressive regimes that rule what could have been the free world, it creates a critical space for reflecting upon our expectation that things will always be the way they are now, and that the world we know is the only possible world. Simply put, in *The Man in the High Castle*, film holds the capacity to show us alternative realities.

Now let us imagine for a moment that at a time of war, crisis and conflict or the chaos and

confusion that follows, we have – for dramatic effect – two extreme positions we can choose to observe the situation from. We can choose to sit back, watch the world burn and say I told you so. Or, we can choose to stand up and say: “Even though we couldn't stop this from happening this time, we will do everything in our power to make sure it never happens again”. While I am by no means blind to the seductive appeal of being able to say I told you so and thus deny any responsibility for what has taken place or what might happen in the future, this is a rather hopeless take on the world. Like the young woman in *The Man in the High Castle*, the heroes in the story my PhD thesis tells have chosen the other path.

My thesis has nothing to do with Philip K. Dick. It has a little to do with the Nazis, and everything to do with the potential cinema holds for imagining change. My thesis tells the story of an instance when cinema was put to use to imagine yet another version of the post-World War II world – one quite strikingly different to the one depicted in *The Man in the High Castle*.

It is a story of a world that is divided into two based on the practicalities of cultural differences, but united through universally shared values. It is a story of an alternative world in which within these differences lies not a source of war and conflict, but one of peace. It is a story of a world imagined by UNESCO through the means of cinema.

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO was founded in the aftermath of World War II to build the foundations of peace “upon the intellectual and moral solidarity of mankind” (UNESCO 1945) and – here is the Nazi connection as promised – to provide a counterforce to the propaganda of the Axis powers. The need for UNESCO’s existence is argued for through a belief that ignorance and misunderstanding, based primarily on cultural factors, are the underlying reason behind wars and conflict. UNESCO’s role on the world political stage is to function as a mediator between nations and cultures, and as a preventative force against the problems arising from the differences between them. At the organisation’s founding conference, British prime minister Clement Attlee explained:

Today the peoples of the world are ”islands shouting at each other over seas of misunderstanding.” They do not understand each other’s history, each other’s ways of living, each other’s way of thinking. The better they understand each other, the more they will realise how much they have in common and why and how much they differ, the less prone they will be to take up arms against each other. (UNESCO 1946, 22)

Standing in the ruins of World War II, the founders of UNESCO categorically refused to give up hope, but instead took on the task of guiding humankind towards a future of peace. In his speech, prime minister Attlee proposed that the way towards a more peaceful conduct of world affairs was through understanding. Understanding, as it was to be seen by UNESCO, was not only a question of what we have in common, but also of the points where we differ. It was therefore the notion of cultural differences

and the imperative to prevent their worst outcomes that UNESCO was born out of. Recognising that cultural differences existed as instruments for dividing the world into opposing camps, UNESCO’s next move became more a question of what to do with them and how.

The UNESCO constitution sets its hopes upon the possibility of influencing the attitudes and opinions of the peoples of the world holding the power to bring about a world of peace. Its opening line says: “That since wars begin in the minds of men, it is in the minds of men that the defences of peace must be constructed” (UNESCO 1945). In my thesis, I argue that the part of the minds of men that UNESCO seeks to influence is their misguided, negative attitudes towards cultural differences. But how exactly would one go about changing the minds of men in practice?

For the past couple of decades, a growing number of scholars have turned to popular culture, most notably cinema, to address global political issues. Even though cinema relates to both the study and practice of world politics in various multidimensional ways through, for example, questions of representation, cultural consumption and identity, this relationship is perhaps the most visible in the way cultural products can be put to use as instruments in political and ideological disputes.

Cinema is a site of meaning making, which through its depiction of imaginary worlds not only arises from, but also adds to, its cultural, social and political surroundings. Not only does it construct and carry meanings of its own, but it can also be harnessed to mediate messages that we choose to attach to it through the ways we frame it, talk about it or use it for specific purposes. Utilising cinema to change attitudes and influence opinions has a slightly nasty ring to it. It makes us think of censorship, or even worse, propaganda. It sounds like taking something innocent and pure, and perverting it for overtly political purposes. In my thesis, I wanted to show that taking a collection of seemingly apolitical films and using them as an instrument for serving explicit political aims can also be used as a force for good.

In order to address the issues of difference and the part they were seen to play in UNESCO's world, UNESCO, together with the British Film Institute, published a catalogue of films produced in UNESCO's Eastern member states in 1959. The catalogue was titled *Orient: A Survey of Films Produced in Countries of Arab and Asian Culture*. The catalogue included 348 feature films, short films and documentaries from 21 countries. The aim of the catalogue was to "stimulate the presentation of films which might give audiences in the West a fuller and more informed idea of the ways of life of Eastern peoples". In other words, with the film catalogue UNESCO sought to promote intercultural understanding between the East and the West.

Now, one might assume that a project with such an aim would take any means necessary to emphasise the similarities between the two halves of the world it was supposed to promote understanding between – I know I did. Instead, the catalogue does the exact opposite. "To Western audiences, some of the films listed here will seem strange, even incomprehensible", the catalogue warns (Holmes 1959). The catalogue lists seven characteristics of Eastern cinema extracted from the collection of films included in it. The list covers a wide array of social phenomena ranging from the perceived stronger emphasis on struggle in the Eastern films to the way love, sex, sentiment and emotion are treated, from depictions of courtesy in human relations to the role of music in the films, and from the attributes of the standard female character to representations of violence. Simply put, the catalogue speaks of cultural differences as manifested through these films as a way of separating the East from the West.

The relationship between cinema and world politics does not necessarily manifest itself in a clear, overt manner. It is the sneaky, indirect forms that this relationship takes on that arguably hold the greatest power and, to be honest, are the scariest of all. Popular culture holds the ability to make a specific way of understanding the world seem to be beyond questioning – as just the way things are. Thus, cinema can function as a means of maintaining and rein-

forcing existing conceptions – such as the understanding of cultural difference as a potential site of conflict. Stating, for example, as the catalogue does, that in Eastern cinema, "Violence usually has a heroic tinge, connected with the traditional warrior codes which foster national pride" (Holmes 1959) warns us of the dangerous connection between national cinema, national culture and national pride, which in the world of UNESCO reflects the factors that made the past wars possible in the first place. Thus, on the surface, UNESCO's Orient catalogue seems to maintain the very same notion it is trying to fight against as its starting point clearly is that the East and the West differ from each other to such an extent that understanding between the two must be promoted.

In *The Man in the High Castle*, more films start appearing, all of them depicting a different version of the world. The Orient catalogue suggests the existence of a similar multiverse, where there is always another version of the world to be discovered around the corner. This is perhaps the clearest in the way the catalogue constructs the world it emerged from. The Orient catalogue was published during the early, ideologically heated stage of the Cold War and at the peak of the decolonisation process. The catalogue's starting point of dividing the world into two along a border between the East and the West thus clearly had geopolitical, ideological and civilisational grounds. On the surface, the catalogue seems to depict the political reality of the post-war world.

Under the surface, however, UNESCO's understanding of the world as it was imagined in the film catalogue was far more complex and, in fact, quite radical. The films in the Orient catalogue were supposed to reveal "whole new regions of thought, feeling and action" to the Western world. The films depict the East as the national representatives in charge of choosing the films decided it was to be depicted, be it an attempt to renegotiate a nation's position in the international arena, to portray the struggles of a post-colonial nation, or to promote the ideals of the Soviet socialist empire.

More importantly, the way the films are

described in the catalogue depicts yet another East – one imagined into being by UNESCO. It is an East filled with adventure and spectacle. No matter where you look, there are maidens to rescue, honour to defend and rebels to fight. It is an East of exotic heroes, dancing, and sword-fights. There is something intriguing and novel about the Eastern world, and these films hold the power to introduce it to Western audiences. Yet, at the same time, there is something strangely familiar about the East. It is an East struggling with its attempts to adapt to the changing societal conditions of the post-war world and the uncertainty brought about by newly found independence after generations under colonial rule. It is an East that shares with the West the values of understanding, solidarity and hope as the fundamental building blocks of how social interaction is organised.

Thus, while the catalogue acknowledges the underlying similarity between the East and the West, it still puts a considerable amount of effort into maintaining and even reinforcing the differences between them. The films in the Orient catalogue then serve to connect across the difference they supposedly reveal.

The catalogue uses the films to speak of the East and the ways it differs from the West in a way that arouses our curiosity. We, the Western audiences, should look at the East as different enough to find it exotic and intriguing and consider it as something worth appreciating. Presented like this, the cultural differences between the two halves of the world become a positive. Difference in the Orient catalogue is not, however, shrunk to a mere source of evoking interest or appreciation. With the Orient catalogue, UNESCO clearly acknowledges that dialogue between cultures can be established and intercultural understanding promoted only if cultures are categorically seen as different. Thus, the world the catalogue depicts must be one constructed upon cultural difference. Cultural difference, in other words, becomes a necessary condition for structuring UNESCO's world and understanding the positions of the people in it.

It then makes perfect sense that it is not on UNESCO's agenda to attempt to erase these

seemingly problematic differences or even to smooth them over. Instead, I argue in my thesis, what UNESCO is trying to teach us is that the primary source of war and conflict is misguided, negative attitudes towards cultural differences, not the differences themselves.

Therefore, even if the fictional narratives of popular culture can maintain and reinforce our existing conceptions of how the world is, they can luckily also do the exact opposite. Popular culture can serve as a means of unseating what we think of as common truths that we find difficult to argue against. Turning to cinema to argue for a paradigm shift in the ways we understand the functions of difference is undoubtedly a prime example of such an intervention.

Ultimately, in my thesis I argue that with the Orient catalogue, UNESCO turned to the disruptive power of cinema to question the link between difference and conflict, and suggested that instead, we should celebrate difference as an imperative asset in the construction of a peaceful world. Thus, my thesis addresses the significance of understanding how the products of popular culture create, recreate, critique, and challenge our understanding of how the world is, and how UNESCO has used them to do so. Because – believe it or not – popular culture can change the world.

As I have noted in my thesis, for the founders of UNESCO, the best of all possible worlds was not this one, but one just around the corner. That world was one we could imagine through cinema. UNESCO's Orient catalogue, like *The Man in the High Castle* points to the possibility of multiple possible worlds, each one of them equally real. In a world with countless options of what can be imagined as real, no intervention – no matter how noble, radical and well intentioned its aims – can be thought of as definite. With the catalogue, UNESCO argued for the realisation of its vision of a better world. Yet, it recognised that this was not the only possible outcome. In other, equally real, possible worlds the dreaded consequences of ignorance, misunderstanding and distrust that UNESCO was fighting against might continue to thrive or grow even stronger. This is precisely why we still

need organisations such as UNESCO to push us to imagine alternative ways of living together in this world or in the countless versions of it that could someday be.

References

- Holmes, W. (1959). *Orient. A Survey of Films Produced in Countries of Arab and Asian Culture. Prepared by Winifred Holmes for the British Film Institute.* London: British Film Institute.
- UNESCO (1945). *UNESCO Constitution.*
- UNESCO (1946). *Conference for the Establishment of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.* UNESCO Preparatory Commission, document ECO/CONF/29. Paris: UNESCO.

Johanna Tuukkanen

CURATORIAL PRACTICE EMBEDDED IN THE CITY

– A Case Study of Curating New Genre Public Art in Festival Context

FM Johanna Tuukkasen taidekasvatuksen (kulttuuripolitiikan) väitöskirjan ”Curatorial Practice Embedded in the City – A Case Study of Curating New Genre Public Art in Festival Context” tarkastustilaisuus pidettiin Jyväskylän yliopistossa 7. elokuuta 2020. Vastaväittäjänä toimi tutkija ja kuraattori, PhD Taru Elfving (Goldsmiths College, Lontoo) ja kustoksena professori Pauline von Bonsdorff (Jyväskylän yliopisto).

Uskon, että jokainen läsnäolija tässä salissa on joskus käynyt taidemuseossa, galleriassa, teatterissa, festivaalilla tai jossakin taidetapahtumassa ja saanut omakohtaisia kokemuksia näyttelyistä, installaatioista, esityksistä, konserteista tai muista elävistä taidetapahtumista. Tai ehkäpä olet kiinnittänyt huomiosi julkisiin taideteoksiin niissä kaupungeissa, joissa olet vierailut, kuten vaikkapa tuohon bysantinsiniseen teräksiseen Pero Luostarisen Yliopistoporttiin (1987) täällä Seminaarimäellä Jyväskylässä. Tai kenties olet käynyt jollakin suurista kaupunkifestivaaleista, jotka järjestävät taidetapahtumia julkisissa tiloissa ja houkuttelevat isoja yleisöjä, kuten esimerkiksi Lux Helsinki valotaidetapahtuma, jossa viime tammikuussa vieraili noin 600 000 kävijää.

Olitpa sitten kokenut kuvataidenäyttelyitä, konsertteja, tanssi-, teatteri tai live art -esityksiä, esitystaidetta, julkista taidetta tai paikkasidonnaista taidetta arkipäiväisissä tiloissa ja paikoissa, taiteenalasta riippumatta joku on

suunnitellut nuo tapahtumat, valinnut taiteilijat ja taideteokset, ja organisoanut sen kaiken. Tuo ”joku” on yleensä kuraattori.

Kuraattori-sanana alkuperä on latinankielisessä sanassa curare, joka tarkoittaa huolehtimista, pitää huolta jostakin. Perinteisessä merkityksessään 1800-luvun loppupuolelta alkaen kuraattoria voidaan kuvaila esineiden ja kokoelmien huolehtijana. Tämä toiminta jatkuu yhä museoissa, joilla on kokoelmia ja arkistoja, mutta kuraattorin rooli on laajentunut huomattavasti 1960-luvulta lähtien kohti näyttelyiden kokoajaa ja itsenäisesti toimivaa taidemaailman ammattilaista, joka ei ainoastaan luo näyttelyitä ja työskentele kokoelmien parissa museoissa ja gallerioissa, vaan joka suunnittelee tapahtumia, johtaa itsenäisesti toimivia tapahtumapaikkoja ja taideorganisaatioita, tekee julkaisuja, työskentelee vierailevana kuraattorina kansainvälisissä taidebiennaaleissa tai esimerkiksi taiteilijaa, joka toimii myös kuraattorina. Ammattina ja akateemisena tutkimusalana kuraattorius on

verrattain nuori ilmiö, sillä ensimmäiset yliopistotasoiset kuraattorikoulutukset alkoivat vuonna 1986 Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Tämän vuoksi ei olekaan olemassa yhtä ainoaa koulutusreittiä kuraattoriksi, ja monien kuraattoreiden koulutustausta on taidehistoriassa, estetiikassa, taidehallinnossa, dramaturgiassa, teatteritieteessä tai filosofiassa, mikä tarkoittaa sitä, että myös kuratoriaalinen diskurssi eli keskustelu kuraattoreiden toiminnasta on verrattain uutta.

Kuten olet saattanut huomata mediassa, kuraaminen on myös levinnyt taidemaailmasta kaikenlaisille sektoreille, missä hallinnoidaan ja välitetään sisältöjä. Tänä päivänä erilaisia asioita soittolistoista ruokaan ja kahviin voidaan kuraatoida juuri sinulle, ja itse asiassa monet kuraattorit ovatkin kriittisiä kuratointi-sanan varastamisesta sellaisiin konteksteihin kuin valokuvien järjestäminen, muoti ja jopa Instagram-syöte. Monet taidekuraattorit kommentoivat tätä kuraationin väärinkäyttöä sosiaalisessa mediassa aihetunnisteella #curate-abuse.

Vaikka tässä suhteessa onkin trendikästä tutkia kuratoriaalisia käytänteitä eli kuraattoreiden työtä ja toimintaa, tutkimukseni sytykkeenä on toiminut se, että minua vaivasi, miten kuratoriaalisia käytäntöjä kontekstualisoitiin ja kuvailtiin alan viimeaikaisessa kirjallisuudessa. Kuratoriaalisista käytänteistä, millä tarkoitan kuraattoreiden tapoja työskennellä ja sitä mitä he tekevät, keskustellaan enimmäkseen kuvataiteen kontekstissa eli museoiden, gallerioiden ja biennaalien yhteydessä, ja oletuksena on, että työskentelyn muotona on näyttely. Mutta jos ajattelemme sitä, miten taiteelliset käytänteet ovat viime vuosikymmenien aikana muuttuneet, huomaamme, että monet taiteen tekemisen tämänhetkiset muodot ovat radikaalisti muuttuneet kohti julkisissa tiloissa tapahtuvia paikkasidonnaisia ja sosiaalisesti sitoutuneita käytäntöjä, jota usein kuvaillaan 1990 ja 2000-lukujen taiteen sosiaalisesti käänteeksi. Tämä tarkoittaa sitä, että monet taiteilijat työskentelevät kaupunkitiloissa paikkasidonnaisesti ja tekevät yhteistyötä erilaisten yhteisöjen kanssa sitouttaen moninaisia ihmisiä taiteen tekemisen prosesseihin. Tutkimuksessani sijoitan

tällaiset taideokset uuden julkisen taiteen käsitteen alle, mikä on alun perin amerikkalaisen taiteilijan Suzanne Lacyn luoma käsite 1990-luvulla. Tätä kehityskulkua seuraten on yllättävää, kuinka vähän on tehty tutkimusta taiteellisten ohjelmistojen kuratoinnista museoiden, gallerioiden ja teattereiden eli niin sanottujen perinteisten taiteen tilojen ja instituutioiden ulkopuolella.

Väitöstutkimukseni on monitieteistä ja monimenetelmällistä liittyen taiteentutkimuksen, kulttuuripolitiikan ja kulttuurintutkimuksen alueille. Olen tutkimuksessani keskittynyt uuden julkisen taiteen parissa tapahtuviin kuratoriaalisiin käytänteisiin festivaalien yhteydessä. Olin kiinnostunut tutkimaan kuraattorin roolia ja käytäntöjä paikkasidonnaisen ja sosiaalisesti sitoutuneiden taideosten ohjelmistosuunnittelun prosesseissa. Valitsin tutkimukseeni neljä kansainvälistä festivaalia tapauksiksi, sillä olin kiinnostunut käytänteistä ja säännöllisesti järjestettävistä ja toistuvista festivaaleista tarjosivat hedelmällisen kontekstin näiden käytäntöjen tutkimiselle. Tutkimukseni tapausfestivaalit ovat Metropolis Kööpenhaminassa, Tanskassa, Steirischer Herbst Grazissa, Itävallassa, IHME-festivaali Helsingissä, Suomessa, ja PLACC Budapestissa, Unkarissa. Menetelmällisiltä lähtökohdiltaan tutkimukseni on laadullinen monitapaustutkimus. Mutta sen sijaan että olisin lähtenyt vertailemaan tapauksia, olen tutkimuksessani kuvannut uuden julkisen taiteen kuratoriaalisia käytänteitä festivaalikontekstissa laajempaan ilmiönä.

Tutkimukseni tuottaa uutta tietoa taiteen ajankohtaisista kuratoriaalisista käytänteistä ja laajentaa kuraattoreiden työstä käytävää keskustelua taideinstituutioista kohti kaupunkitilassa tapahtuvaa toimintaa. Toiveeni on, että sitä voidaan hyödyntää niin kuraattoritutkimuksen, taiteen tutkimuksen kuin festivaali- ja kaupunkitutkimuksenkin alueilla sekä laajasti kulttuurialan koulutuksessa. Näkemykseni mukaan kuraattoreiden tiedon ja osaamisen soveltamisessa myös esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa on valtavasti hyödyntämätöntä potentiaalia. Suunnitellessaan festivaalien ohjelmistoja he luovat monenlaisia osallistumisen mahdollisuuksia

kaupunkilaisille ja rakentavat kohtaamisille perustuvaa kaupunkikulttuuria, jotka laajentavat kaupunkitilan käyttömahdollisuuksia ja erilaisen oleskelumuotojen potentiaalia. Näin uuden julkisen taiteen parissa toimivien kuraattoreiden ammattitaitoa olisi mahdollista hyödyntää kaupunkisuunnittelussa ja erilaisissa kehittämishankkeissa muutoinkin kuin vain yksittäisten taidehankintojen ja hankkeiden tai taiteen prosenttiperaatteen toteuttamisessa.

Kokonaisuudessaan tutkimukseni auttaa ymmärtämään paremmin sitä, mitä kuraattorin työ on tänä päivänä globaalin taidemaailman ja paikallisen kontekstin välissä. Kuraattoritutkimukselle kontribuutioni on uuden julkisen taiteen kuratoinnin tiedon lisäämisen ohella keskustelu kuratoriaalisista käytännöistä taiteen teorian, tilan teorian ja poliittisen teorian risteyskohdassa.

Vaikka kuratoriaalisissa käytänteissä on yhteneväisyyksiä kontekstista riippumatta, kaupunkitilassa tapahtuva uusi julkinen taide asettaa sille ihan omanlaisiaan haasteita ja kysymyksiä. Ei ole sama asia toimia kuraattorina museossa kuin kaupunkitilassa. Kaupunkitilan alati muuttuva käyttö sekä vaihtelevat olosuhteet säästävät katutöihin ja kaduilla liikkuviin ihmisiin on konteksti, jota ei voi kontrolloida, mikä aiheuttaa lukuisia haasteita, ei vain taiteilijalle, vaan myös kuraattorille. Kuraattorin on huomioitava julkinen tila, sen käyttö, jatkuva muuttuminen, kaupallistuminen ja yksityistyminen sekä erilaiset lupaprosessit, jotka saattavat vaikuttaa merkittävästi heidän taiteellisiin kiinnostuksiinsa. Mitä on mahdollista toteuttaa ja missä? Ja yhteistyössä kenen kanssa? Eri kaupungit erilaisine rakenteineen, instituutioineen, yrityksineen, yhteisöineen ja ihmisineen mahdollistavat, mutta samaan aikaan myös rajoittavat erilaisia asioita. Kaupunkitilassa työskentely nostaa esiin myös kysymyksiä yleisöstä. Kuinka määritellä ja tavoittaa yleisö? Ja entäpä taideteoksiin osallistuminen ja sitoutuminen? Tutkimukseni tarjoaakin mahdollisuuden tarkastella kuraattoreiden toimintaa toimintaympäristössä, joka on kaupunki, ei vain joku taidemaailman instituutio – tai kuten Luigi Fassi, yksi haastelluista kuraattoreista sanoo:

You have the city as a curator, you know the artist. You have to kind of bring the two things together. (Luigi Fassi, Steirischer Herbst)

Tutkimukseni keskeiset tulokset voi tiivistää kolmeen kohtaan. Ensinnäkin tutkimus osoittaa, että uuteen julkiseen taiteeseen liittyvät kuratoriaaliset käytännöt festivaalikontekstissa ovat kaupunkiin sulautuneita performatiivisia ja ei-representaationalisia käytäntöjä. Tämä tarkoittaa sitä, että niiden juuret ovat arkipäivän elämässä ja ne ovat paikallisesti kiinnittyneitä kulloinkin kyseessä olevaan kaupunkiin. Nämä käytännöt ovat läpikotaisin dialogisia ja perustuvat jatkuvaan kuraattorin, taiteilijoiden ja kaupungin väliseen dialogiin.

Tällaiset kaupunkiin sulautuneet käytännöt vaativat kuraattoreilta taidemaailman asiantuntemuksen lisäksi paikallistuntemusta ja läsnäoloa kaupunkitilassa ja ne ovat luonteeltaan pitkäkestoista. Niitä voi kuvailla myös lainausmerkeissä ”glokaaleiksi”, sillä kuraattoreiden toiminnassa yhdistyvät paikallisesti ajankohtaiset kysymykset ja teemat sekä globaalin taidemaailman ilmiöt.

Toiseksi löysin tapausfestivaaleilta tutkimuksessani kolme poliittista agendaa, jotka ovat taidemaailman, sosio-poliittinen ja urbaani agenda. Vaikka ne ovat osittain päällekkäisiä, agendat osoittavat kuinka festivaalikontekstissa kuratoriaaliset käytännöt ulottuvat näille kolmelle alueelle, sillä kuraattoreiden toiminta perustuu festivaalien poliittisille agendoille. Kuraattorit eivät siis toimi ainoastaan taidemaailmassa, vaan heillä on mahdollisuuksia ja valtaa vaikuttaa kaupunkitilassa tapahtuvaan toimintaan, niihin teemoihin ja aiheisiin, joita taideteokset käsittelevät sekä niihin mahdollisuuksiin, joita sinulla ja minulla, ja kulloinkin kyseessä olevan kaupungin asukkailla ja yhteisöillä on kohdata taidetta, olla tekemisissä taiteen kanssa ja tavata toisiamme kaupunkitilassa.

Kolmas keskeinen löydös on, että kuraattoreiden tavoitteet luoda kohtaamisia sisältää poliittisen eli asioiden muuttumisen mahdollisuuden. Tapausfestivaalit kiinnittyvät paikalliseen urbaaniin kontekstiin, tuovat taiteilijoita ja kansalaisia osaksi luovaa ja aktiivista kaupunkitilan

tuottamisen prosessia ja festivaalit siten luovat mahdollisuuksia kokoontumisille, kohtaamisille ja vuorovaikutukselle. Julkisessa tilassa tapahtuva taiteellinen ja luova toiminta sisältää mahdollisuuden arkipäivän muuntautumiselle. Kun ymmärrämme, että urbaanin lähtökohta on kohtaaminen, johon liittyy leikillisyyden ja ennakoinnattomuuden elementtejä, ja muistamme, että urbaania täytyy jatkuvasti tuottaa ja uudelleen tuottaa, tämän mahdollisuuden vaalimi-

nen ja korostaminen on tärkeää. Filosofi Henri Lefebvren käsitys urbaanista kurottaa olemassa olevasta todellisuudesta kohti mahdollisuutta ja lupausta. Tutkimukseni osoittaaakin, että arkipäivään uppoutuneet kohtaamiset liittävät kuratoriaaliset käytännöt ajatuksiin potentiaalista, mahdollisuudesta ja kokeilusta – hetkiin, jolloin voimme kuvitella meille kaikille viihtyisemmän ja kestävämmän kaupungin elää ja asua.

Lähteet

- Kester, G. (2011). *The One and the Many: Contemporary Collaborative Art in a Global Context*. Duke University Press.
- Lacy, S. (ed.). (1995). *Mapping the Terrain: New Genre Public Art*. Seattle, Washington: Bay Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Translated by Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell Publishers.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on Cities*. Oxford: Blackwell Publishers.
- O'Neill, P. (2012). *The Culture of Curating and the Curating of Culture(s)*. Cambridge, Massachusetts and London, England: The MIT Press.
- Rancière, J. & Corcoran, S. (2015). *Dissensus. On Politics and Aesthetics*. Translated with an Introduction by Steven Corcoran. London, New York: Bloomsbury.

TIETOJA VUOSIKIRJASTA

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja on tieteellinen julkaisu, joka tuo yhteen useilla eri tieteenaloilla tehtävää kulttuuripolitiikkaa koskevaa tutkimusta. Julkaisu ilmestyy Internetissä ja on vapaasti kaikkien saatavilla.

Vuosikirjaa julkaisee Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry. Seuran tarkoitus on koota yhteen monitieteistä ja monipuolisille tulkinnoille avointa kulttuuripolitiikan tutkimusta. Se edistää tutkijoiden, hallinnon ja erilaisten kulttuuripolitiikan toimijoiden yhteistyötä Suomessa ja kansainvälisesti sekä edesauttaa tutkimustulosten soveltamista käytäntöön. Lisätietoja seurasta löydät yhdistyksen kotisivuilta osoitteesta www.kulttuuripolitiikantutkimus.fi.

Vuosikirjassa julkaistaan vertaisarvioituja tieteellisiä artikkeleita, suppeampia tieteellisiä avauksia (*research notes*)¹ sekä tutkimuksen alaan liittyviä kolumneja. Lisäksi julkaisu voi sisältää katsauksia ja kirja-arvioita, luentoja sekä alaa koskevista väitöskirjoista annettuja vastaajien lausuntoja.

Kaikki vuosikirjassa julkaistut artikkelit ovat käyneet läpi Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan hyväksymän vertaisarviointimenettelyn. Toimituksen luettua ja hyväksyttyä saapuneen artikkelin se siirtyy kahdelle anonyymille vertaisarvioijalle, jotka laativat arvionsa kahden kuukauden kuluessa. Sen jälkeen tekstit palautetaan tekijöiden korjattaviksi ja uudelleen vuosikirjaan lähetettäväksi.

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan pääkieli on suomi, mutta sen julkaisukieliä ovat myös ruotsi ja englanti. Kaikista referee-artikkeleista julkaistaan englanninkielinen tiivistelmä.

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan toimituskunta ottaa mielellään vastaan erityyppisiä tekstejä julkaistavakseen. Tarkemmat ohjeet vuosikirjassa julkaisemista varten löydät vuosikirjan sivuilta OJS-alustalla, journal.fi/kultpol.

1. Tieteellinen avaus (*research notes*) tarkoittaa sisällöltään tieteellistä tekstiä, joka ei kuitenkaan ole täyspitkä tieteellinen artikkeli. Tekstin tavoitteena on esitellä uutta tutkimusideaa, teoreettista näkökulmaa tai menetelmällistä lähestymistapaa. Tieteellinen avaus tarjoaa mahdollisuuden tieteellisen ajattelun kehittämiseksi ja tutkimukselliseksi ideoinniksi. Siksi myös kirjoitus voi olla muodoltaan hieman vapaampi kuin artikkeli.

KIRJOITUSOHJEET

Odotamme kirjoittajiemme noudattavan seuraavia ohjeita.

Lähetä käsikirjoituksesi Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjaan käyttäen julkaisun OJS-alustaa (journal.f/kultpol/about/submissions). Ensi kertaa alustaa käyttäessäsi voit samalla luoda itsellesi käyttäjätunnukset.

Vuosikirjassa julkaistaan erilaisia tekstejä, joiden ohjepituudet vaihtelevat. Tieteellisten artikkeleiden ohjepituus on 50 000 merkkiä sisältäen välilyönnit ja lähdeluettelon. Tieteellisten avausten (ei vertaisarviointia) ohjepituus on 25 000 merkkiä, kolumnien, katsausten ja kirja-arvioiden vastaavasti 10 000 merkkiä. Lektioiden ja lausuntojen suosituspituus on 25 000 merkkiä, mutta toimitus voi arvioida tekstien pituutta tapauskohtaisesti.

Huomaathan, että vertaisarviointia varten artikkelikäsitteilytulee anonymisoida pois-tamalla sekä tekstistä että tekstitiedoston ominaisuuksista kirjoittajan nimi sekä muut kirjoittajaan viittaavat tunnisteet kuten viittaukset kirjoittajan omiin teksteihin.

Julkaisussa sovelletaan APA-viittaustyyliä, jota kirjoittajan odotetaan käyttävän heti ensimmäisestä käsikirjoitusvaihteesta alkaen. Huomaa myös, että alaviitteiden sijaan käy-

tään loppuviitteitä. Lähteet kootaan tekstin loppuun lähdeluetteloksi.

Tekstin muotoilu

Laadi tekstisi käyttäen yleistä, selkeää fonttia, kuten Times New Roman, Cambria tai Calibri. Käytä fontin pistekokona leipätekstissä 12 pt ja riviväliä 1,5. Älä tavuta tekstiä ja vältä ylimääräisiä kappalemuotoiluja. Käytä otsikoinnissa artikkelin pääotsikon lisäksi mieluiten vain kahta otsikkotasoa.

Huomaa, että numerot erotellaan toisistaan ajatusviivalla (en dash), ei tavuviivalla tai miinusmerkillä.

Merkitse yli kolme virkettä pidemmät suorat lainaukset omana kappaleenaan. Merkitse lainauksen loppuun viite.

Laadi artikkelin alkuunlyhyt englanninkielinen tiivistelmä, joka sisältää artikkelin otsikon ja kattaa artikkelin tavoitteet, metodologiset lähtökohdat, aineiston ja tulokset. Kirjoita mukaan myös neljästä kuuteen avainsanaa (keywords).

Huomaa, ettei kaavioiden, taulukoiden tai kuvien upottaminen tekstiin tekstinkäsittelyohjelmassa riitä, vaan ne täytyy lähettää erillisinä liitteinä (esim. kuvat .jpg, .tif tai .eps, .svg tai

.pdf -muodossa). Merkitse kuvioiden paikat tekstiin hakasulkein. Kuvien kohdalla huomioi riittävä resoluutio mahdollista painoa varten (200–300 pikseliä/tuuma).

Viittausohjeet

Julkaisussa sovelletaan APA-viittaustyyliä. Tyyliohjeiden noudattaminen alusta asti jouduttaa merkittävästi käsikirjoituksen julkaisuprosessia, joten kirjoita ohjeiden mukaan.

Leipätekstin sisällä käytetään tekstinsisäistä viittaustyyliä (esim. Quine, 2009, s. 255–257). Kun viittaa e-lehtien artikkeleihin, käytä

mahdollisuuksien mukaan DOI-merkintää URL-osoitteen sijaan. Lisää esimerkkejä vuosikirjassa käytettävästä viittaustyylistä löydät vuosikirjan OJS-sivuilta (journal.f/kultpol). Käytännöllisiä ohjeita löytyy myös esimerkiksi Purduen yliopiston tieteellistä kirjoittamista käsittelevästä sivustolta Purdue OWL (owl.english.purdue.edu/owl).

Tarkat ohjeet löytyvät APA:n käsikirjasta Publication Manual of the American Psychological Association 6th Edition (www.apastyle.org).

VUOSIKIRJAN 2020 KIRJOITTAJAT

Hanna-Mari Husu, YTT, sosiaalitieteiden yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto, hanna-mari.husu@jyu.fi

Miia Huttunen, YTT, kulttuuripolitiikan yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto, miia.j.huttunen@jyu.fi

Olli Jakonen, YTM, tutkija, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, olli.jakonen@cupore.fi

Anna Kanerva, FM, YTM, erikoistutkija, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, anna.kanerva@cupore.fi

Sari Karttunen, YTT, dos., erikoistutkija, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, sari.karttunen@cupore.fi

Kaisu Kumpulainen, YTT, dos., kulttuuripolitiikan yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto, kaisu.kumpulainen@jyu.fi

Mervi Luonila, MuT, erikoistutkija, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, mervi.luonila@cupore.fi

Marjo Mäenpää, FT, johtaja, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, marjo.maenpaa@cupore.fi

Vappu Renko, VTM, FM, tutkija, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, vappu.renko@cupore.fi

Katri Talaskivi, FM, YTM, tohtorikoulutettava, Jyväskylän yliopisto, katri.a.talaskivi@jyu.fi

Johanna Tuukkanen, FM, kuraattori ja tutkija, johanna@tuukkanen.net

